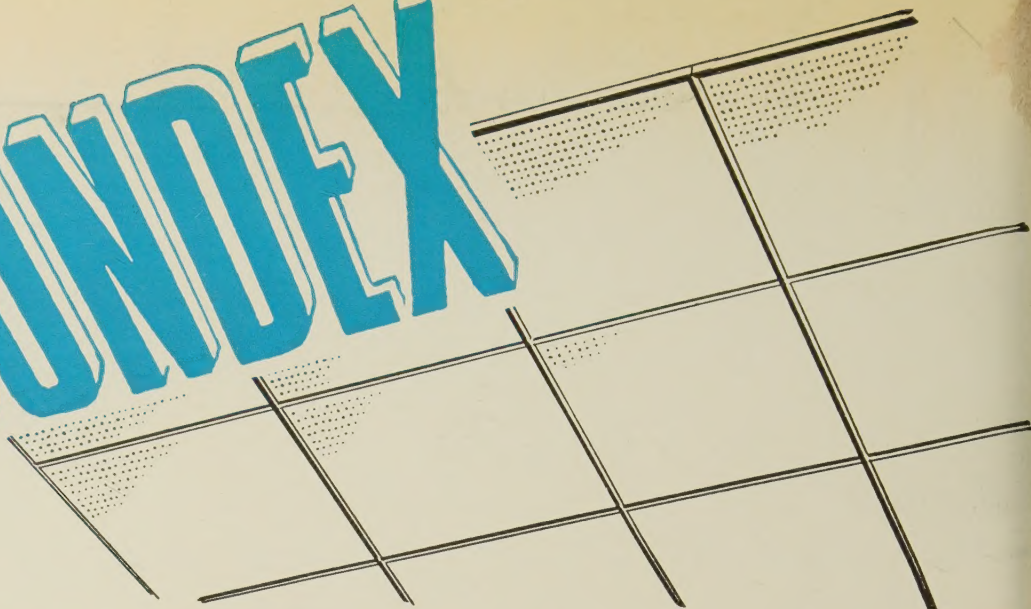

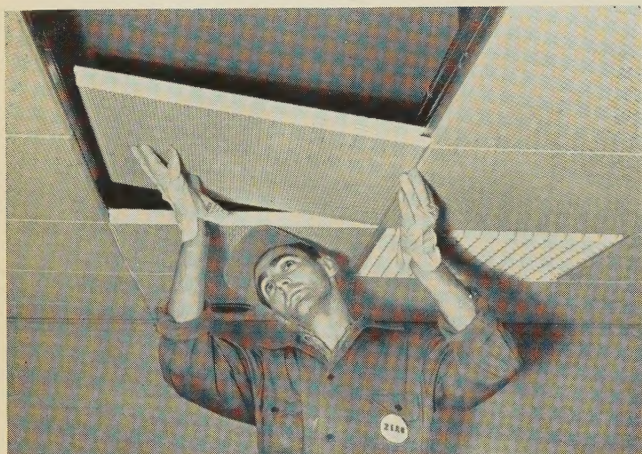
1958 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

NYHET!

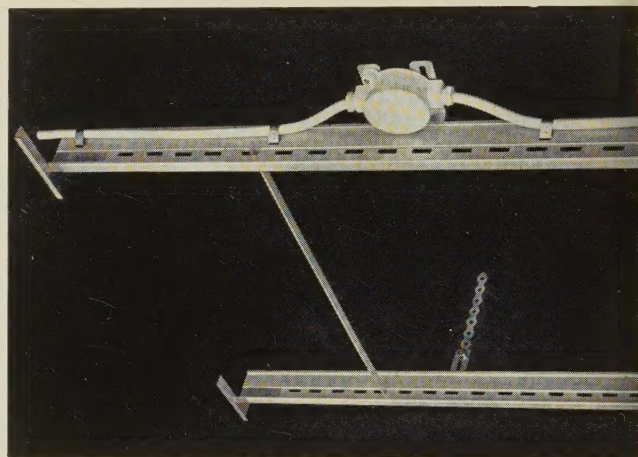
SOUNDEX

— den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

SOUNDEX typ T under montering på den nya lättmetallkonstruktionen. Varje platta kan monteras och demonteras oberoende av de andra plattorna.

Detaljbild av den nya patentsökta upphängningskonstruktionen av lättmetall. På denna konstruktion kan också andra mäturer upphängas och elektriska ledningar dragas.

flera starka skäl att välja SOUNDEX

- Obrännbar konstruktion
- Separata hål för luft och ljud
- Exakthet i mått och vinklar
- Vacker färdigbehandlad yta
- Plastbehandlat utförande
- Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

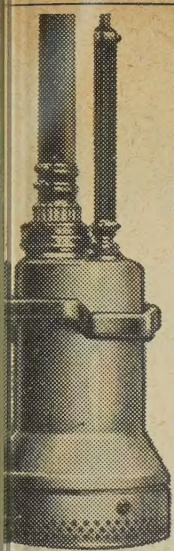
Lilla Edets Sparbank,	Lilla Edet
AB Volvo,	Göteborg
Affärshus, Stadionområdet,	Malmö
Badhuset,	Sollefteå
Stadshotellet,	Södertälje

ZERO

AKTIEBOLAG

Huvudkontor: St. Nygatan 38, Tel. 23 27 05 • Postbox: Stockholm
Avdelningskontor i Göteborg, Malmö och Gävle • Licenstillverkare
i Australien, Beneluxländerna, Danmark, Finland, Frankrike, Italien,
Mexiko, Norge och Spanien. Egen tillverkning i Schweiz och Tyskland.

DEN PÅLITLIGA PUMPEN
FÖR "DYGNET-RUNT"-JOBB

Tryckhöjd m	Kapacitet l/min.
5	500
10	350
15	100

MARINIT SÄNKPUMP

- Låg vikt
- Enastående slitstyrka
- Högeffektiv tätning
- Specialisolerad elmotor
- Patentsökt

72

TILE
MODERNA
TEX
GOLVET

som tillverkas av Amerikas äldsta och ledande fabrik för termoplastplattor, har lagts över hela världen, liksom i Sverige i mer än 25 år.

TILE
MODERNA
TEX
GOLVET

framställs sedan ett par år av en ny typ *högmolekylära* konstharter som ger ännu större slitstyrka och elasticitet samt tätare och jämnare yta.

TILE
MODERNA
TEX
GOLVET

finns i en mångfald färgvariationer och lagerföres i ett stort sortiment för omgående leverans från ett central-lager i Sverige.

TILE
MODERNA
TEX
GOLVET

är ett över hela världen lagligen skyddat namn, som är instämplat på varje Tile-Text-förpackning och får endast användas för

ORIGINAL

TILE
TEX

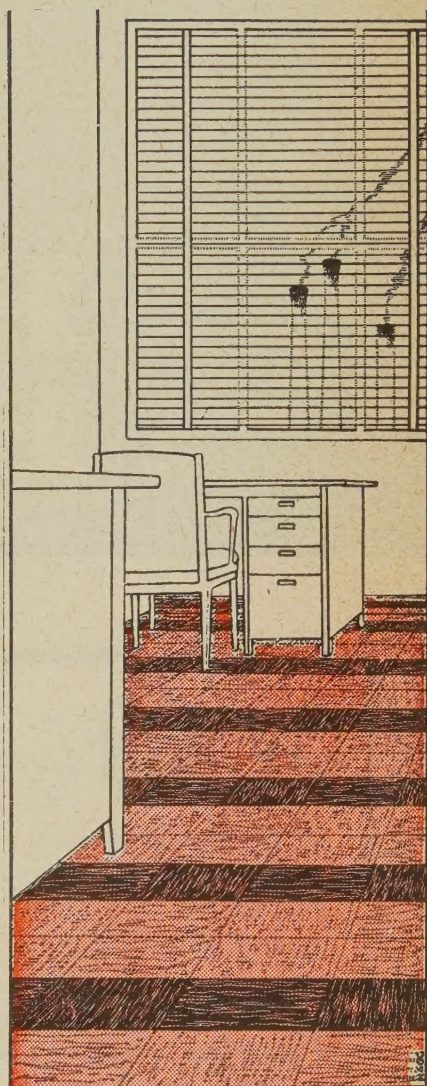
Återförsäljare antagas
är vi ej är representerade

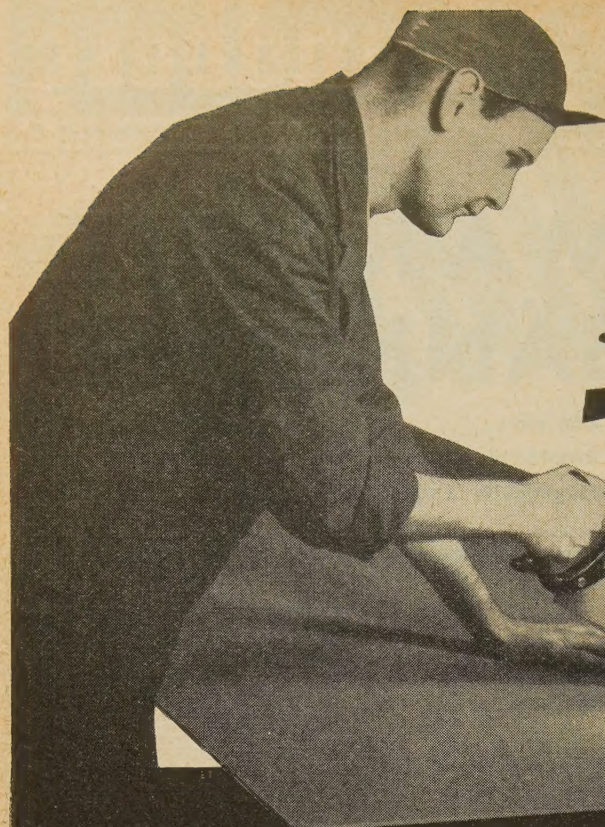
AUKTORISERADE HUVUDFÖRSÄLJARE:

Ing.firma **PEHR ENGWALL AB**
Stockholm

DICKSON & SJÖSTEDT KB
Göteborg

HERBERT BJÖRLING AB
Malmö

Board skall vara *sandfri*

för
verktygens
skull

den sandfria
boarden

-vän med
verktygen

HOLMEN BOARD

32.000 kg

*sand skiljer vi av
årligen vid vår
tillverkning av
Holmen Board*

Sand i board — det innebär ett ökat verktygskonto då verktygen snabbt slits ned och snittytorna försämrats. Sanden sliter inte minst på ekonomin. För en sämrad produktion och högre verktygskostnader tar en stor bit av den kaka som heter lönsamhet.

Det är annat med Holmen-Board. Årligen tas hela 32.000 kg sand bort vid tillverkningen. Detta innebär för Er minskade verktygskostnader och ett lättare, snabbare arbete.

Välj därför Holmen-Board, den sandfria boarden. Ni kan inte få en bättre board!

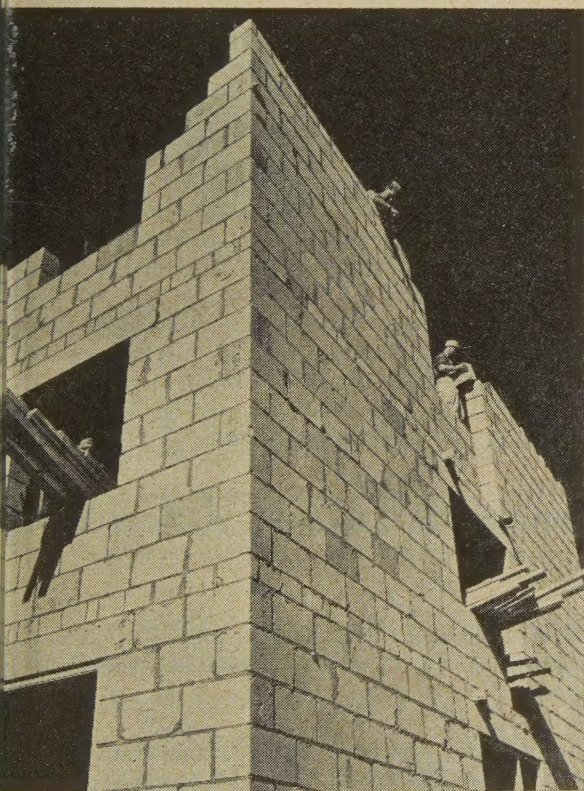
BACKA-HOSJÖ AKTIEBOLAG SPARREHOLM

Dotterföretag till Holmens Bruks och Fabriks AB

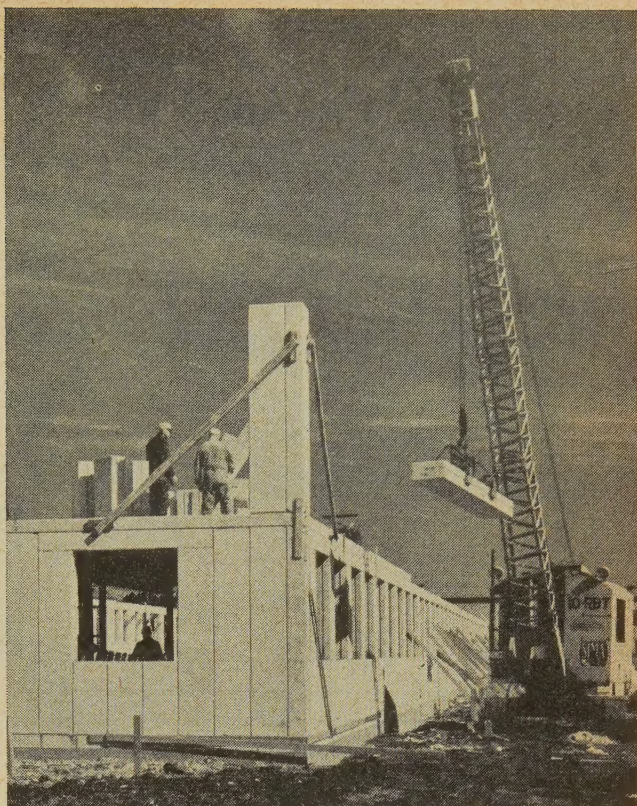
ementbygge aditionellt?

anser att de med elementbyggeriet funnit
till sänkta byggkostnader. Samtidigt ges
andra håll bevis för de traditionella
metodernas lönsamhet.

En metod är då mest ekonomisk? — Svaret är
— under förutsättning att man väljer rätt
metod. Hänsyn måste tagas till projektets omfattning
och utrustning. Tillgången på arbetskraft
och projekteringstiden är också av betydelse.
Metoden med sitt stora produkturval, som
anpassar sig till såväl elementmetoden som de
traditionella metoderna, ger alltid en
ekonomisk konstruktion.

Traditionellt murat bostadshus.

Mekaniserat elementbyggeri. Kontorsbyggnad, uppförd
med monterbara lättbetongelement för såväl väggar,
som bjälklag och tak.

SIPOREX YTONG

MURBLOCK OCH MELLANVÄGGSPLOTTOR
till murade ytter- och innerväggar

VÄGGSTAV
till bärande putsfria, lättmonterade ytter- och inner-
väggar samt utfackningsväggar

VÄGGELEMENT
till bärande putsfria ytter- och innerväggar samt
utfackningsväggar

LÄTTELEMENT
till högisolerande, putsfria ytterväggar

ISOLERPLATTOR
för isolering av ytterväggskonstruktioner

BALKAR
till bäring över väggöppningar

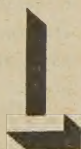
MELLANVÄGGSPLOTTOR
till putsfria innerväggar

BJÄLKLAGSPLOTTOR OCH GOLVSTAV
för värmeisolerande, snabbmonterade bjälklag

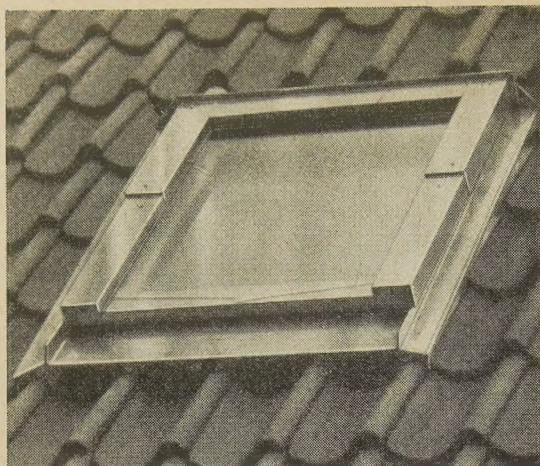
TAKPLATTOR
för industri- och hallbyggnader

MIRAMATT OCH SICROL
för ytbehandling av putsfria element och stadväggar

SIPOREX LÄTTBETONG
Föringsbolag för **SIPOREX** och **YTONG**

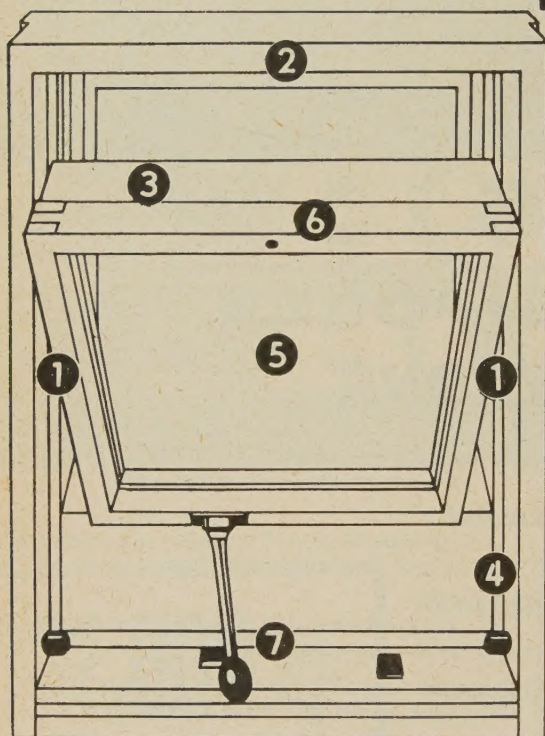
Kontor i Stockholm • Göteborg • Malmö
Örebro • Sundsvall • Skelleftehamn
Återförsäljare över hela landet.

- Det är absolut tätt
- Det kan användas vid taklutning ner till 10° utan risk för läckage
- Det är underhållsfritt — ingen målningskostnad

EVRISOL®

det täta takfönstret

EVRISOL är upphängt i pivotgångjärn (1) av ny patent-sökt konstruktion, som gör fönstret lätt att öppna, lätt att putsa och ger en säker och *absolut tät* stängning. Pivotgångjärnen är rostskyddsbehandlade, helt inbyggda och lätt urkopplingsbara.

Karm (2) och båge (3) är behandlade med Evrisan träskyddsmedel samt utvändigt klädda med 1 mm aluminiumplåt — elegant, korrosionsbeständigt och underhållsfritt! Mellan karm och båge är en fjädrande tätningslist (4) av koppar inlagd, vilket gör fönstret absolut dragfritt

EVRISOL är glasat med två lag klart fönsterglas (5). Ytterglaset är inlagt i ett icke torkande kitt, som garanterar fullständig täthet. Bågarna är kopplade med SVIP-koppling (6). Om denna vrides $\frac{3}{4}$ varv, blir glastyterna lätt åtkomliga för putsning från insidan.

EVRISOL levereras som standard med ett väldimensionerat öppningsbeslag (7), som kan låsa bågen i olika lägen. Till fönster, som ej nås från golvet, kan speciella skruvöppnare levereras.

EVRISOL kan utan risk för läckage monteras i tak med lutningar ända ner till 10°, varigenom underkarm inbesparas.

EVRISOL finns i fem typer: Evrisol Pivot, Evrisol F — med fast ytterbåge, Evrisol TV — ett kombinerat tak- och vertikalfönster, Evrisol taklucka och Evrisol rök-lucka.

EVRISOL säljes liksom övriga Evers-produkter genom återförsäljare över hela landet. Dessa står till tjänst med närmare upplysningar, men Ni kan också — om Ni så önskar — vända Er till Evers huvudkontor i Hälsingborg.

EVERS

EVERS & CO. AB, HÄLSINGBORG

Till Evers & Co. AB, Hälsingborg

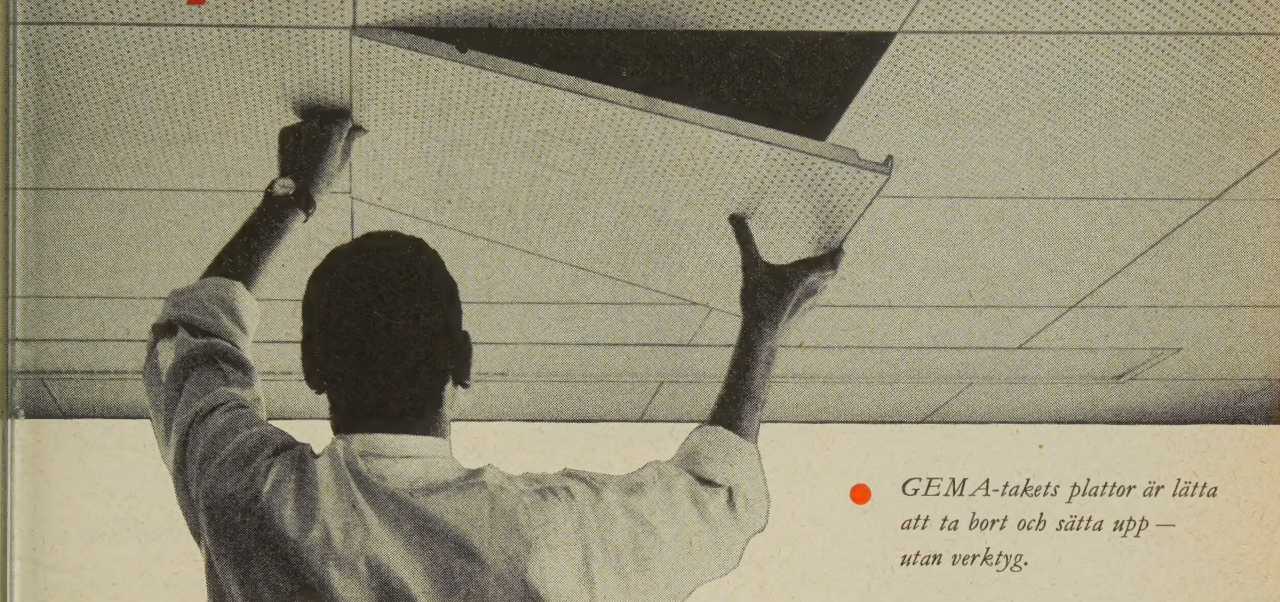
Var vänlig sänd mig närmare upplysningar om Evrisol — det täta takfönstret.

Namn

Adress

Postadress BM

Nyhet

- *GEMA-takets plattor är lätta att ta bort och sätta upp — utan verktyg.*

GEMA undertak

för ljudabsorption, ventilation och strålningsuppvärmning

Över hela Sverige lämnar vi hjälp med planering, projektering och montering direkt från vårt huvudkontor eller från någon av våra filialer.

GEMA-takets enkla och praktiska "byggdelar" ger många kombinationsmöjligheter — Ni kan t. o. m. i en och samma lokal få ett tak med två eller tre av ovanstående takfunktioner.

Med GEMA-taket får Ni ett vackert, plant tak.

GEMA-taket finns som standard i flera variantutföranden, t. ex. för lokaler som skall ha flyttbara mellanväggar liksom för korridorer.

AB CALOR & SJÖGREN

Postadress **Box 121 28, STOCKHOLM 12** - Tel. **52 06 30**

Sänd broschyr 3091 över GEMA undertak i ex. till

V. g. texta

Titel och namn, ev. avd.

Firma

Gatuadr./Postbox

Postadr.

Nya magnifika Palace i Stockholm och Park tillbyggnad i Göteborg nyligen invigts. De är världsklass och de har naturligt valt Ankarsrum, toppen av modern standard.

Se t.ex. på emaljen! Ankar- rum har utexperimenterat en emalj, som i fråga om och syrabeständighet svarar högsta klassen. En allmänt tillämpad sanitetsgodis. Alla Ankar- badkar levereras med förnämliga emalj som utan pristillägg.

10 storlekar

Ankar- rums gjutna emalj- badkar finns i 10 storlekar. Inmurningsbadkaren levereras med lösa fräst- gavlarna av emaljerad ytt- material.

läckra pastellfär- ger

Alla Ankar- rums badkar- verkas i vitt och stora- re i 1400, 1590 och 1800 mm. utom i ljust grönt, gul- blått. Färgerna överes- med Iföverkens sanitets- material.

Hela världen badar på Palace

Välj också Ni Ankarsrum — toppen av modern standard

Ankarsrum och Park Avenue svensk byggstandard

Huvudförsäljare

AB AHLSELL-RYLANDER

STOCKHOLM • MALMÖ • NORRKÖPING
ÖREBRO • HÄRNÖSAND

AB SJÖBERG & BENGTSON

GÖTEBORG • KARLSTAD

NYHET TARKETT VINYL-ASBEST TYP BOSTADSPLATTA

det slitstarka trivselgolvet

husmor är värd lättskötta TARKETT !

Lägre golvkostnader

vinnes med vår specialtyp Tarkett Bostadsplatta. Som namnet anger är den avsedd för kök, hallar och sovrum, dvs där golven ej utsättes för samma hårda slitage som i andra lokaler. Den enastående slitstyrkan hos Tarkett vinyl-asbest möjliggör en tjockleksminskning, som i förening med rationellare tillverkning med endast ett format, ger lägre pris som följd.

- ❖ Fyllnadsmaterialet är asbest, varigenom bättre egenskaper erhålles än hos plattor med vanliga fyllnadsmaterial och plattor med ringa tillsats av asbest.
- ❖ Golven är lätta att sköta ty den porfria ytan är smutsavvisande.
- ❖ Den förnäma slitstyrkan och det obetydliga underhållet - golven behöver ej behandlas - ger god ekonomi.
- ❖ 10 färger med dubbelmarmorering enligt färgtonskalan ger rika möjligheter till vackra mönster i harmoni med den övriga miljön.
- ❖ Tarkett typ Bostadsplatta är 1,5 mm tjock och levereras i format 25x25 cm.

Välj TARKETT vinyl-asbest, typ Bostadsplatta för högre golvstandard i bostäderna!

— styrka och skönhet
i kvadrat

Aktiebolaget Svensk
GOLVINDUSTRI

STOCKHOLM Brahegatan 42 Tel. 63 16 70

MALMÖ Rundelsgatan 14 Tel. 717 70

Återförsäljare över hela landet

marknadens konkurrenskraftigaste akustikplatta

ROCKHAMMAR AKUSTIK

En rationell tillverkningsmetod och effektiv stordrift har slagit igenom i priset. Och kvaliteten motsvarar höga anspråk på ljudabsorptionsförmåga. Ytan ger gott målningsunderlag och har en tilltalande ytstruktur.

Rockhammar Akustik-plattor tillverkas i två huvudtyper: dels borrarade, dels med akustikspår. Plattorna levereras med fasad kant. Akustikspår dessutom med not och spont.

typ spårade

typ borrarade

format: 40 × 40 cm

60 × 60 cm

tjocklek: 1/2", borrarade även 3/4"

utförande: obehandlade, vitmålade eller brandskyddsbehandlade (endast 40 × 40 cm)

fasad kant eller fasad kant med not och spont (endast akustikspår.)

ROCKHAMMAR AKUSTIK

Generalagent: P. WIKSTRÖM J:R • Stallgatan 3, Stockholm • Telefon 10 49 25

Exempel på GRYTHYTTE SKIFFER

(slät klovyta)

Med sågade kanter lämpligt material för portomfattningar, fasader, golv, sol- och fönsterbänkar — på alla ställen där största krav ställes på sten med obehandlad yta.

**AB GRYTHYTTE
SKIFFERVERK
GRYTHYTAN**

BYGGNADSSTEN: Exempel på utförda arbeten 1956—1957

Verkstadsskola i Lund, ark. SAR Mogens Mogensen, ca 490 kvm utvändigt sockelbeklädning, slät klovyta. **Skola i Ljusdal**, ark. Gunnar Hodin, Ragnar Westin, Stockholm, ca 110 kvm trappor och golv, slät klovyta. **Kyrka i Oxelösund**, ark. SAR Rolf Bergh, ca 450 kvm golvsten, socklar m.m., hyvlad yta. **Sparbank, Norrköping**, ark. Sten Carlqvist, ca 130 kvm fasadbeklädning, slät klovyta. **Badhus, Kiruna**, ark. SAR Birger och Sten Olsson, ca 95 kvm trappor och golv, slät klovyta. **Tingshus i Haparanda**, ark. SAR Bertil Höök, ca 118 kvm fasad, trappor m.m., vanlig klovyta. **Kontorsbyggnad för Wicanders Korkfabriker AB Stockholm**, ark. Zimdahls Arkitektkontor, 115 kvm golv, slät klovyta, trappsteg fräst yta. **Tingshus, Lund**, ark. SAR Hans Westman, 270 kvm golvsten, trappor och socklar, slät klovyta, 140 kvm golvsten, fräst yta, fönsterbänkar, fräst yta. **Kommunalhus, Överum**, ark. SAR Lennart Ekinge, ca 60 kvm sockelbeklädning, vanlig klovyta. **Folkets Hus, Kisa**, FHR Arkitektbyrå, ca 120 kvm sockelbeklädning, vanlig klovyta, ca 60 kvm trappor, grågrön skiffer, slät klovyta. **Telehus, Norrköping**, ark. Zimdahls Arkitektkontor, ca 300 kvm trappor, golv och socklar, fräst yta. **Missionskyrka, Karlskoga**, ark. SAR Tord och Ingemar Hultman, ca 55 kvm fasadbeklädning och trappor.

Exempel på leverans under utföranden.

Byggnad för Ny Tid, Göteborg, ark. E. Uppling, E. Fylking, ca 850 kvm fasadbeklädning, slät klovyta.

underhållsfria fasader

fordrar

Med tidens växande krav på högre produktionshastighet och kvalitet strävar den moderna byggnadsindustrin ständigt förbättrade metoder och material. När det gäller tätning av fasadkonstruktioner med icke-bärande ytterväggspaneler konventionella tätningsmedlen icke kunnat fylla fordringarna. Problemet har emellertid lösts av 3M Company i USA som nu erbjuder en helt ny produkt på den svenska marknaden: WEATHERBAN — det vulkaniserande tätningsmedlet. Ett intensivt arbete och mer än tio års krävande kvalitetsprovningar resulterat i ett tätningsmedel med överlägsna egenskaper ifråga om hållbarhet, väderbeständighet, elasticitet och häftförmåga. WEATHERBAN består av flytande syntetiskt gummi (tiokol) vari en blandas före appliceringen som sker med hjälp av tryckverks specialpistoler. Härdningen sker utan krympning. Med WEATHERBAN i kalkylen. Det lönar sig! Med WEATHERBAN får Ni eleganta och säkra tätningar som dessutom underhållsfria.

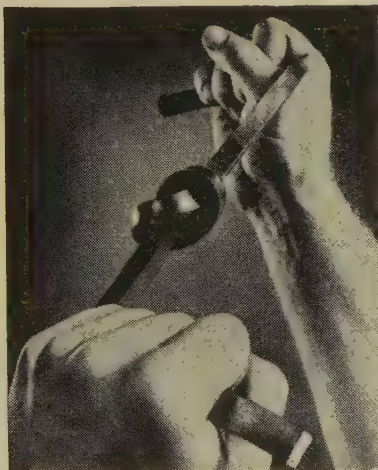
WEATHERBAN

tätningsmedel

etsprodukt från

and Mining Mfg Co

Hög elasticitet

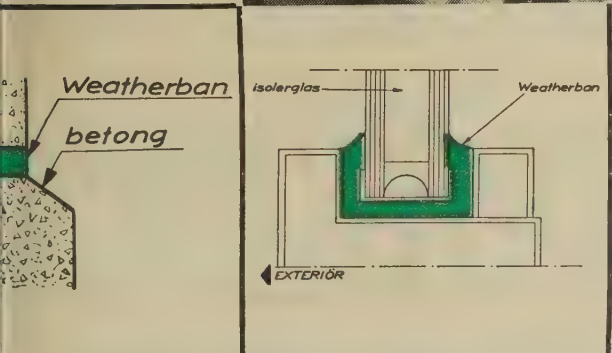
Krympfri härdning

God vidhäftningsförmåga

Utmärkt väderbeständighet

Gott korrosionsskydd

Ändamålsenliga färger

av expansionsfog i
instruktion

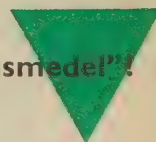
Montering av isolerglass i fönsterbåge
av aluminium

LANDELIUS & BJÖRKLUND

STOCKHOLM • GÖTEBORG • MALMÖ
JÖNKÖPING • SUNDSVALL

Rekvirera vårt prospekt
"WEATHERBAN tätningsmedel"!

TILL AB LANDELIUS & BJÖRKLUND
BOX 12 119 STOCKHOLM 12

Var god sänd exemplar av prospekt A-70, "WEATHER-
BAN tätningsmedel"

Namn

Titel

Firma

Adress

"Bästa bruk vi använt"

Ingenjör
Carl-Åke Wahlstedt
Jönköping

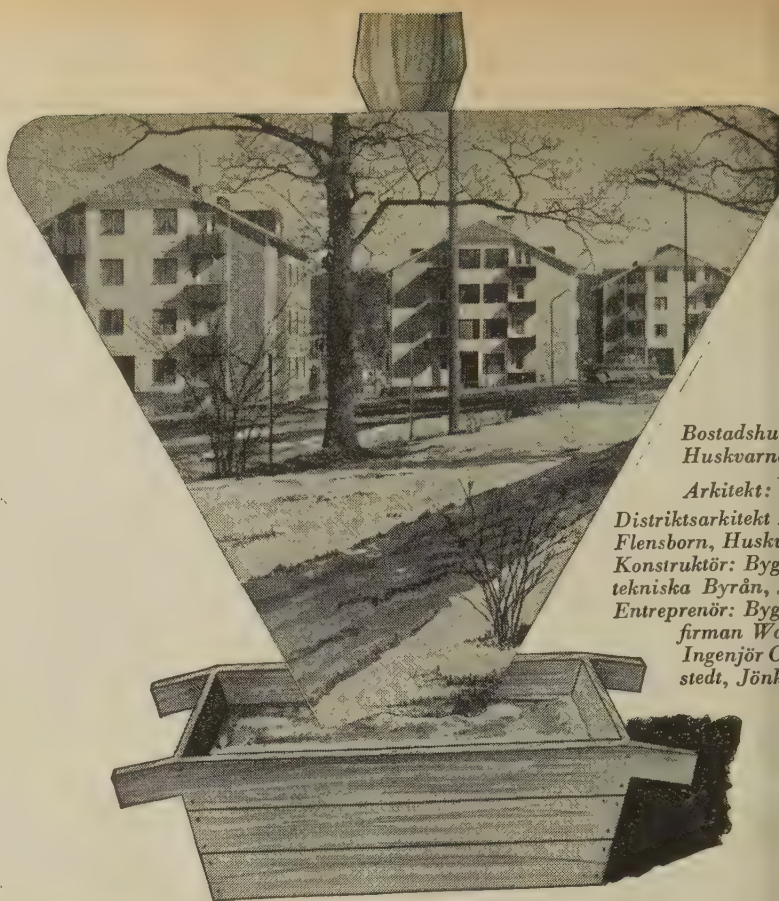

Sedan 1954 har vi använt Kraftkalk till all ut- och invändig puts samt murning. Vi vill ge Kraftkalk de allra bästa vitsord, då vi vid slut- och garantibesiktningar aldrig fått anmärkning på sprucken eller flagad puts. Kraftkalk ger en vacker yta, grundning insparas och bruket blir lättarbetat med god vidhäftningsförmåga. Dessutom är Kraftkalk ekonomiskt i bruk.

Verkmästare
Gunnar Björk
Huskvarna

I kvarteret Spilmannen-Ringleken i Huskvarna har vi för bostadshus om 98 lägenheter utfört all invändig puts samt utvändigt stockning för serponitputs med Kraftkalk. Jag kan intyga att det är den bästa kalk vi hittills använt, och våra beställare är mycket belåtna med resultatet.

Bostadshuset
Huskvarna

Arkitekt:

Distriktsarkitekt

Flensborn, Huskvarna

Konstruktör: Byggnadstekniska Byrån, Jönköping

Entreprenör: Byggnadsfirman W. O. Engström, Jönköping

Ingenjör C. Wahlstedt, Jönköping

Kraftkalk ger bättre bruk med dessa fördelar

- Hög tryckhållfasthet
- Frostbeständigt
- Ringa krympning — $\frac{1}{3}$ jämfört med vanligt bruk
- Kan stå över till följande dag
- Lättarbetat — blandas i tombola eller vilken annan blandare som helst
- Ekonomiskt — av 3 säckar = 120 kg erhålles 1 m³ färdigt bruk

Kraftkalk är en hydraulisk kalk som ger en högklassig, sprickfri puts — lika hård rätt igenom

KVARNTORP

KRAFTKALK

Tillverkare

SVENSKA SKIFFEROLJE AB · ÖREBRO

Huvudförsäljare

AB INTERPARES · ÖREBRO · TEL. 12 48 80

Äntligen en riktig FÖNSTERBÄNK

— av samma material som Perstorp-Plattan!

Som fackman har Ni förtroende för PERSTORP-PLATTAN — därför kan Ni också lugnt lita på PERSTORPS FÖNSTERBÄNK, den är gjord av samma material!

Samma goda egenskaper; lättskött, underhållsfri, slag- och stötsäker, elegant... Perstorps Fönsterbänk är lätt att transportera — den låga vikten minskar

risken för transportskador. Den är prisbillig, lätt att montera, tekniskt riktig och den ger en bättre varmluftcirkulation.

Färgurvalet ger Er möjlighet att anpassa Perstorps Fönsterbänk till övriga färger i miljön. Ni får en fönsterbänk, som är tillräckligt bred, har droppfria kanter... helt enkelt: en riktig fönsterbänk!

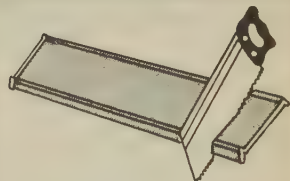
PERSTORPS Fönsterbänk

TILLVERKARE: SKÅNSKA ÄTTIKFABRIKEN AB, PERSTORP

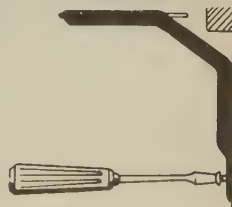
Perstorps Fönsterbänk föres som standard i 3 dekorativa mönster, PP 75 svart, PP 112 grå och PP 115 rödbrun.
Bredd 150 mm: standardlängder 1250, 1400, 1500, 1600, 1700 och 2150 mm.
Bredd 200 mm: standardlängder 1700 och 2150 mm.
Perstorps Fönsterbänk med tillhörande konsoler finns hos välsorterade trävaruhandlare landet runt.

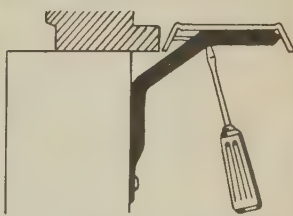
Så här lätt är Perstorps Fönsterbänk att montera:

1. Såga till lagom längd av PERSTORPS FÖNSTERBÄNK. Sätt därefter på ändskoningarna av plast.

2. Skruva fast konsolerna i väggen. Det bör inte vara större avstånd än 65 cm mellan två konsoler.

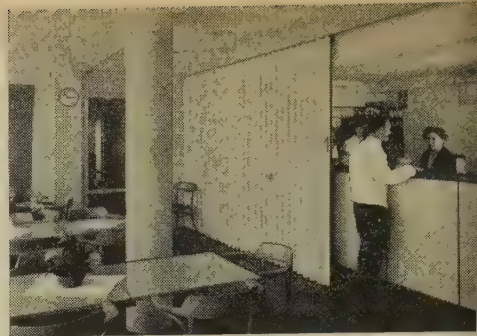
3. Lägg PERSTORPS FÖNSTERBÄNK på konsolerna och passa in deras klackar i de bågiga spårerna på bänkens undersida. Skruva till sist fast konsol-klackarna.

Nya Foresta —
Nordens moder-
naste hotell-
byggnad

Byggmästare
Ingenjör Nils
Nessen

Inredning av
Nordiska Kom-
paniets inred-
ningsarkitekter
Susanne Wasson-
Tucker och
Maurice Holland

Foresta i Stockholm är ett av de moderna hotell och restauranger, som begagnat sig av de nya möjligheter i rationell och smakfull inredning som Modernfold och Modernfold vikkörrar och vikkörrar tillverkas efter helt efter beställarens önskemål. Beklädnadsmaterialet varieras efter smak och inredningens typ.

modernfold
vikkörrar · vikkörrar

● SVENSKA KIRSCH AKTIEBOLAG

Stockholm — Malmö — Göteborg

BOSTADSBYGGANDET HÄR OCH ANNORSTÄDES

Av generaldirektör Alf Johansson

Efter många vedermödor har bostadsbyggandet i Europa under de senaste åren nått en nivå, som åtminstone närmar sig den som behövs för att på längre sikt klara av bostadsförsörjningens mest angelägna krav, nämligen det att varje familj skall ha en lägenhet för sig själv. Detta gäller såväl i Väst-Europa som Sovjet-Unionen (medan övriga öststater ännu befinner sig i ett sämre läge). I Väst-Europa färdigställdes förra året enligt statistiska sammanställningar från E. C. E. i Genève nära 1,9 milj. lägenheter; i Sovjetunionen översteg antalet färdiga lägenheter 2 milj.

Detta är anmärkningsvärda siffror. Om man sammanräknar toppnoteringarna i olika västeuropeiska länder från mellankrigstiden, kommer man till en summa på knappt en milj. lägenheter; det senaste årets resultat är alltså nästan dubbelt så högt som resultaten under de mest utpräglade högkonjunkturåren före andra världskriget. För Sovjet-Unionen finns inga statistiska uppgifter om förkrigsproduktionen tillgängliga, men den expansiva karaktären hos bostadsbyggandet där framgår av att 1957 års lägenhetstillskott är nära 70 procent större än 1953 års.

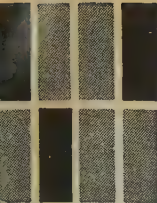
I Sverige var lägenhetstillskottet under år 1957 64 500 lägenheter, det hittills största men endast knappa 10 procent högre än den högsta förkrigsnoteringen, som var 59 000 lägenheter år 1939. Härvid är emellertid att märka, att 1939 års siffra var helt exceptionell och delvis beroende av tillfälligheter; jämför man 1957 års lägenhetstillskott med genomsnittet för 1930-talet (ca 40 000 per år), kan man konstatera en ökning med drygt 60 procent. (Härtill kommer ökningen i lägenhetsstorlekar.) Hursomhelst är det dock klart, att även det

senast förflutna årets höga lägenhetstillskott här i landet betecknar en mindre stegring i förhållande till förkrigstidens produktion än den i övriga västeuropeiska länder genomslitligt förekommande.

Vid jämförelser av denna art måste emellertid förhindrande av förhastade slutsatser — hänsyn taga att utvecklingen i olika länder av bostadsproduktion och bostadsförsörjning överhuvud växlat i oerhörd under krigs- och efterkrigstiden och vidare till att stadsproduktionen i Sverige under senare delen av talet var, internationellt bedömd, ovanligt hög. Trots växlingar som skett här i landet — krisen under de första krigsåren och nedpressningen av bostadsbyggandet under åren omkring 1950 främst att nämna — har vi här fört med nästan alla andra europeiska länder, haft hög produktionsnivå under större delen av krigs- och efterkrigsperioden och därtill inga krigsförluster. Det håller sig också så, att den procentuella ökningen i stadsbeståndet, från förkrigstiden räknat, här i landet ojämförligt mycket högre än i de västeuropeiska länderna i allmänhet. Endast Finland och Norge visar något annat, som i detta hänseende är jämförbara med de övriga; (det är överhuvud anmärkningsvärt, att de skandinaviska länderna har en långt framskjuten position i fråga om förbättring av bostadstillgången).

Ännu 1948, tre år efter krigets slut, var bostadsproduktionen i Väst-Europa endast omkring hälften av förkrigstidens; endast England, de nordiska länderna och Schweiz hade lyckats nå en produktion av ordinarie krigsformat. Materialbrist och angelägna återuppbyggnadsbehov på kommunikationernas och industriproduktionens områden (och på sina håll en ekonomisk politik, som föga främjade bostadsbyggandet) lämnade ringa utrymme över för bostadsbyggande i länderna

(forts. på sid. 9)

Höganäs "3 V-standard" ger mervärden i ett bygge

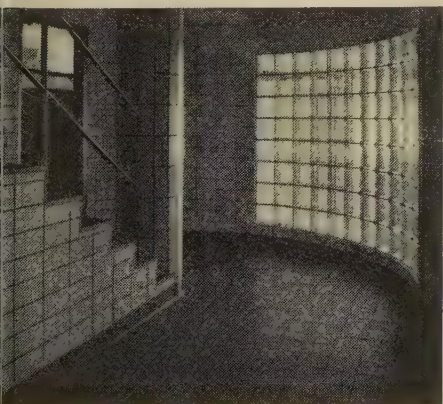
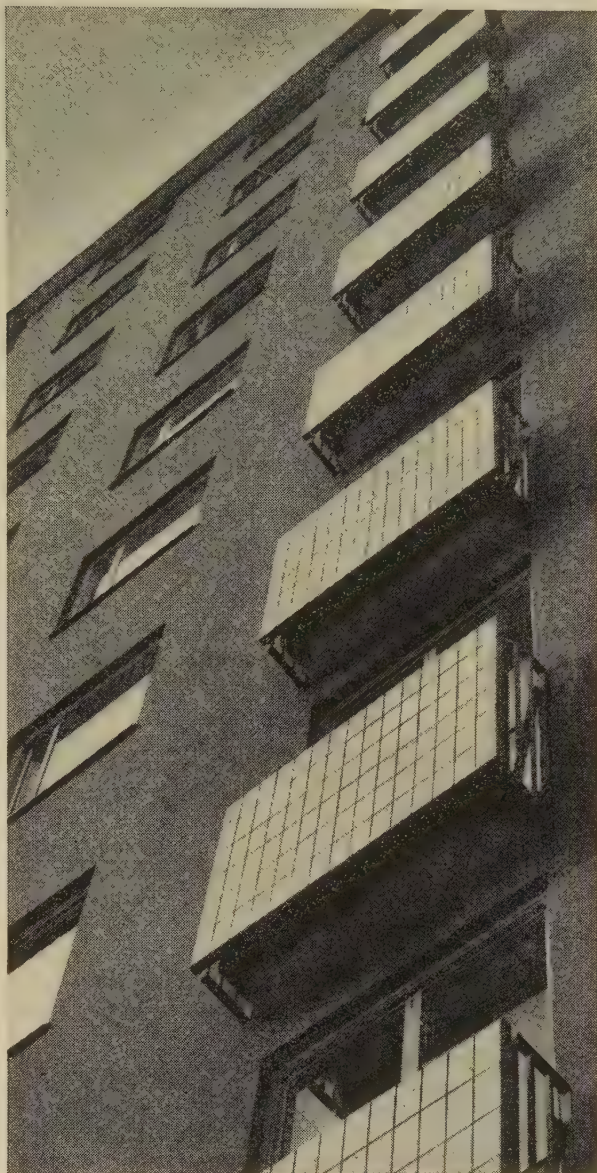
Höganäsklinkern — vacker, varaktig, variationsrik — har den treklang av material-egenskaper, som betyder höjd standard, "3 V-standard", i ett bygge.

VACKER: Höganäsklinkern finns i ett flertal format och ytstrukturer och i över 200 nyanser, varav 14 st tillverkas i löpande produktion. Denna färgrikedom i förening med klinkermaterialets estetiska egenvärde ger nästan obegränsade möjligheter att uppnå dekorativa effekter.

VARAKTIG: Som intet annat material har den brända leran visat sig kunna motstå tidens tand. Höganäsklinkern är klimatsäker, krakeleringsbeständig, tål stötar och slag och behåller alltid sin ursprungliga fräschör. Med Höganäsklinkern vinner man underhållsfrihet.

VARIATIONSRIK: Tack vare modulformatet kan plattsättning med Höganäsklinkern förutom på traditionellt sätt även ske enligt nya, banbrytande metoder för elementbyggeri, med kortare byggtider och sänkta byggkostnader som vinst.

Diskutera med Höganäs' Byggmaterielservice hur Höganäs "3 V-standard" kan hjälpa Er till mervärden i Ert bygge.

Balkongräcken av Höganäsklinker vid Beckershov i Norrköping. Klimatbeständigheten och förmågan att behålla fräschören är viktiga företräden hos Höganäsklinkern.

Vid inredningen av korridorer och personalutrymmen i nya LMC-mejeriet i Alingsås bar hög hygien och trivsamt atmosfär kunskat förenas tack vare Höganäsplattor.

Höganäsplattor ger gedigna och lättskötta golv, bebagliga att se på med sin lugna, rustika yta.

HÖGANÄS

HÖGANÄS-BILLESOLMS AKTIEBOLAG

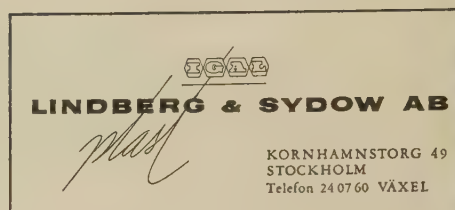

3 hantverkare i en

Golvläggaren, snickaren och målaren blir — MIPOLAM-montören. Han ensam lägger golv, monterar golvsocklar, trösklar, trappnosar och vägglistor — alla MIPO-LAM-plastprodukter.

MIPOLAM är praktiskt taget outslitligt, står emot slag och tål kemikalier.

MIPOLAM finns i en mängd eleganta, matta färger.

Återförsäljare för västra Sverige:

VÄSTSVENSKA PLATTSÄTTNING AB, Eklandagatan 55, Göteborg S, tel. växel 20 04 15

(forts. från sid. XIV)

Väst-Tyskland, Frankrike och Italien. Det var först ett stycke in på 50-talet, som bostadsproduktionen nådde och överskred förkrigsnivån; till den fördubbling som därefter skett har framför allt bidragit, att de nämnda storländerna fått möjligheter att organisera en produktion, som långt överstiger förkrigsproduktionen. Trots denna ökning bedömer dock ännu E. C. E:s experter den europeiska bostadssituationen tämligen pessimistiskt; enligt deras mening har endast ett fåtal länder, varibland Sverige, nått en nivå, som kan anses någorlunda tillfredsställande.

Bostadsproduktion per 1 000 invånare i Europa

I pressen och annorstädes förekommer då och då uppgifter om antalet producerade lägenheter per 1 000 invånare. Det är klart, att sådana uppgifter ger ett bättre och mera omedelbart begripligt mått på bostadsbyggandets relativa omfattning i olika länder än vad absoluta tal kan ge. Men det bör påpekas, att måttet ändå är ganska grovt. Det tar inte hänsyn till en rad förhållanden, som för den praktiska bostadspolitiken i olika länder kan vara av avgörande betydelse. Om vi jämför den senare svenska utvecklingen med t. ex. den belgiska, kan konstateras å ena sidan, att omstruktureringen av det svenska samhället genom förskjutningar mellan jordbruk och stadsnäringar och därav följande inre folkomflyttning varit många gånger starkare än i det långt tidigare högindustrialiserade Belgien, å andra sidan att behovet att ersätta gammal, verkligt mindervärdig slum är många gånger större i Belgien än i Sverige. Den förra faktorn driver upp bostadsbyggnadsbehovet i Sverige, den senare i Belgien; att göra någon slags behovssummering eller samlad behovsvärdering är inte lätt.

Det säger därför inte så värst mycket om den gravilken bostadsförsörjningens tarv tillgodoses i de bäländerna, om man konstaterar, att det förra året producerades 8,8 nya bostäder per 1 000 invånare i Sverige mot endast 4,7 i Belgien.

Under de senaste åren har bostadsproduktionen 1 000 invånare i Väst-Tyskland visat de högsta siffrorna, vilket givetvis bör ses mot bakgrunden av de enorma krigsförlusterna samt flyktingströmmen österifrån. Bostadsbyggandet i Väst-Tyskland har nu en något starkare tendens, men ännu 1957 var antalet färdigställda lägenheter i förhållande till folkmängden högst i Väst-Europa, något över 10 per 1 000 invånare. Bland de europeiska länder kom Sverige på andra plats med 9, Holland på tredje med drygt 8 bostäder per 1 000 invånare. Mellan 6 och 8 låg Norge, Finland, Schweiz, Frankrike och England. För Väst-Europa i helhet låg siffran på omkring 6,5. Sovjet-Unionen, som bostadsbyggnadsexpansion på senare år inledningsvis antydde, hade 1957 en aning högre siffra än Väst-Tyskland. För öststaterna utom Sovjet var siffran närmast nomgående under 5 färdiga bostäder på 1 000 invånare. Bilden är sålunda tämligen splittrad och på ett sådant som knappast betingas av behovsintensiteten i olika länder; möjligheterna och förmågan att inpassa bostadsförsörjningen i den nationella hushållningen har varit olika och är ännu mycket växlande.

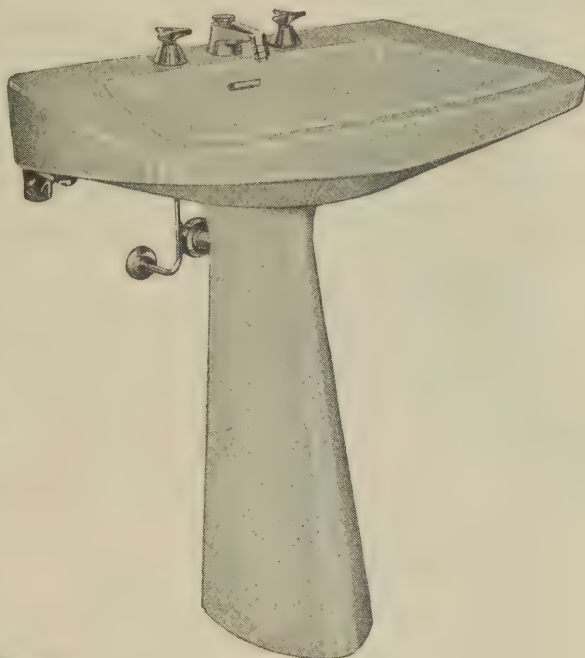
Bostadsbyggandet i nationalbudget och investeringsram

I hur hög grad förhållandena i sistnämnda hänseende växlar framgår, om man granskar de uppgifter som publicerats av E. C. E. i dess Economic Survey

(forts. på sid. XV)

Vi presentera

våra nya modeller i sanitetsgods
Formgivare: arkitekt *Gio Ponti, Milano*

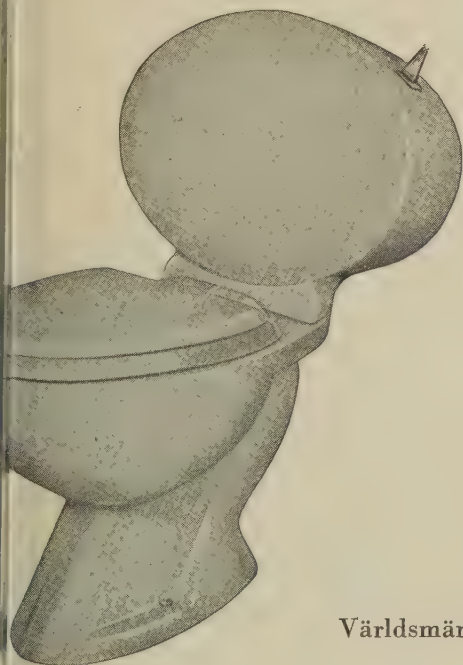

"Standard"
SANITETSGODS

"Standard"
SANITETSGODS

MODERNT
ELEGANT

KVALITET
STILENLIGT

Levereras i

Vitt
Pärlgrått
Korall
Grönt
Blått
Gult

Världsmärket för

badrumskultur

IDEAL - Standard A-B.

Agentur och servicelager: FRODE RASMUSSEN AB

Tulegatan 8 · Tel. 23 37 05 · Stockholm

GYPROC

SVENSKA GIPSSKIVOR
AV INTERNATIONELL TOPPKVALITET

Dimensioner:

Gyproc-skivor tillverkas i 9 mm tjocklek för flamskyddande beklädnader samt 13 mm tjocklek för brandhårdiga beklädnader samt med raka eller försänkta långkanter i 5 olika standardstorlekar.

Standardformat:

2000 X 1200 mm
2400 X 1200 mm
2500 X 1200 mm
2600 X 1200 mm
2700 X 1200 mm

Vikt per kvm:

9 mm ca 7,5 kg
13 mm ca 10,0 kg

SVENSKA AB GYPROC VARBERG

BÜLOWS

INSTALLATIONSBYRÅ EFTR.

Knut Truedsson

Kontor och lager: Erik Dahlbergsg. 6, Malmö

Utför:

Elinstallationer för kraft, belysning och
neonanläggningar i industrier och
nybyggnader samt alla före-
kommande elreparationer.

TEL. MALMÖ 24815, 313 01

(forts. från sid. XVI)

Europe in 1957, Genève 1958, om nationalprodukt o investeringar samt bostadsbyggandets andel av investeringarna i olika västeuropeiska länder under senare år jämförliga uppgifter från öststaterna är ej tillgängliga. (Anmärkas må att beräkningarna i vissa hänseenden den internationella jämförbarhetens intresse ibland kan något avvika från dem som göres av de ekonomiska statistiska svenska institutionerna.) Hög nationalprodukt per invånare, hög investeringsprocent och hög bostadsandel av investeringarna ger givetvis största möjlighet till högt antal lägenheter per invånare. Att t. ex. Danmark under senare år nått ungefär samma lägenhetstäckning som Italien, trots lägre investeringsprocent, mycket lägre andel för bostadsbyggandet av den totala investeringsramen ger främst uttryck för det faktum att den danska nationalprodukten per invånare är mycket högre än den italienska. För att nå ett visst resultat inom bostadsbyggandet måste det fattigare landet offra en relativt större del av de nationella ekonomiska resurserna än det rikare. (Vid jämförelser av bostadsbyggandets roll i olika länders ekonomier måste naturligtvis hänsyn tagas även till variationer i kostnaden för de byggda lägenheterna, beroende på utrymmes- och framför allt utrustningsstandard; internationella jämförelser på detta område är emellertid tillräckligt praktiskt taget omöjliga.) Följande tablå ger en översikt av hur förhållandet mellan bostadsbyggande, investeringsandel och bostadsproduktionen per invånare i en rad länder var år 1956. (I ett par fall gäller uppgiften år 1955, vilket inte torde nämnvärt inverka på jämförbarheten.)

	Bostäder i % av total- investering	Antal färdiga lägenheter per 1 000 invånare
Frankrike	28	5,4
Italien	27	4,7
Väst-Tyskland	25	11,0
Finland	23	7,4
England	22	6,1
Belgien	21	4,9
Norge	19	7,9
Sverige	19	7,9
Holland	17	6,4
Danmark	16	4,4

Sverige ligger i denna tablå lågt i fråga om bostadsandel i totalinvesteringarna men högt i fråga om antalet färdigställda lägenheter per 1 000 invånare. (Dessa siffror gäller Norge, som händelsevis hade exakt samma siffror år 1956. Mellan dessa två skandinaviska länder består dock den olikheten, att Sverige har större nationalprodukt men Norge en betydligt högre investeringsprocent.) Länder som England och Belgien visar högre andel för bostäderna i totalinvesteringarna än betydligt lägre antal färdigställda bostäder; detta sammanhänger främst med att investeringsprocenten fortfarande ligger lågt i dessa länder. De högsta siffrorna för bostadsandelen i investeringarna noteras i de tre större länderna Frankrike, Italien och Väst-Tyskland, där såsom tidigare nämnts bostadsproduktionen kommit i gång allvar först på 1950-talet och där därför mest finns bostäder under byggnad. Det rekordhöga antalet lägenheter per 1 000 invånare i Väst-Tyskland är ett uttryck för att av den mycket hög totala investeringen en stor andel ägnas åt bostadsbyggandet. Överhuvud har under senare år en avsevärt större del av de samlade ekonomiska resurserna använts för bostadsbyggande i Väst-Tyskland än i något annat västeuropeiskt land.

Som sammanfattande omdöme om de svenska förhållandena i här ifrågakommande hänseenden, jämförda med de allmänt västeuropeiska, kan sägas att den andel av investeringarna som här faller på bostadsbyggandet är snarare lägre än vad som på senare år varit vanligt i

(forts. på sid. XVII)

Miramatt

v-e-r-l-ä-g-s-e-t fasadskydd

utvändig behandling av
betong, lättbetong, tegel
och andra stenmaterial

ger torra väggar ◀

Miramatt är starkt vattenavvisande — av speciell
struktur i hårt västkustklimat. Det betyder min-
skad risk för fuktskador och vattengenomslag. Det
betyder också minskade bränslekostnader.

förenklar ytbehandlingen ◀

Miramatt är lätt att anbringa. Förfaringssättet är
målning eller sprutning eller bådadera. Mira-
mattfärgen är mycket tunt — 3 till 5 mm — vilket
betyder liten materialåtgång.

ger vackra fasader ◀

Miramatt finns i ett stort antal vackra, moderna
färger, littererade efter Hesselgrens färgatlas.
Mira-färgen har en ren, vit lyster, som ger sär-
skilt goda variationsmöjligheter i fråga om mått-
grad och kulörer.

med bestående värde ◀

Miramatt har hög tryckhållfasthet, god vidhäft-
förmåga och ger en hård och frostbeständig
fasad som står sig mot väder och vind. Det betyder
låga underhållskostnader.

Ytterligare informationer lämnas i vår Miramatt-folders.

Mira K

För invändig behandling

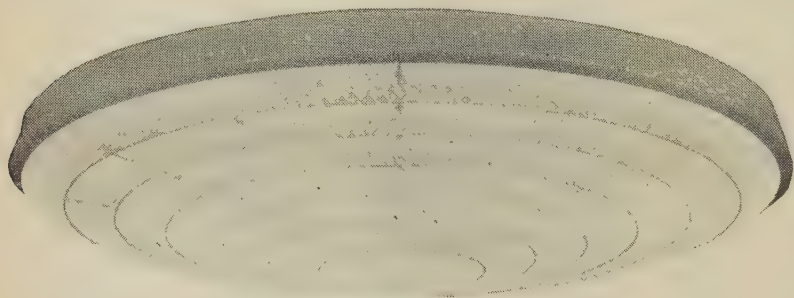
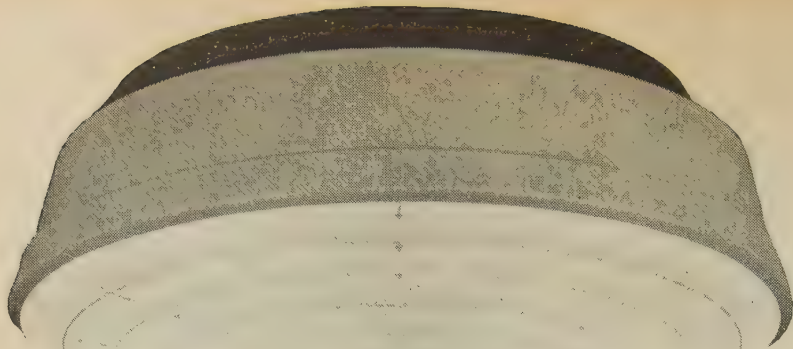
Mira K är ett utmärkt sprutspackel för in-
vändig behandling. Den lämpar sig speci-
ellt för mellanväggsplank och andra lätt-
betongelement. Efter enkel behandling
ger Mira K ett gott underlag för målning
och tapetsering.

Höghuset, Göteborg. Miramatt på utstockning.

YTONGBOLAGEN

Hällabrottet • Stockholm • Återförsäljare över hela landet

RINGPLEX

för glödlampa upp till 150 watt. Monteras i dikt tak eller infälld. Ringlamellblädder skydd av opaliserad termoplast fjädrar fasttryckt i metallreflektorn. Diam. 39 cm

**Axel
Annell**
Belysning

Utställning:
Drottningholmsvägen 16 (Fridhemsplan)
Telefon 52 06 10 - STOCKHOLM K

(forts. från sid. XVIII)

flesta västeuropeiska länder, men att – detta till trots och tack vare en hög nationalprodukt samt en relativt hög procentsats för totalinvesteringarna – antalet producerade lägenheter per år och 1 000 invånare ligger högre än annorstädes, med undantag nu endast för Väst-Tyskland.

Hustyper

I den på senare år allt livligare diskussionen om bostadsproduktionens inriktning på hus- och lägenhetstyper samt utrustningsstandard brukar framhållas, att de lägenheter som bygges här i landet visserligen är mycket väl utrustade men små. Båda påståendena torde vara obestridda. Att utrustningsstandarden med avseende på köksutrustning, garderober, sanitär utrustning o. s. v. i den löpande nyproduktionen står högt här i landet, jämfört med varje annat europeiskt land är visserligen svårt att belägga med siffror men bekräftas av allmän erfarenhet; här är fråga om standarden i den bostadsproduktion som sker för folk med ordinära inkomster och inte lyxbostäder för mindre grupper med höga inkomster. Vad lägenhetsstorlekarna beträffar är de för oss oförmånliga olikheterna kanske i första hand betingade därav, att höghusproduktionen här dominerar mer än i de flesta västeuropeiska länder. Detta förhållande leder visserligen inte med nödvändighet till att det bygges små lägenheter – stora lägenheter kan ju rymmas även i höga hus – men vanligen finns ett påtagligt samband mellan hustyp och lägenhetsstorlekar; smålägenheter kan inte på ekonomiskt lämpligt sätt förläggas i låg bebyggelse.

Man har anledning att här betona stadsbyggnadstraditionens betydelse. I England och de västligaste delarna av kontinenten har denna tradition alltid inneburit en inriktning på småhusbebyggelse; det är karakteristiskt att när på senare tid ett behov gjort sig gällande av en

tillgång på smålägenheter för särskilda befolkningskategorier (pensionärer etc.) har svårigheter mött, beroende på ovana vid den sortens bostadsbyggande. I Central-Europa har höghusbyggandet spelat större roll, och den tidigare svenska stadsutvecklingen har i detta hänseende anslutit till centraleuropeisk tradition.

I följande tabell anges det procentuella antalet lägenheter i nyproduktionen som utgöres av enfamiljshus (liggande i eller i rad); siffrorna hänför sig till något av åren 1955–1957, allt efter statistiska åtkomstmöjligheter.

Belgien	67	Norge	67
Danmark	38	Sverige	38
England	69	Schweiz	69
Frankrike	40	Väst-Tyskland	40
Holland	61		

Till detta skall genast fogas den kompletterande uppgiften, att i två av de länder, för vilka relativt låga siffror redovisas, nämligen Norge och Väst-Tyskland, tabellen i viss mån är missvisande; i båda dessa länder spelar tvåfamiljshuset (av ekonomiska skäl) stor roll, så att också var fallet i Sverige under första årtiondet efter första världskriget. I Norge var under uppgiftsåret 1955 31 procent, i Väst-Tyskland 31 procent av lägenheterna småhus eller enfamiljshus. Medräknas dessa lägenheter i tvåfamiljshus. Medräknas dessa lägenheter i småhus- eller enfamiljshus, placeras båda länderna i samma grupp som flertalet här redovisade, där den bebyggelsen svarar för, efter antal lägenheter räknat, 70 procent av hela lägenhetsproduktionen. Undantaget utgöres av Sverige med 23 procent (25 om tvåfamiljshus medräknas) och Schweiz med endast 13 procent småhusandel.

Lägenhetsstorlekar

Om stadsbyggnadstraditionen här i landet gett ett förhållandevis ringa utrymme åt enfamiljshuset, gäller så, att den överhuvud inte haft mycket till övers åt r

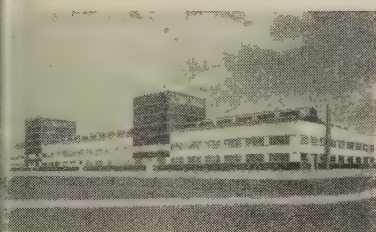
(forts. på sid. XIX)

SAKO

Sveriges **enda** tillverkare
av **originalaluminium**

Fabriken Sundsvall

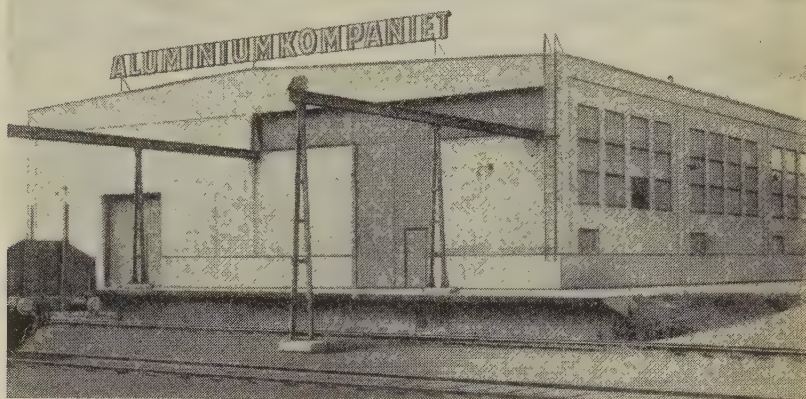

Fabriken Avesta

Sveriges

STÖRSTA ALUMINIUM- LAGER

nu till er tjänst!

Lagret Västberga

Sedan vi nu flyttat våra lager till ELEKTRAVÄ-
GEN 7, VÄSTBERGA, och fått allt under samma
tak står vi rustade att bättre betjäna vår växande
kundkrets med

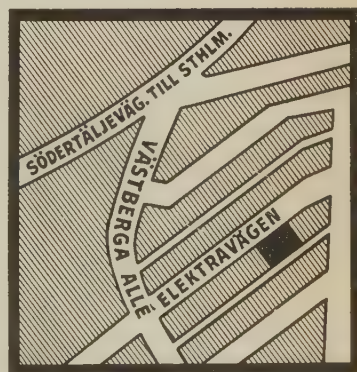
ALUMINIUM, LEGERINGAR och HALVFABRIKAT

Tackor · Plåt · Stänger · Profiler · Nit
Tråd · Folie · Pasta

AB SVENSKA

ALUMINIUM KOMPANIET

Huvudkontor och försäljning: Kungsgatan 28, Stockholm. Tel. 23 09 20. Lager: Elektravägen 7, Västberga

Obs! utmärkta **P**-möjligheter

Nyhet på tapetmarknaden

BOROSAN BETONGTAPETER

Specialimpregnerade · Fuktabsorberande · Fuktagivande

Dessa tapeter äro avsedda för tapetsering direkt på nygjutna släta betong- eller betongelementväggar, utan annan underberedning än skarvspackling.

Tapeten har en oöm och helt smetfri yta. Betongtapeten är specialimpregnerad och har 3—4 gånger så stor fuktandningskapacitet som de i marknaden vanligen förekommande limfärgstapeterna. Fuktabsorption och fuktagivning provad av Kungl. Tekniska Högskolans Byggnadstekniska, institution, uppsättningsegenskaper och alkaliebeständighet av Statens Hantverksinstituts Måleriavdelning.

Prover, priser och inyg erhålles genom våra kunder bland Färg- och Tapethandlare över hela landet.

Ensamtillverkare: **BORÅS TAPETFABRIKS AB - BOX 1 - BORÅS**

*Fullständig ombyggnad,
huvudkontoret,
Stockholms Sparbank,
Fredsgatan 9, Stockholm.*

Vår verksamhet omspänner:

- Industribyggen
- Bostadsbyggen
- Kraftstationer · Dammar
- Broar · Kajer · Vågbrytare
- Flygfält · Vägar · Gator
- Beläggningar
- Vatten- och avloppsanläggningar
- Schaktning · Sprängning
- Undervattensgjutning
- Sandsugning · Muddring · Uppfyllning
- Marinbetong · pontoner, kasuner o. dyl.

BYGGNADSAKTIEBOLAGET

CONTRACTOR

STOCKHOLM — SKELLEFTE Å

MEDLEM AV SVENSKA BYGGNADSENTREPRENÖRFÖRENINGEN

Aktuellt

AKUSTISK PLANERING

av Ove Brandt

Handbok nr 1 från

Statens nämnd
för byggnadsforskning

264 sidor Pris Kr. 18:—

Sändes portofritt om likvid insättes
på vårt postgiro nr 3124

AB BYGGMÄSTARENS FÖRLAG

Kungsg. 32, Stockholm C, tel. 23 31 05

A9 1958 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen,
avd. av Svenska Teknologföreningen.

Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Post-
giro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör svr Börge Algers och arkitekt SAR Erik Thelaus.
Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Civilingenjör svr Boris Blomgren, civilingenjör Carl
Knutsson, arkitekt SAR Leif Reinius, civilingenjör svr Georg Schackne,
arkitekt SAR Tore Webjörn och arkitekt SAR Torsten Westman.

Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg,
Malmö, samt arkitekterna SAR Gunnar Hoving och Per-Olof Klang,
Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Tore Webjörn. I tidskriften gjorda ut-
talanden står för författarnas räkning och är endast om så anges att anse
som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utger
tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar
arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

37 ÅRGÅNGEN

INNEHÅLL

5 SEPT. 1958

DK 72.036

LINDHAL, GÖRAN: *Den nya arkitekturen och den nyaste. Byggmästaren 37*
(1958) nr A 9, sid. 181—187

Förf. tar upp frågan om den moderna arkitekturens uppkomst. Först behandlar han de främsta
nyskapande arkitekternas uppfattning. Bl.a. Walter Gropius' åsikter i hans bok »Internationale
Architektur» i en serie Bauhausböcker på 1920-talet. Gropius anser att den nya arkitekturen
verkligen var en nyskapelse. Denna åsikt delas även av Le Corbusier och Pieter Oud. Den
mycket omfångsrika litteratur som sedan dess sysslat med den moderna arkitekturens upp-
komst har inte direkt polemiserat mot utsagorna från 20-talet men vidgat och breddat perspek-
tiven och gått längre tillbaka i historien. Konsthistorikerna Siegfried Giedion och Nikolaus
Pevsner går båda tillbaka till 1800-talet och början av 1900-talet.

Den nya arkitekturboken »Geschichte der modernen Architektur» av Jürgen Joedicke
(Stuttgart 1958) räknar bara upp den vanliga raden av byggnader och arkitekturnamn. Förf.
behandlar även en utmärkt ny bok »Ny arkitektur» av konsthistorikern Thomas Paulsson
(Uppsala 1958) där det i diskussionen om den moderna arkitekturens uppkomst hävdas att
det inte är fråga om en nyskapelse utan resultatet av tidigare idéer där tankarna långsamt
förändrats, berikats, och förenklats.

Förf. till denna artikel anser det mycket rimligare att hävda, att den nya arkitekturen — om
nu denna benämning skall ha någon innebörd — är en plötslig nyskapelse, en mutation från
20-talets första år. Han ger i artikeln många belägg för denna sin åsikt.

Förf. avslutar sin artikel med reflexioner kring den nyaste arkitekturen vilken väsentligt
skiljer sig från tidigare årtionden. 50-talets arkitekturideal är en början till något nytt, klart
arkitektiskt från det förflutna.

Artikeln illustrerad med teckningar och fotografier

DK 728.31 (485 Hässelby)

HÖJER, JON och LJUNGQVIST, STURE: *Radhusområde i Hässelby. Byggmästaren*
37 (1958) A 9, sid. 188—189

Redogörelse illustrerad med ritningar och fotografier

DK 728.31 (485 Kiruna)

HEDERUS, FOLKE: *Radhus i Kiruna. Byggmästaren 37* (1958) nr A 9, sid. 190—
191

Redogörelse illustrerad med ritningar och fotografier

DK 728.34 (485 Göteborg)

EKHOLM, PER-AXEL och WHITE, SIDNEY: *Bostadsområde i Björkekärr, Göte-
borg. Byggmästaren 37* (1958) nr A 9, sid. 192—193

Redogörelse illustrerad med ritningar och fotografier

DK 728.31 (485 Karlstad)

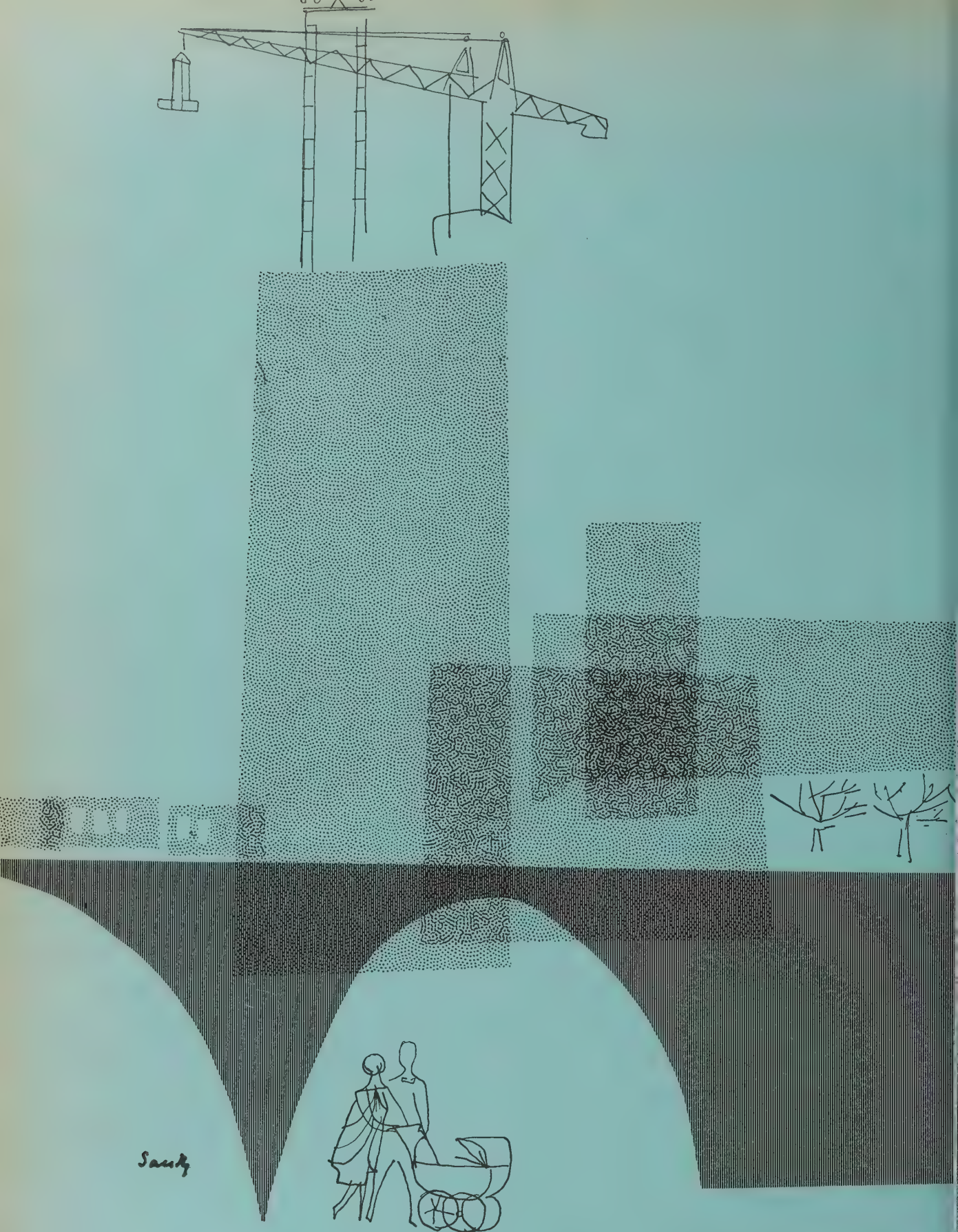
HAVSTAD, LARS-ERIK, HOLLSTRÖM, GUNNAR och LINDELL, GÖRAN: *Radhus
i Karlstad. Byggmästaren 37* (1958) nr A 9, sid. 194—196

Redogörelse illustrerad med ritningar och fotografier

DK 72

MJÖBERG, HARALD: *Sigfrid Ericson - arkitekt 1879—1958. Byggmästaren 37*
(1958) nr A 9, sid. 197—200

Artikeln behandlar arkitekt Sigfrid Ericsons produktion. Hans verk präglas av materialens
äkthet och naturliga skönhetsvärden och av den ärlighet och kunnskap i deras hantering som
karakteriserade den ledande arkitekturen i vårt land under 1900-talets första kvartssekel.
Artikeln illustrerad med exempel på arkitekt Ericsons verk från 1911—1940. De mest kända
är Masthuggskyrkan (1916) och Johannebergskyrkan (1940) i Göteborg

SVENSKA RIKSBYGGGEN

projekterar, bygger och förvaltar bostäder för föreningar, kommuner och industrier

omslaget: Radhus i Hässelby. Arkitekter
Jon Höjer och Sture Ljungqvist. Foto: Len-
Olson

ENGLISH SUMMARY

new architecture and the newest

G Lindahl p. 181-187
The author deals first with the controversial writings issued from Bauhaus in the 1920:s. These papers are an important source of material for the modern architectural historian. The first paper "Internationale Architektur" was written by Walter Gropius, who considered that the new architecture at the beginning of the 'twenties was a new creation which differed completely from that at the beginning of the century and from 1910. Two other pioneers—Le Corbusier and Pieter Oud—shared views. This architecture was mainly supported by some 10 architects in Germany, Holland and France, most of them then in their forties. As a result of the volume of literature which later dealt with the institution of this new form of architecture has widened the perspective of the whole and searched further back into history. Alfred Giedion, the Swiss art historian, dealt mainly with France and America. The superb designers of iron constructions in France who were responsible for the century Paris and the engineers and architects who built the first office skyscrapers in Chicago in the 1880:s. Thus attention is devoted mainly to the end of the 19th century and the beginning of the 20th, but Giedion also deals with names and data from so long ago as the middle of the 18th century.

Nikolaus Pevsner, the German art historian, deals mainly with England and, to some extent, Germany and Austria. He concentrates on the turn of the century. This is, of course, valuable research. What the author criticises is the historical entity resulting from this common work in which the author has contributed by presenting the masters and colleagues, or his sphere of research and favourite historical names. We have established the acta sanctorum of modern architecture: a thin gathering of soli-

tary pillar saints followed by increasingly tight groups of unsurpassable disciples who finally became sufficiently strong to conquer the world.

In a delightful, but scarcely original work, the German architect Jürgen Jödicke has followed this much-travelled road in his book "Geschichte der modernen Architektur" (Stuttgart 1958), in which he accounts for the usual list of buildings and architects.

Although of the same basic opinion, but with a better understanding of his task, a Swedish art historian, Thomas Paulsson, has presented "Ny arkitektur" (Uppsala 1958). A very readable book. According to Paulsson the history of architecture is a broad stream, an old architect bequeaths his ideas to a younger, ideas change slowly, are enriched or simplified and passed on. In this way the historical picture loses its topicality, the common is over-emphasized at the expense of the new. In the opinion of the author of this article it would be much better to claim that the new architecture—if this term has any meaning at all—was a sudden creation, a mutation from the early years of the 1920:s.

The radical architects had a very strong feeling for the clearly defined limitation of clearly defined rooms, even if they did at times open up the façades. The room formations are complicated, but always clearly defined even in the manner in which they open outwards. An important aspect is the architect's efforts to achieve balance. This equilibrium is of a completely new kind. It has nothing to do with the old schemes for harmonic unit composition. A façade of new type could, for example, consist of a number of horizontal brick and window bands placed one above the other, while another consisted of a surface over which a number of openings had been freely distributed, depending on the chosen solution. A social utopia is allied to the esthetic. From the end of the 'twenties or the beginning of the 'thirties this new form of architecture became the means of expression of socialistic radicalism.

One of the best known architectural pioneers, Mies van der Rohe, found himself in the movement towards new goals at an early stage. His architecture typifies open rooms and a lightness of façade previously unknown.

It is possible that the era of architecture introduced in about 1920 can now be considered as a closed chapter. The architects of the esthetic days the world over rely greatly on van der Rohe's contributions and differ greatly from earlier decades.

Prestressed concrete and concrete shell constructions with broad, sweeping curves, concrete arches, as surprising in shape as in span, characterize the architecture of the 1950:s. The latest form of architecture has not the association which the older had to the socialistic concepts which gave the doctrines of the 1920:s and 1930:s their aim and their pathos. The nature of the task has been changed.

The new and the difficult in our time is not on the socio-political level, where the roads are well-beaten paths, e. g., as regards the planning of dwellings. The enormous growth of traffic, the central parts of large cities and working atmosphere of the city professions now present problems of an essentially technical and intellectual nature and there is little room for the socialistic pathos that dominated the architecture of the 1920:s and 1930:s. It is still impossible to say how defined this limit is—but as a preliminary it can be said that

the architectural ideal of the 1950:s is the beginning of a new era which is clearly different in concept to that of the past.

Terrace houses at Hässelby

By J Höjer and S Ljungqvist p. 188-189

This type of terrace house was planned for Stockholms stads småstugebyrå in connection with a town-planning commission from the Fastighetskontoret for two terrace house areas at Hässelby, on the border of the old Hässelby housing area. The ground floor is of stone, while the intermediate joist is of wood and the upper floor of full-length wall units of a design recommended by the supplier in conjunction with the submission of the tender.

Terrace houses at Kiruna

By F Hederus p. 190-191

On a western slope at Kiruna, the Luossavaara-Kiirunavaara Company have built 10 terrace houses for their staff employees. The buildings are divided into two groups, six containing five rooms and kitchen on the first floor and the entrance, garage, hobby-room, stores and wash-room on the ground floor. The smaller group consists of four houses with each three rooms and kitchen and the entrance is on the first floor. The cellar contains space for a wash-room, stores, hobbyroom etc.

Housing area at Björkekärr

By P-A Ekholm and S White p. 192-193

The houses in the Slängpolskan quarter are cellarless and of wood. The main building and the garage are so planned that every owner can, if he so wishes, board-in his garden.

The houses in the Steppdansen quarter are cellarless, 1½-storey semi-detached houses. Made of wood, two types are available. The location of the garage and the storage space between the houses give an enclosed outer space.

Terrace houses at Karlstad

By L-E Havstad, G Hollström and G Lindell p. 194-196

The three houses each contain 5 dwellings. The houses are cellarless and located on a gentle slope, limited on the western side by the street and, on the eastern side, by a stream and a wood. The space normally used for the cellar has been made into a covered space running in line with the street and thus providing the desired seclusion.

Sigfrid Ericson, architect 1879-1958

By M Mjöberg p. 197-199

In designing Masthugg church in 1916, Sigfrid Ericson firmly established himself as an architect of church buildings. With its steeply pitched roof and low granite and brick walls it seems to spring from the very cliff face.

Among the other churches designed by Ericson during the same period may be mentioned Hunnebostrand, Surte, Skene, Nissaström. Then came many restorations, extensions, furnishings and, as one of the last of major works, Johannesberg church in Gothenburg in 1940.

He devoted a great deal of work and care to his summer residence at Vargslätten, near Halmstad, where the garden attracted visitors from far and near. In 1917 he built a large timbered house on the site. His maxim was that he was subordinate to nature as an architect and builder and consequently his own contributions were made with the greatest care.

Statsmän som konstbedömare

Det man något diffust brukar kalla *den moderna arkitekturen* är så allmänt accepterat i vårt land att när man idag stöter på någon ny byggnad, förvaltningsbyggnad, kyrkobyggnad eller rentav ett bostadshus av mer representativ art, som håller sig till äldre förebilder för att så att säga hålla sig på den säkra sidan, tycker man att detta är en märkvärdighet. Som bekant är det inte riktigt så i många andra länder.

Men att döma av de fullmatade arkitekturjournalerna som sänds ut från alla världens länder, inte minst från sådana länder som man brukar kalla underutvecklade och från sådana som brukar betraktas som konservativa när det gäller arkitektur, verkar det som om vinden överallt vänt sig. Den nya arkitekturens profeter som skriver i dessa journaler har lämnat framtidsvisionerna och ägnar sig i stället åt att belåtet beskriva de nya jättelika huvudstäder som redan är under uppförande på indiska högplatån och i Brasiliens djungler. Vad som återstår att vänta på är nu att bankpalatsen allmänt börjar utföras i glas och aluminium.

»Det är inte alls *folket* som är emot modern arkitektur, utan de som inte vill ta några risker», ansåg en gång en schweizisk arkitekt. Med det menade han väl närmast finansärer och politiker. Och de ledande politikerna för att inte säga statsmännen har verkligen betraktat den nya arkitekturen och bildkonsten med djupaste misstro och tycks göra så ännu.

Tänker man sig att det skulle finnas något slags sammanhang mellan 1900-talets politiska radikalism och den konstnärliga radikalismen tar man grundligt miste. Något sådant sammanhang står näppeligen att finna.

Jag kan, när jag skriver detta, inte erinra mig någon betydande statsman som, såvitt man nu vet, hyst några mer positiva känslor för den moderna arkitekturen eller bildkonsten. Det ligger nära till hands att tänka på Lenin på grund av den radikala konst som frodades i Ryssland under hans första maktår. Men det mest positiva man kan säga om Lenin i sammanhanget är att han öppet

deklarerat att konst var något som han inte alls intresserade sig för. Konst var något som sorterade under kulturministeren. Konstruktivismen och suprematismen var alltså något som *tolerades* fram till början av 20-talet, mer än så var det inte. Först när man fann att denna art av konst inte var särskilt användbar i propagandans tjänst, motarbetades den avsiktligt. Och så har det sedan dess förblivit på den kanten. Som en verklig anhängare av den moderna konsten borde man dock nämna den intellektuella Trotski, som under sina parisår lär ha varit god vän med Fernand Léger. Men Trotski kanske inte riktigt kan räknas till den kategori statsmän med makt och inflytande, som jag först tänkte på.

Vad Tredje rikets herrar i gemen och Adolf Hitler i synnerhet tänkte om den moderna konsten och arkitekturen är allom bekant. Intressant är ju att Hitler ägnade åtskilligt intresse åt konstspörsmålen. Han tänkte i sin ungdom ägna sig åt målarkonsten som yrke och sökte in som elev vid Wiens konstakademi, dock utan att komma in. Mindre bekant är att han ansåg att han egentligen borde ägna sig åt moderkonstarten arkitektur och att han även sökte in som arkitektelev, men med lika liten framgång. Om hans senare hätska inställning till den moderna konsten direkt har att göra med dessa misslyckanden eller bottnade i en mer fundamental oförmåga eller ovilja att sätta sig in i den nya tidens konstidéer, som blomstrade som kraftigast just i Tyskland, är svårt att säga och kanske också en likgiltig fråga. Men den kompletta begränsningen i hans förmåga att förstå den nya konsten framträdde på ett skrämmande sätt i ett av hans tal som handlade om konst och kultur och som finns återgivet i en nyligen utkommen bok om Tredje rikets konst. Så här hette det om den moderna konstens utövare: de s. k. degenererade konstnärerna: »Dessa påstår att de ser naturen på detta sätt. Vi borde undersöka synen på dem. Om de verkligen är utrustade med en defekt syn, kan vi endast beklaga dessa stackare. Vi borde endast vara säkra på att defekten inte ärvs av deras barn. Men om de endast simulerar detta sätt att se verkligheten, då är det en fråga för ordningsmakten och rättsliga åtgärder måste vidtagas mot sådana individer».

Om vi för kontrastens skull vänder oss till en annan berömd amatörmålare, näja, Hitler borde nog snarare räknas till yrkesmålarna, nämligen till sir Winston Churchill, bör vi dock inte vänta oss någon varmare uppskattning av den moderna konsten. Åtskilliga uttalanden om s. k. modern konst har Churchill låtit undslippa sig, vilka vandrat runt i världspressen, men jag kan inte erinra mig att jag sett något av dessa som gått i positiv riktning. Något mer officiellt uttalande har det givetvis aldrig varit fråga om. Churchill är ju engelsman. Och för en engelsman är konsten en hobby. Och hobbies tillhör privatlivet. Men Churchills konstnärliga uppfattning, demonstrerad även i hans tavlor, dväljes inom

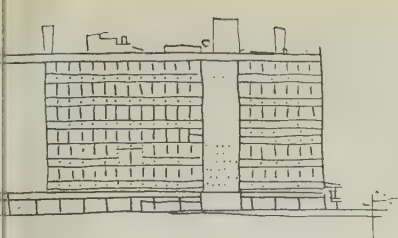
det av Royal Academy tolererade smakområdet. Dessa konstideal hör inte hemma inom vårt århundrade. I bästa fall inom det föregående århundradet.

Churchills kollega på andra sidan Atlanten, Harry Truman, var eller är ingen konstälskare överhuvud taget. De uttalanden han funnit för gott att göra då och då tillhör de mest ampra i genre och ger knappast någon mer tilltalande bild av den amerikanske expresidenten. I ett brev från Truman publicerat i American Press år 1947 står t. ex. följande att läsa (brevet har senare citerats i arkitekturpressen och i andra sammanhang): »Jag anser mig inte vara någon konstnär, men jag har den åsikten att s. k. modern konst endast är dimbildningar som kommer från halvbildat folk och slöfockar. Ett konstverk är något som uppvisar en obegränsad förmåga hos konstnären att underkasta sig besvär och mödor. Dessbättre finns det många stora amerikanska konstnärer som ännu tror att förmågan att få föremål att se ut som de gör i verkligheten är det främsta kriteriet. Man bör ställa på en konstnär. S. k. modern konst har ingenting alls med verklighet att göra enligt min åsikt».

Trumans efterträdare Eisenhower tillhör också de amatörmålade statscheferna, men har varit något försiktigare i sina uttalanden. Han tillhör snarare de typ konstkritiker som finner en tillfredsställelse i att återge den bekanta historien om åsnan som målade en tavla med sin svans. När det gäller modern arkitektur är hans misstro mer utpräglad. Välbekant har hans i svensk press återgivna reaktioner blivit inför några FN-byggnadernas mer avancerade interiörer. Hans prat om arkitekternas galeenskap och annat i den stilen tydde på ett grundligt främlingskap för den moderna arkitekturens uttryck. Såvida man infördrar att se det som harmlösa uttryck för en gammal militärs anpassningssvårigheter i ett civilare sammanhang.

Det förefaller alltså som om vår egen tids bildande konster inte funnit några vapendragare bland världens mäktiga herrar. Det är naturligtvis lätt att säga att allt nog ändå har sin gång, dessa herrars stöd förutan. Möjligen. Det är blott det att när ignoransen övergår till modvilja får konsten sitta hårt emellan. Den moderna konsthistorien har mycket att berätta härom.

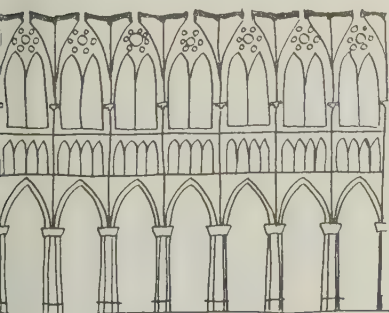
Det är egendomligt att tänka sig att så många av denna och en kommande tids maktutövare samlas och verkar i byggnad som man kan säga ger ett sådant uttryck för hela vår tids arkitektur och bildkonst – FN-byggnaden i New York. Inte bara på så sätt att den byggnad uttrycker det mest högtsyftande och fantasieggande i den moderna arkitekturen, den demonstrerar ju samtidigt en mångfald av den moderna arkitekturens och konstens mera lättfattliga konventioner och konventioner. Denna byggnad bör därför ha alla förutsättningar att även kunna fungera som ett slags estetiskt korrektionsinstitut för maktutövare.

VAD ÄR MODERN ARKITEKTUR?

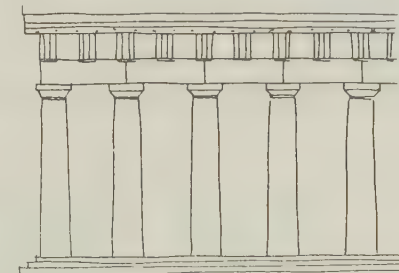
Om vi vore i tillfälle att se tillbaka på vår egen tid, skulle vi utan tvekan betrakta arkitekturen som det 20:e århundradets mest framstående konstform. Vi skulle troligen frestas att tala om de revolutionerande idéerna inom stadsbyggnadskonsten eller brytningen med den traditionella utsmyckningen av byggnaderna eller den helt nya inställningen i fråga om all planering. Men vi skulle då också förbigå det viktigaste, nämligen att inom våra dagars arkitektur har någonting hänt av större betydelse än det som framgår av den yttre gestaltningen och de inre planformerna. En förändring har skett med byggnadsmetoder och begrepp, som gör att våra dagars arkitektur avsevärt skiljer sig från den tidigare arkitekturen. Det rör sig icke om någon uppfinning av en enda detalj, ej heller av någon formgivande detalj. Det är snarare ett möte inom arkitekturen mellan matematikernas formler, metallurgistens forskning, ingenjörens räknesticka och konstnärens förmåga att förena allt detta till en ny helhet.

Nyckeln till detta nya är *spänning* – eller, för att tala ett tekniskt språk, spänning, byggnadsmaterialens inre boende eller framskapade krafter. Det är de nya kunskaperna om dessa krafter hos byggnadsmaterialen och förmågan att tillämpa dem på konstruktionerna, som har gett upphov till den moderna byggnadskonsten. Glasbyggnadskonstruktioner, sådana som tillämpats på Förenta Nationernas byggnad och Lever House i New York, har kunnat uppföras endast tack vare att spänningen i materialet snarare än väggarna bär byggnadens tyngd. Det är inte den moderna glasindustrin, som har gjort det möjligt för oss att skapa transparenta byggnader. Gotikens arkitekter kunde det också och lämnade vackra bevis

här för efter sig. Men vad den medeltida arkitekten däremot inte kunde var att eliminera mängden av strävpelare och strävbågar, tyngda av spiror och stenmassor, som skymde hans glasvägar lika en snårskog.

Det är det konstruktiva systemet, som bestämmer byggnadens form, t. o. m. i högre grad än byggnadens funktion. Inom de kulturer, där man endast kunde bygga med murade väggar eller pelare med horisontala bjälkar av trä eller sten kunde man endast spänna över korta avstånd, oberoende vad byggnaden var ämnad till. Det spelade ingen roll hur skickligt man kunde hugga, ej

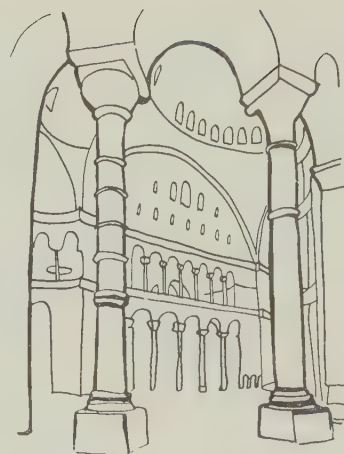

heller hur utvecklad smaken var eller hur skickliga arkitekterna var. Dessa var alltid begränsade till konstruktionsens vertikala system, som t. o. m. det lilla barnet använder när det bygger med sina klossar i lekhagen. Detta, det enklaste av alla system, var den enda metoden som var känd under de gamla kulturerna i Grekland, Peru och Yucatan.

Romarna däremot hade en helt annan konstruktionsprincip. Huvudsaken i detta system är valvet, i vilket stenarna eller tegelstenarna fördelar sin vikt såväl utåt som neråt. Varje del av valvet låter en del av sin vikt vila mot slutstenen och resten av vikten tvingas ut och ner till valvets fäste. För att ernå styrka utfördes byggnaderna med tjocka väggar eller pelare.

Detta nya system, i vilket valvet, väggarna och pelarna delade arbetet med att bära upp taket, gjorde det möjligt att bygga valvtak, och stora fria gårdar

kunde för första gången täckas med tak. De romerska baden, Hagia Sofia och katedralen i Reims var verk av arkitekter, som ej var mer framstående än de grekiska och egyptiska, som använde pelare- och balksystemet. Såsom yrkesmän var de ej skickligare. Deras system var ej någon produkt av en djup filosofi. Dessa byggnader var blott resultatet av ett konstruktivt system, som härstammade från Mesopotamien, och som nådde sin höjdpunkt i Väst-Europa under medeltiden.

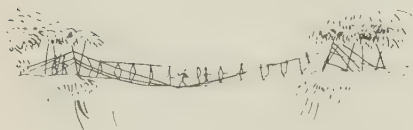
Arkitekturens yttre har genomgått stora förändringar efter gotikens katedraler. Renässansens regelbunda byggnader följdes av den livligare barocken, och barocken av rokokons lättsinniga palats. Men under 500 år gjorde man inga betydande framsteg inom arkitekturteorin och ej heller kom man på några nya konstruktionsprinciper. Slutligen, på 1800-talet, började den på nya idéer hungrande arkitekten, lida av blodbrist. Man sysselsatte sig mer och mer med arkeologi i stället för arkitektur, vilket resulterade i ett virrvarr av stilarter med sina rötter i gotiken, i den klassiska, romanska och t. o. m. egyptiska arkitekturen.

Men ett nytt konstruktionssystem var på väg. Medan 1800-talets arkitekter letade i det förflutna för att få inspiration, grodde och växte en ny konstruktionsidé helt obemärkt hos de praktiserande byggarna och konstruktörerna. Att denna idé så diskret kunde bli den moderna arkitekturs huvudtema, utan att man genast insåg vad det i själva verket rörde sig om verkar egendomligt. Den nya idén var kändedomen om och det rationella utnyttjandet av spänningen som grund för det konstruktiva systemet.

Ett konstruktivt system är blott en idé applicerad på byggnadsmaterialet. Materialens egenskaper, deras färg, struktur, varaktighet, lättantändlighet, motstånd mot hetta, köld, fukt och sol-ljus är alla faktorer som man måste ta hänsyn till när man väljer dem, men egentligen finns det endast två konstruktiva grundegenskaper: motstånd-

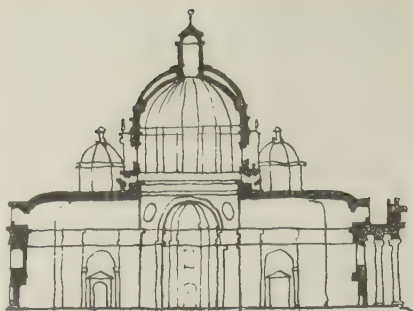
kraft mot tryck och dragspänning. Tidigare hade man inom arkitekturen endast tagit hänsyn till materialets förmåga att motstå tryck. Granit och basalt var de starkaste materialen, och stora byggnadsverk utfördes i marmor, kalksten, sandsten, travertin och även i material tillverkade av människan, såsom bränt tegel och cement. När tyngden inte var alltför stor använde man soltorkat tegel eller stockar för att ta upp lasterna. Men de som använde valvet utnyttjade därvid knappast materialets förmåga att uppta tryck i full utsträckning. Ingen modern ingenjörsteknik överträffar det gamla Egyptens kolonn- och blockkonstruktioner eller de bysantinska och fransgotiska valv- och bågkonstruktionerna.

Användandet av material för att uppta spänningar är lika gammalt som civilisationen, men tillämpningen av detta på permanenta byggnader är helt ny, nyare än man vanligen föreställer sig.

Man uppfann en gång repet och använde det i stället för flätat gräs och remsor av skinn, de äldsta materialen använda för att uppta spänning. Men rep saknade hållbarhet och under årtusenden var dess användningsområde begränsat till stag för tält, de första prefabricerade byggnaderna, till tåg för segelbåtar, seldon och dragremmar och primitiva hängbroar. Alla dessa spänningsmaterial var organiska. Endast spänningen i metall kan tävla med och uppväga stenens styrka och vikt.

Låt oss för ett ögonblick betrakta St. Peterskyrkan i Rom, renässansens märkligaste byggnad. Dess inflytande kom att påverka arkitekturen under århundraden, men som konstruktion är den inte vad den syns vara. Den amerikanske arkitekten Frank Lloyd Wright yttrade sarkastiskt följande om Michelangelos tour de force: »... Buonarroti lyckades få sin dom högre än alla andra, placerade den ovanför själva byggnaden på styltor! Historien förtäljer emellertid att man i sista minuten var tvungen att hastigt kalla på smeden. Man behövde en väldig kedja för att kunna hålla ihop denna monumentala jätte.» Den kände schweiziske arkitekturhistorikern Siegfried Giedion kommenterar kedjan på följande sätt »... järnringarna vilka Michelangelo använde för att hålla ihop St. Peterskyrkans kupol kan blott anses som ett sammanhållningsarrangemang». Vad både Wright och Giedion och troligen även alla andra författare har förbisett var att Michelangelo, för att förebygga en olycka, använt sig av

spänningen i metallen på en monumental byggnad och därigenom föregripit den konstruktiva utvecklingen flera hundra år. Wrights etiska invändning mot användandet av järnkedjan och Giedions oförmåga att förstå dess historiska innebörd, skall inte fördölja det faktum att, trots att Michelangelo handlade av en impuls för att möta hotet av att kyrkan skulle rasa, handlade han mer som en 1900-talsingenjör än som en 1500-talskonstnär.

Det första utkastet till ett spännverk tillskrivs Leonardo da Vinci, men först år 1800 förstod man sig på att använda dragna konstruktioner vid brobyggen. Tidigare har man dock troligen gjort försök inom detta område i Kina och Italien. År 1789 användes smidesjärn i spänning vid Théâtre Français' takkon-

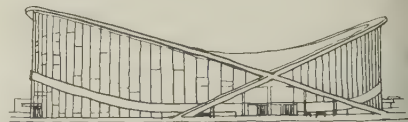
struktioner och 1801 använde ångmaskinens upptäckare, Watt, de första I-bjälkarna i golv och pelare i en fabrik. Men alla dessa konstruktioner, där man använde spänningen i järnet för att motväga trycket, utförde man utan någon vetenskaplig kalkyl.

Men gissningarnas tid var förbi när John A Roebling år 1868 konstruerade Brooklyn Bridge med användning av stålkablar, när Major William le Baron Jenney ritade den första verkliga byggnaden av stål i Chicago år 1883 och när A Gustave Eiffel år 1889 byggde sitt omtalade torn i Paris. Åren mellan 1880 och 1890 utvecklades teorierna för järnkonstruktionsbyggen, där stålet upptar spänningen och den konstgjorda stenen,

betongen, upptar trycket. Nu stod ingenting i vägen för en ny tidsålder. Sedan dess har ingen byggnad av större betydelse uppförts efter de gamla principerna. Upphållningskablar, armerad betong, konsoler, I- och U-balkar, plåtbalkar, skelettkonstruktioner – alla har de ett gemensamt: de bygger på spänning.

Men vad medförde utnyttjandet av spänningen för nytt när det gäller den arkitektoniska stilen? Alla byggnader som konstruerats efter tidigare kända system var nödvändigtvis symmetrisk i sin konstruktion. Om vi skar igenom Parthenon eller Notre Dame i Paris, skulle vi finna att materialet på var sida om den centrala axeln var exakt identiskt. Men om vi t. ex. skär igenom en på konsoler vilande åskådarlåktare, skulle vi finna att dess mest utmärkande drag var asymmetri.

Den grundläggande idén vid alla moderna konstruktionsmetoder som bygger på spänning är att placera materialet där det behövs konstruktivt och inget annanstans. Detta har man inte förstått i tidigare konstruktionssystem. Genom materialprovning och utveckling av de matematiska formlerna har systemet utkristalliserats ytterligare och tillämpas nu inte blott på broar och skyskrapors fabriker och villor, utan även på flygplan, bilar, båtar och möbler.

När vi nu trätt in i spänningens tidsålder, närmar vi oss i våra byggnadsmetoder naturens egna konstruktioner och dess mekanik mer än förut. Eker står upprätt mot stormarna emedan dess rötter är tillräckligt starka att motstå vindens styrka och grenarnas fibrer motstår stötar tack vare sin elasticitet. Majsstjälken har tack vare draghållfastheten i de yttre lagren förmåga att hålla sig upprätt. Människor och djur kan röra sig och arbeta tack vare den elastiska spänningsstyrkan i senor och muskler. Allt levande befinner sig i ett ständigt tillstånd av spänning; endast det livlösa och döda förblir vilande enbart på grund av sin tyngd och massa, klippblock staplat på klippblock och stenplatta vilande på stenplatta. Alla verkligt moderna byggnader är levande.

Harrison Gil

Teckningar av arkitekt SAR Göran Månsson

I Lorensborg, det nya stora bostadsområdet i Malmö, har Icopal svarat för praktiskt taget alla taktäckningar och isoleringsarbeten. På de flesta husen har MICORAL använts som underlag för taktäckningen och pansargrå ICOPAL-skiffer som översta lag.

MICORAL

för taktäckningar och isoleringar

MICORAL är det formbeständiga, glasfiberarmerade taktäcknings- och isoleringsmaterialet, som på kort tid visat sig vara lösningen på många fuktisoleringsproblem.

MICORAL är en mineralfiberfilt, som impregnerats och på båda sidor belagts med Ico-stabiliserad asfalt.

MICORAL är oföränderlig och kan inte expandera vare sig i längd- eller tvärriktning. Dess oorganiska stomme gör materialet okänsligt för fukt.

MICORAL har vid lagring i vatten under 15 dygn inte upptagit mer än 0,25 % vatten, vilket endast motsvarar den normala ytadhesionen.

MICORAL innebär en välkommen lösning inte endast som underlag i taktäckningar, utan också som membran i många krävande fuktisoleringar, speciellt på gårdsbjälklag, terrasser, altaner etc.

Genom sin för fukt okänsliga uppbyggnad utgör MICORAL det idealiska membranet i fuktisoleringar.

På gårdsbjälklag och liknande ytor utför vi isolering enligt följande:

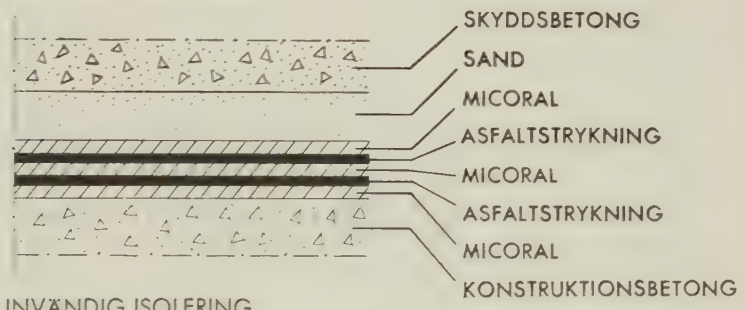
På underlag av träskurad betong tilläggs första laget MICORAL löst med 10 cm breda varmklistrade överlägg.

Det andra och tredje laget MICORAL helklistrastill det föregående med varm asfalt, varvid skarvarna förskjutes.

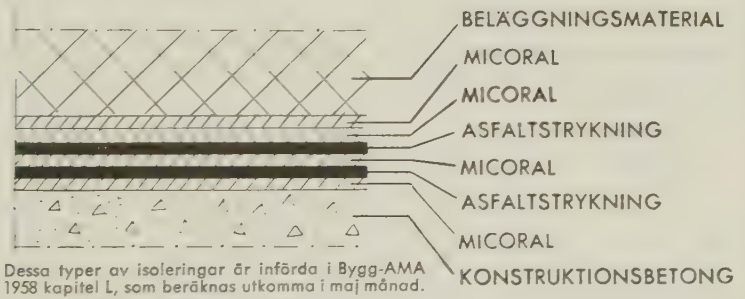
Utvändig isolering täckes därefter med ett ca 2 cm tjockt sandlager, varpå slit- eller skyddsbetong pågjutes.

Härnadan visar vi sektioner av MICORAL isoleringar.

UTVÄNDIG ISOLERING

INVÄNDIG ISOLERING

Dessa typer av isoleringar är införda i Bygg-AMA 1958 kapitel L, som beräknas utkomma i maj månad.

Kontakta gärna vår tekniska serviceavdelning redan vid projekteringen!

AB SVENSKA ICOPALFABRIKEN

Skeppsbron 11, Malmö 1, tel. 73180
Försäljningskontor i Stockholm tel. 822815 och Sundsvall tel. 58966
Auktoriserade återförsäljare över hela landet.

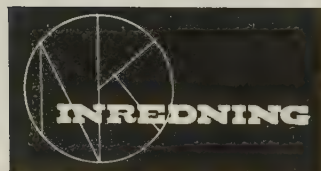

En -inredning från NK-Inredning

K-serien visas på Kontor 59 och i NK-Inrednings utställningslokaler i Stockholm, Göteborg och Malmö

Stockholm Hamngatan 5 • Göteborg Parkgatan 21 • Malmö Djäknegatan 28

DEN NYA ARKITEKTUREN OCH DEN NYASTE

Av fil. lic. Göran Lindahl

DK 72.036

Från Bauhaus utgavs under 20-talet en lång rad polemiska småskrifter, ett svåråtkomligt men viktigt källmaterial för den moderna arkitekturhistorien. Att studera dem är en blandad upplevelse, den envisa reformtypografin gör det inte lättare och behagligare att läsa Gropius' gravallvarliga, alltid lika kategoriska krav och profetior. Hans domar över samtiden och det förflutna är hårda och grova, förenklingen driven till förvanskning. Med en viss vemodig sympati betraktar man däremot de återkommande fotografierna av den nya funktionalistiska livskänslans representanter, tjocka flickor i gymnastikbyxor, som kastar boll till varandra med uppsyner av obegränsad vitalitet och viljestyrka. De är symboler för en framtid, som blev en smula annorlunda, och motsvarar däri de berömda flygplanen i Le Corbusiers propagandaskrifter från samma tid: dubbeldäckade aeroplan, som ser ut att vara byggda av papper och en myckenhet ribbved och som kunde flyga Paris—Bryssel på 5 eller 6 timmar. Vad som till sist väcker också den motvilliges beundran är den oerhörda styrkan och trosvissheten i den samhällsutopi dessa pionjärer beredde sig att förverkliga både i konsten och livet. »Kollektivet» i Dessau besatt en intensitet och ett allvar, som man sällan eller aldrig möter i vår tids mer resignerade debatter.

Nummer I i denna serie Bauhausböcker heter »Internationale Architektur» och har Gropius själv till upphovsman. Man kan kalla den en katalog över de arkitekter, han räknade som läromästare eller likasinnade. Det är en ganska begränsad skara. Till de allra äldsta hör Henry van de Velde och Peter Behrens, som han haft nära kontakter med, de övriga och viktigaste är jämnåriga eller yngre: Ludwig Mies van der Rohe, Bruno Taut, Pieter Oud osv. Tankegången är klar: vad han vill demonstrera med sitt stränga urval av namn och byggnader är »eine Gestaltungswille von grundlegend neuer Art». Dittills hade endast ett fåtal byggnader uppförts, som till fullo motsvarade dessa ideal. Den nya arkitekturen var således enligt Gropius' mening verkligen en nyskapelse, väsentligen buren av ett 10-tal arkitekter i Tyskland, Holland och Frankrike, flertalet av dem vid denna tid i 40-årsåldern.

Erich Mendelsohn: Skisser till fabriker eller kraftstationer, omkr. 1920. Det är en fantasiarkitektur, som söker både dynamiska och monumentala effekter. Trots uttrycksstegringen är sambandet med jugend påfallande

Le Corbusier har också haft ett och annat att andraga i saken. Oftast har han givetvis framställt sig själv som den ende och sanne upphovsmannen; möjligen att anblicken av Athens Akropolis stundom givit honom viss inspiration. I andra fall har hans uttalanden varit något mindre narraktiga. Det är framför allt två äldre arkitekter han harangerat som sina lärare, båda givetvis fransmän, Tony Garnier och Auguste Perret. Om sin vistelse hos Behrens i Berlin eller lärdomarna av holländska målare, skulptörer och arkitekter har han inte yttrat ett ord. Det är han själv, som stått för de avgörande insatserna. Le Corbusier har lagt historien till rätta i mycket högre grad än Gropius. På en punkt förefaller de dock vara ense, nämligen att den nya arkitekturen stod färdig först vid 20-talets början, att den således är en nyskapelse, som på ett avgörande sätt skiljer sig från sekel-skifte eller 10-tal.

Den tredje i denna krets av pionjärer är Pieter Oud. Hans vittnesbörd går i samma riktning som Gropius'. I en av Bauhausböckerna räknar han själv upp pionjärerna: i stort sett tycks han vara överens med Gropius men lägger därtill flera holländare. Det är en hel rad landsmän, han nämner, som utfört viktiga uppgifter redan under 20-talets första år eller till och med strax före. Dessa holländare ur Stijlgruppens omgivningar har senare kommit något i skuggan av både Gropius och Le Corbusier, som båda haft större och skickligare utnyttjade propagandasurser till sitt förfogande. Oud framhäver dessutom starkare än någon annan Frank Lloyd Wrights betydelse som inspirationskälla.

Detta är de viktigaste protagonisternas egen syn. Den mycket omfattande litteratur, som sedan dess sysselsatt sig med den nya arkitekturens uppkomst, har inte direkt polemiserat mot utsagorna från 20-talet. Man har accepterat de arkitekter och byggnadsverk, som speciellt harangerats, men dessutom företagit en väldig vidgning, breddat perspektiven, gått längre tillbaka i historien. Två skribenter förtjänar att nämnas, Siegfried Giedion och Nikolaus Pevsner. Den schweiziske konsthistorikern Giedion har framför allt sysselsatt sig med Frankrike och Amerika, med de suveräna järnkonstruktörerna i 1800-talets Paris och de ingenjörer och arkitekter, som på 80-talet byggde de första stora kontors-skyskraporna i Chicago. Intresset riktas sålunda främst mot slutet av 1800-talet och 1900-talets början, men Giedion tar också upp namn och data från så avlägsna tider som

1700-talets mitt. Den tyske konsthistorikern Pevsner, till för ett par år sedan professor i Cambridge, har främst haft England och i någon mån Tyskland och Österrike som sitt studieobjekt. Han går inte lika långt tillbaka i tiden utan koncentrerar sig på sekelskiftet. I gengäld har han tagit upp mängder av arkitekter, konstnärer och konsthantverkare inom jugendgenerationen, som förefaller sinsemellan skiljaktiga och oense, men som av författaren inrangerats i samma skara av »pioneers of the Modern Movement».

Det värdefulla i denna forskning står utom all diskussion. Vad som kan kritiseras är snarast den historiska helhetsbild, som till sist blivit resultatet av detta gemensamma arbete, där var och en bidragit med just sina läromästare och kolleger eller med sina forskningsområden och favoritnamn ur historien. Vi har till sist fått en den moderna arkitekturens *acta sanctorum*: först, i den prehistoriska eran, en gles rad av ensliga pelarhelgon, följda av allt mer tätande skaror av oöverbärliga trosvisso, som slutligen blivit starka nog att erövra världen.

Det sätt att skriva historia, som ovan antytts i en smula karikerande vändningar, är givetvis långt ifrån orimligt eller värdelöst. Därigenom betonas — visserligen i starkaste laget — vissa idéer, som ibland kunnat förena också de mest olikartade. I händerna på en omdömesgill författare har en metod av detta slag, invändningarna till trots, åtskilligt att ge. I ett hyggligt men föga originellt arbete har den tyske arkitekten Jürgen Joedicke följt denna livligt trafikerade huvudväg. **Geschichte der modernen Architektur** (Stuttgart 1958), en vacker och väl illustrerad bok, räknar upp den vanliga raden av byggnader och arkitekt-namn. En grundinställning av samma slag men ett bättre och säkrare grepp om uppgiften visar konsthistorikern Thomas Paulsson i **Ny arkitektur** (Uppsala 1958). Boken har fått en alltför blygsam utstyrsel men är i högsta grad läsvärd. Den sammanfattar en rad äldre verk till en personligt färgad helhetssyn. Att författaren lyckats så bra beror framför allt på en indelning av stoffet, som är lika enkel som övertygande. Han skildrar i ett första kapitel de rent tekniska förändringarna, hur nya typer av material och byggnadskonstruktioner introducerats t. ex. gjutjärnet och stålet eller olika typer av betongbyggande. Det är en mycket upplysande och välgjord översikt, som tar sin början redan vid 1700-talets mitt och förs fram till våra dagar. I nästa avsnitt skildras kortfattat några av de stora samhälleliga förändringar, som tvingat fram nya typer av byggnader: industrialisering, urbanisering, nya typer av kommunikationer, handel, boende osv. Urvalet av exempel och en och annan detalj kan möjligen diskuteras. Det gäller nog speciellt skildringen av den svenska utvecklingen. Författaren är litet för tvärsäker i sina omdömen om t. ex. KF-arkitekternas roll eller Stockholmsutställningens betydelse. Den version av händelseförloppet, som Thomas Paulsson ansluter sig till (och som är den numera vedertagna), har i allt för hög grad grundats på polemiska uttalanden av de medagerande själva. Uppläggningsen i stort av detta kapitel förefaller mig emellertid vara en mycket värdefull kritisk sammanfattning av vad Giedion och andra sagt på ett mer allmänt och ofta vagare sätt.

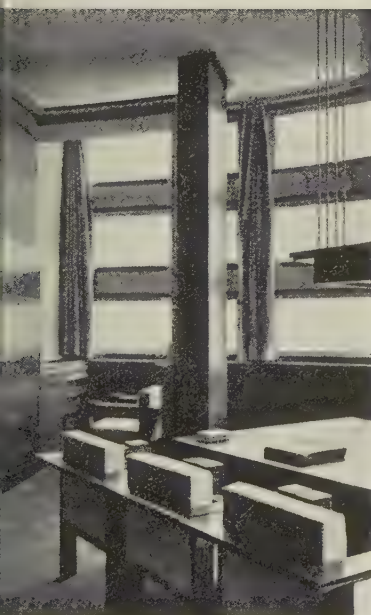
Det tredje avsnittet är mer oklart, en serie korta karaktarikter av olika arkitekter, som börjar med William Morris och slutar med Gunnar Asplund. I detta parti kommer de metodiska svagheter fram: det blir inte helt klart, varför just dessa namn nämns bland de härskaror, som kunnat

komma i åtanke. Vad har t. ex. Olbrich, Horta eller Macintosh bidragit med? I vilket avseende är de pionjärer? Skriver man arkitekturens historia 1850—1950 har de naturligtvis en given plats i sammanhanget. Men har de verkligen varit med om att skapa den »nya» arkitekturen? Det är möjligt, att felet ligger i bristen på bestämda definitioner. Författaren har i likhet med både Giedion och Pevsner inte gjort klart för sig och sina läsare, vad han menar med den »moderna» eller »nya» arkitekturen. Svårigheterna träder i dagen, så fort kraven på dylika definitioner skärps och anspråken på tydlighet ställs högre än så allmänna fraser som Giedions berömda »space-time». Man vill fråga: är Olbrich och Gropius båda pionjärer? Eller byggde Gropius vidare på den grund Olbrich lagt? Nej, sådana resonemang duger inte. Det är meningslöst att föra dem till samma fälla, att försöka beskriva dem med i stort sett likartade begrepp.

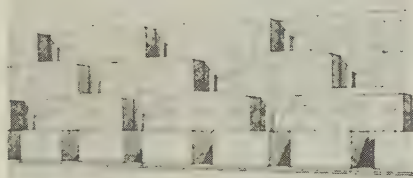
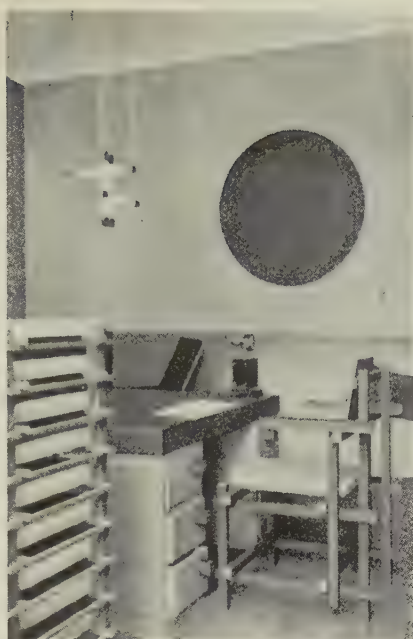
Med författarens uppläggning av stoffet — som i mycket är förträfflig — saknas ändå en viktig sida, nämligen en översikt av de sociala utopier, som spelat en roll för några ledande arkitekter och som påverkat inte bara planeringen i stort utan också de enskilda husens utseende. Forskningen har tidigare inte varit främmande för denna aspekt men nästan uteslutande sysslat med några engelska och franska exempel från 1800-talet, antingen socialistiska stadsutopier eller försök av filantropiska industriägare att nygrunda samhällen för sina anställda. Historiskt viktigare än dessa mycket isolerade företeelser är givetvis garden city-rörelsen, men de betydelsefullaste insatserna gjordes ändå på kontinenten. Historien om de tyska Siedlungen erbjuder en hel rad exempel på samspelet mellan sociala och estetiska utopier. 20-talets Tyskland gav på detta område de definitiva lösningarna, som sedan blev mönsterbildande för en hel rad länder. Först under 50-talet har detta stadsideal förändrats på ett avgörande sätt — kritiken därav går något längre tillbaka i tiden, till den engelska diskussionen under 40-talet.

Men där fanns också ett annat Utopia. 20-talet såg en stark uppblomstring av den gamla drömmen om Metropolis, världsstaden av ännu osedd teknisk fulländning. Med New Yorks skyline för ögonen diskuterade tyska och franska arkitekter framtidens gigantiska skyskrapestäder. Flertalet projekt är sedan länge förgätna men två av dem har kommit att utöva ett stort inflytande. Det ena är Le Corbusiers planer för en total ombyggnad av Paris' centrum, som länge utgjort ett av stadsplanelitteraturens mest omhuldade avskräckande exempel. Det andra är Mies van der Rohes förslag till skyskrapor i stål och glas, ritade 1920—21 och präglade av denna dröm om en era, då storstadens tekniker inte bara skall konstruera sotiga banhallar utan byggnader av svindlande höjd, blänkande och nästan viktlösa. Långt senare har denna vision i någon mån förverkligats av van der Rohe själv och hans lärjungar i Amerika och Europa. Den besitter kraft nog att prägla den allra nyaste och mest luxuösa storstadsarkitekturen världen över.

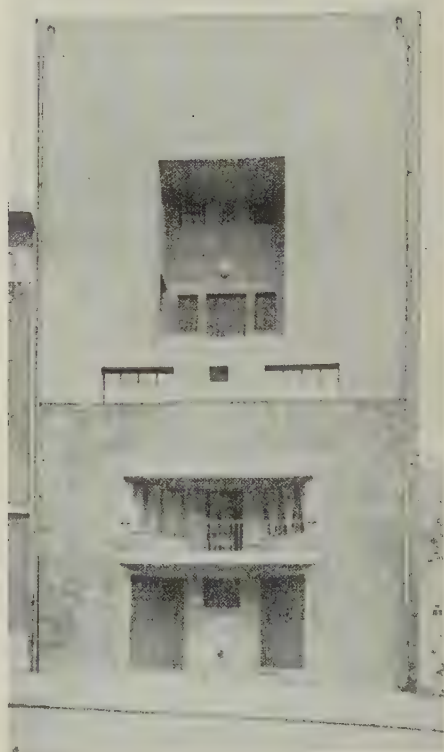
Den uppfattning, som Thomas Paulsson anslutit sig till, framställer det arkitekturhistoriska förloppet som en bred ström, en äldre arkitekt lämnar sina idéer i arv åt en yngre, tankarna förändras långsamt, berikas eller förenklas och förs vidare. Därigenom berövas den historiska bilden sin pregnans, det gemensamma betonas allt för starkt på bekostnad av det nya. Det förefaller mig vara mycket rimligare att hävda, att »den nya arkitekturen» — om nu denna benämning skall ha någon innebörd alls — är en plötslig nyskapelse, en mutation från 20-talets första år. Tre arki-

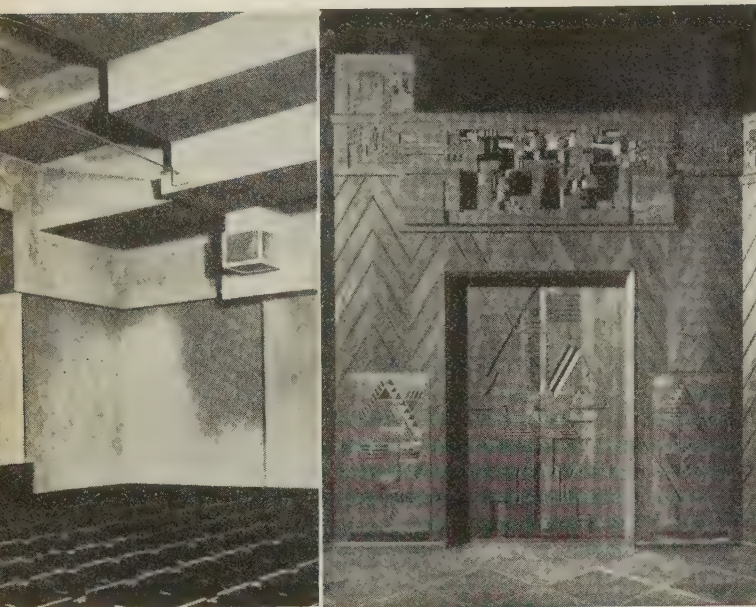
...a Mendelsohn: Albert Einsteins astrofysika-
observatorium i Potsdam, 1920—21 — de
skisserna omsatta i verkligheten (översta
n till vänster) • En stramare form introduce-
s i ombyggnaden av Berliner Tageblatts hus,
—23 tillsammans med Richard Neutra, allra
gäst i rumsinredningarna

Gerrit Rietvelds interiör (villa Utrecht, 1923)
visar den komplicerade byggklossetetik, som
utmärkte Stijlgruppens medlemmar (översta bil-
den i mitten) • Pieter Oud sökte enklare effekter:
Projekt till radhus i Scheveningen, 1917 • Villa
Allegonda i Katwijk, 1917 • Radhus i Hoek van
Holland, 1924

Adolf Loos har betytt mer som skriftställare än
som arkitekt. Loos under åren i Wien: Villa, 1913
(översta bilden till höger) • 1924 flyttade han till
Paris: Modell till hus för Josephine Baker, 1928;
bakom den fönsterlösa väggen befinner sig en
swimmingpool • Hus för surrealistpoeten Tristan
Tzara, 1926

tekter är i första hand dess upphovsmän: Gropius, Le Corbusier och Oud. Samspelet mellan dem är ett särdeles intrikat problem — det är fångslande som studium inte på grund av möjligheten att avdöma tävlingen om vem av de stora, som kom först i mål, utan därför att det ger möjlighet att i detalj klarlägga de avgörande åren: det ena uppslaget ger det andra och plötsligt står de första »moderna» byggnaderna där, inte lika någonting i det förflutna. Dessa tidiga villor och radhus är inga avkomlingar av Horta eller van de Velde eller ens av Garnier eller Frank Lloyd Wright. De är nyskapelser och för att karakterisera dem har man lika litet hjälp av något stamträd av föregångare som när det gäller att tolka Brunelleschi, Caravaggio, David eller Picasso — för att nu nämna några av dem, som åstadkommit konsthistoriens mest markanta mutationer.

20-talets revolution inom arkitekturen rör inte konstruktionerna, Bauhausbyggnaderna i Dessau består av en stålstomme med putsade tegelväggar och stora, i stålskenor infattade glasytor. Hus av detta slag skulle i allt väsentligt ha kunnat byggas minst 100 år tidigare. Några balkar är ingjutna i betong, den metoden härrörde från sekelskiftet. Detsamma gäller Le Corbusiers och Ouds verk — de tekniska förutsättningarna hade skapats allra senast ett par årtionden tidigare. Det verkligt nya ligger först och främst på det estetiska området. Så vitt jag förstår måste Le Corbusier i detta fall anses ha tagit de viktigaste stegen, möjligen tätt följd av Oud. Ännu 1920 var Gropius sysselsatt med villabyggnade närmast i van de Veldes efterföljd. Å andra sidan skapade han med sina byggnader i Dessau den moderna arkitekturens första, också i fråga om formatet, verkligt stora verk.

Vari bestod denna estetiska innovation? Det är lärorikt att till att börja med försöka förstå egenarten hos t. ex. Adolf Loos, en av de oftast omtalade av de äldre pionjärerna och en arkitekt, som förefaller ligga Gropius ytterligt nära. För Loos var skapandet av en husfasad en rent negativ uppgift: han rensade bort all slags dekor, kvar blev bara nakna väggar med fönsterhål. Med en ovanlig egensinnighet lät han dessutom tekniska och funktionella tillfälligheter göra sig gällande i det yttre. Man kan ibland tycka, att hans fasader bara är en eftereffekt av själva planlösningen. Den estetiska överarbetning, han ändå ibland tillgrip, var av ganska konventionellt slag, t. ex. en stel symmetri. Loos' verk förmedlar genom sin nakenhet en egendomlig, ibland fascinerande verkan. Sannolikt står han ensam — också sedan han på äldre dagar flyttat till Paris och uppenbarligen påverkats av vad som var i görningen i Västeuropa, uttrycker hans verk helt andra värden än de ledande 20-talsarkitekternas. Från Loos går ingen väg vidare — att hans böcker på ett mer allmänt sätt påverkat samtiden är en helt annan sak.

Siegfried Giedion har formulerat en tes av ungefär följande innehåll: på en kubistisk tavla ser vi tingen framställda från flera aspekter, som vi iakttar den ena efter den andra

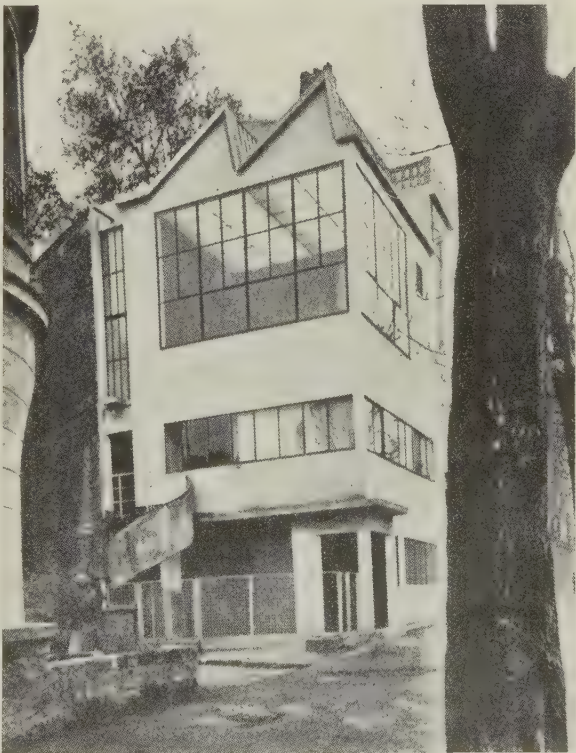
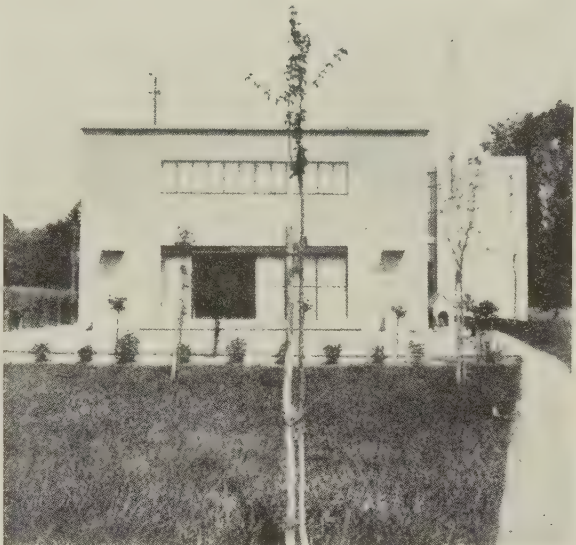
Walter Gropius: Entré till industribyggnad på Werkbundutställningen i Köln 1914 — inflytandet från Frank Lloyd Wright är tydligt. I hörnen låg de bekanta trapphusen i glas och stål som oförmedlade tillägg • Hallinredning i villa i Berlin-Dahlem 1921 (mellersta högra bilden) • Under de första Bauhausåren tillhörde Gropius snarast den tyska efterkrigsexpressionismen. Hans väg gick sedan mot förenkling och en hård, klar form. Interiör av stadsteatern i Jena, 1922 (mellersta vänstra bilden) • Lärarbostad vid Bauhaus i Dessau, 1926

och till sist lägger samman till en total upplevelse. Det samma lyckades arkitekter som t.ex. Gropius uttrycka något senare. Det berömda trapphuset på Werkbundutställningen i Köln 1914 visar åskådaren både sin interiör och sin exteriör, vi ser ytterväggarnas spröjsverk, men genom glasväggarna iakttar vi också byggnadens inre och följer spiraltrappans rörelse uppåt. Nu är uppenbarligen Giedions tolkning av kubismen om inte oriktig så dock skäligen intetsägande. Hans iakttagelse säger ingenting om flertalet av dessa målningar och allra minst om de tidigaste och historiskt viktigaste verken av Picasso och Braque. Karakteristiken av utställningsbyggnaden, som han upprepat inför Bauhaus' verkstadslänga, gör heller inte något övertygande intryck. Med sådana medel fångar man in en mängd byggnadsverk, som inte har något med moderna strävanden att göra — Giedion har själv pekat på Eiffeltornet — men utestänger å andra sidan en rad verk av t. ex. Le Corbusier.

Snarare förefaller det, som om de radikala arkitekterna hade en mycket stark känsla för den klart utsagda rumsgränsen. De öppnar ibland fasaderna, det är sant, men låter så mycket vara kvar av vitputsade murband eller spröjsverk av stål, att en mycket bestämd avgränsning aldrig sätts i fråga. Rumsbildningarna är komplicerade men alltid klart definierade också i det sätt de öppnar sig utåt. Till detta intryck bidrar i hög grad skärpan i detaljbehandlingen liksom också materialverkan, stål, kristallglas och vitputsade väggytor. På detta sätt uppkommer starka kontrastverkningar, och i Gropius' verk är de också stundom av ganska brutalt slag. Å andra sidan — och detta är kanske det viktigaste momentet — sökte dessa arkitekter ett intryck av balans. Denna jämvikt är av fullständigt nytt slag. Den har inget att göra med äldre schemata för en harmonisk helhetskomposition. En fasad av ny typ kunde t. ex. bestå av några horisontala mur- och fönsterband, lagda över varandra, medan en annan utgjordes av en yta, över vilken fritt fördelats ett antal öppningar. Ett äldre fasadschema anger alltid någon typ av växande eller resning: först en sockel, på vilken det hela vilar, så en mur, som stiger uppåt och överst begränsas av någon krönande form, en gesims, ett sluttande tak e. d. Den nya arkitekturen frigjorde sig från detta formschema. Speciellt lärorikt är att studera sockelns försvinnande: den dras in under byggnaden eller ersätts helt med pelare, med glasade fönsterytor t. ex. för affärer i gatuplanet. Detta underrede anges sålunda som något avvikande, som genom sin kontrastverkan visserligen spelar en roll i helheten, men som inte utgör den grund, från vilken byggnaden steg för steg växer mot höjden.

I denna strävan mot en fri jämvikt av nytt slag ligger också en skillnad gentemot Stilgruppen. Dess försök till oerhört komplicerade och motsatsfyllda balansnummer övergavs, och de bästa arkitekterna slog in på en väg mot stark förenkling. Accenterna blev färre men i gengäld klarare och mer bestämt utsagda. Det är ändå förbluffande, vilka rikt individualiserade effekter som kunde avvinnas

Le Corbusier: Villa, 1916, av upphovsmannen utesluten ur hans *oeuvres complètes* • Villan i Vaucresson, 1922, är det egentliga genom-brottsverket. Det är samma knappa, asketiska form, samma perfekta balans som i hans puristiska målningar från tidigt 20-tal • Ateljéhus för målaren Amédée Ozenfant, 1923. Undervåningen, med garage, är skild från byggnaden i övrigt, en begynnelse till de senare pelar-konstruktionerna, les pilotis

Hans Poelzig: Vattentorn i Posen, 1911. Byggnadens bottenvåning användes vid invigningen som utställningshall. Före första världskriget byggdes i Tyskland en rad fabriker och liknande anläggningar i nya, tekniskt bestämda former, som samtidigt ägde hög estetisk kvalitet. Bostadsarkitekturen berördes mindre av dessa strävanden. Gropius bekanta Faguswerke hindrade honom inte att samtidigt bygga villor av helt annat slag

den mest extrema förenkling. Inom de skenbart snäva gränserna fanns rum nog för en hel rad olika tungomål. Spänningen kan vara starkare eller svagare, formerna tunga och skarpkantade eller lätta och liksom svävande. Genom att analysera dessa skiftande typer av jämvikt kan de estetiska skillnaderna mellan t. ex. Gropius och Le Corbusier anges. — Det är fråga om en likartad förnyelse av rumsbehandlingen — nya, ofta mycket komplicerade helheter skapades, som bröt med äldre krav på det enskilda rummets form och belysning eller sammanbindandet av flera rum med varandra.

Ett viktigt förbehåll bör här inskjutas. En av de mest kända pionjärarkitekterna befann sig tidigt i rörelse mot nya mål, Mies van der Rohe. Hans arkitektur innebär en öppenhet i rumsformerna och en formknapp lätthet i fasadernas resning av tidigare okänt slag. I hans byggnader finns inga gränser, inget motstånd. Rummen förenar sig med omgivningen, medan väggarna reducerats till glaskivor eller helt försvunnit. Fasaderna byggs upp av enkla, likartade delar, upprepade våning för våning. Ögat flyger över dem, uppfattar lättheten, balansen, perfektionen. Ingenstans ställs former kontroversiellt emot varandra. De framgångar denna estetik nått under 50-talet har varit oerhörda; förmodligen ger den på ett klarare och renare sätt än tidigare varit möjligt ett intryck av frihet och suverän

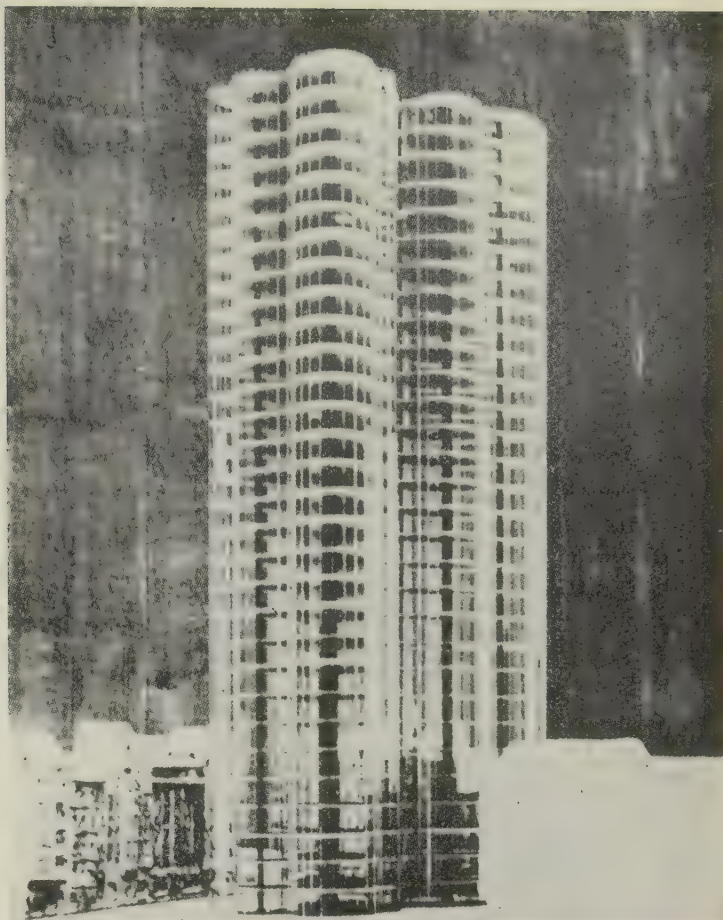
teknisk fulländning. Det vore rimligt att räkna denna arkitektur som en innovation: den skiljer sig från äldre byggnader både i estetiskt och tekniskt avseende, inte minst i fråga om de materialeffekter, som eftersträvas.

Sambandet mellan den radikala 20-talsarkitekturen och senkubismen har ofta betonats. I ett avseende var emellertid skillnaden mycket betydande: för arkitekterna rörde det sig inte bara om en serie formproblem. Med den estetiska utopin förenades en social. Föreningen bars ursprungligen upp av ett fåtal nydanare tillsammans med de grupper av entusiastiska anhängare, som stödde dem. Från slutet av 20-talet eller början av 30-talet blev den nya arkitekturen ett den socialpolitiska radikalismens uttrycksmedel. Den kom att förkroppsliga ett nytt samhällsideal, att visa upp det i konkret form och en form av utomordentlig kvalitet och propagandistisk slagkraft. Som stadsarkitekt i Rotterdam hade Oud möjligheter att förverkliga dessa sociala och estetiska ideal i större skala än någon av sina kolleger. Gropius följde honom tätt i spåren; med en intensivare propaganda och med experiment och utredningar om minimibostadens problem nådde han resultat av än större räckvidd. Le Corbusier har i detta fall spelat en mer undanskymd roll. Det beror inte enbart på bristande intresse för bostadsbyggandet som socialpolitisk uppgift. Det allvarliga försök han gjorde vid 20-talets mitt slutade med ett ekonomiskt fiasko. Le Corbusiers verk från 20-talet har emellertid väsentligen en lika individuell som luxuös prägel. Han inledde sin bana som fri konstnär, en bland tusen i senkubismens bohemvärld. Likasinnade konstnärer blev hans första beställare, de följdes så småningom av några mondäna och excentriska personer ur parisisk överklass. Det speciella i denna situation har satt starka spår i Le Corbusiers 20-tal. Husen gör ett lika utsökt som fragilt intryck, och i jämförelse med dem verkar Bauhausbyggnaderna tunga och plebejiska.

Det är möjligt, att det skede i arkitekturhistorien, som inleddes kring 1920, nu bör räknas som ett avslutat kapitel. Den estetik, dagens arkitekter följer runt om i världen, bygger i hög grad på van der Rohes insatser och skiljer sig väsentligt från tidigare årtionden. Arkitekturtidskrifternas illustrationssidor bär vittne om en nästan monoton dominans. Kanske kommer Pier Luigi Nervi inflytande att öka under de närmaste åren: kabel- och skalbetongkonstruktioner med väldiga svepande kurvor, betongvalv, lika förbluffande i form som i spännvidd. Trots uppenbara olikheter står van der Rohe och Nervi liksom många av deras meningsfränder eller lärjungar på samma linje: det är samma närhet till en ny, starkt industrialiserad byggnadsteknik, samma förkärlek för lätta, svävande former, som inte längre lyder den gamla tyngdlagsbundna statikens krav. Den nyaste arkitekturen har inte heller den äldres bindning till de mer eller mindre uttalat socialistiska idéer, som gav 20- och 30-talens doktriner både deras mål och deras patos. Uppgifternas art har ju också förändrats. Det nya och svåra i vår tid ligger inte på det socialpolitiska området, där vägarna är banade sedan länge t. ex. i fråga om bostädernas utformning. Trafikens enorma tillväxt, storstädernas centra och city-yrkenas arbetsmiljöer ställer i dag problem av väsentligen teknisk och intellektuell art med ringa utrymme för de socialistiska utopier, som hörde 20- och 30-talsarkitekturen till. Det är omöjligt att än så länge ange, hur skarp denna gräns är — preliminärt kan det vara rimligt att fatta 50-talets arkitekturideal som en början till något nytt, klart artskilt från det förflutna.

20-talet såg en rad amerikainspirerade skyskraperprojekt. Förslag av Hans Poelzig till ett »Turmhaus», 1922, (ovan), en tung tegelkoloss närmast påminnande om Fritz Högers samtidigt byggda Chilehaus i Hamburg • Modell av Ludwig Mies van der Rohe till skyskrapa i stål och glas, 1920—21 (till höger) • Le Corbusier presenterade 1922 ett stort projekt till en skyskrapsstad för 3 milj. invånare. 1925 återkom han med Voisinplanen för en total ombyggnad av Paris centrala delar (nedan)

RADHUSOMRÅDE I HÄSSELBY

Arkitekter SAR Jon Höjer och Sture Ljungqvist

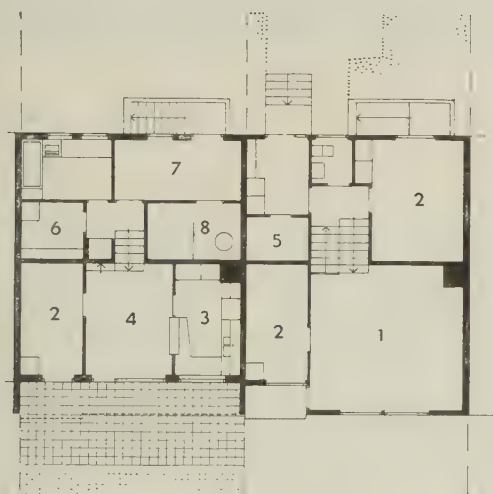
DK 728.31 (485 Hässelby)

Denna radhustyp projekterades för Stockholms stads småstugebyrå i samband med ett stadsplaneuppdrag från fastighetskontoret gällande två radhusområden i Hässelby på gränsen mot gamla Hässelby villastad. Den »korrugerade» terrängen gör det omöjligt att finna tomter med samma plushöjd på ömse sidor om radhuslängorna. Som vanligt gällde att hustyperna ej fick bli för många, speciellt med tanke på effektiv anbudsinfordran och möjlighet till god instruktörsverksamhet på arbetsplatsen. Vi befarade att de uppnådda fördelarna med halvplanssystemet skulle motvägas av viss svårbyggbarhet, men när hustypen med sina varianter väl var genomarbetad har uppförandet förlöpt tillfredsställande. Markvåningen är murad, mellanbjälklaget av trä och övervåningen uppmonterad av våningshögaväggelement med konstruktion enligt förslag från trähusleverantören i samband med anbudsinfordran. Väggbeklädnad i övervåning av Sidi-plattor, taktäckning av svart eternitskiffer.

Medarbetare på arkitektkontoret har varit arkitekt SAR Fritz Ridderstolpe och ingenjör Rune Olsson.

Byggnadskonstruktör: Småstugebyrån.

T. v: Situationsplan över radhusområdet. Skala 1 : 4 000

Ovan: Planer till radhustyper med entré från trädgårdssidan resp. gatusidan. Skala 1 : 250. 1. vardagsrum 2. sovrum 3. kök 4. matrum 5. förråd 6. klädkammare 7. hobbyrum 8. pannrum

Samtliga fotografier: Lennart Olson

Nedan: Sektion. Skala 1 : 250

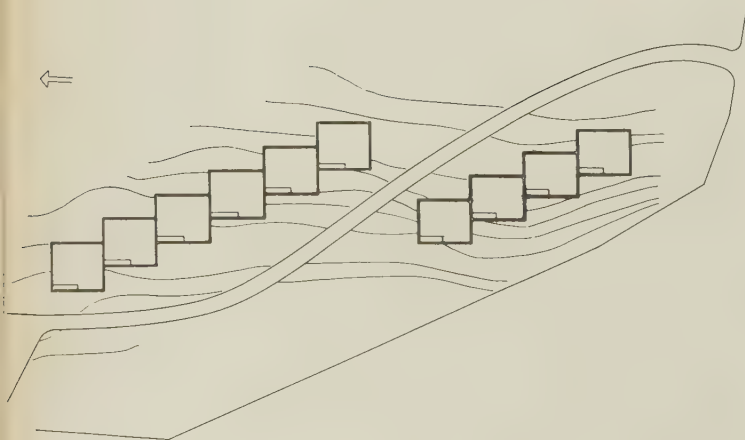

RADHUS I KIRUNA

Arkitekt SAR Folke Hederus

DK 728.31 (485 Kiruna)

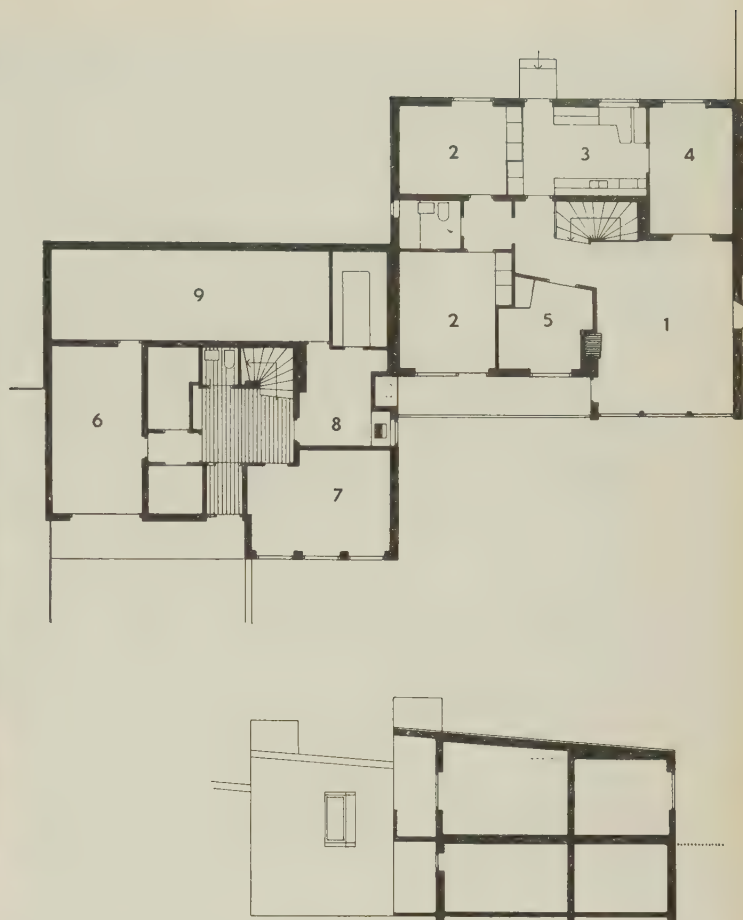
Ovan: Situationsplan. Skala 1 : 1 600

I en västerslutning vid Södra Stationsvägen i Kiruna har Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) låtit uppföra tio stycken radhuslägenheter för sina tjänstemän. Byggnaderna är uppdelade i två grupper, varav sex stycken innehåller fem rum och kök i det övre planet, samt entré, garage, hobbyrum, förråd och tvättstuga i undervåningen. Den mindre gruppen består av fyra lägenheter om tre rum och kök och har ingång i övre planet. I källaren finns, liksom i de förra, utrymme för tvättstuga, förråd, hobbyrum o. d.

Husen är uppförda av lättbetong med betongbjälklag och täckta med underhållsfri papp. Samtliga hus uppvärms från en gemensam värmecentral.

Mina medarbetare på kontoret har varit arkitekt SAR Hans Åkerlind och byggnadsingenjör Karl Erik Åström.

Byggnadsentreprenör för den större gruppen har varit Byggnadsfirman Bäckström & Strömberg, Umeå, medan den mindre gruppen uppförts av LKAB:s byggnadsavdelning. Byggnadskonstruktionen har utförts av Ingenjörsfirman Jacobson & Widmark AB, Stockholm, medan elprogrammet har gjorts av bolaget. Värmekonsult har varit Mellersta och Norra Sveriges Ångpanneförening, Stockholm.

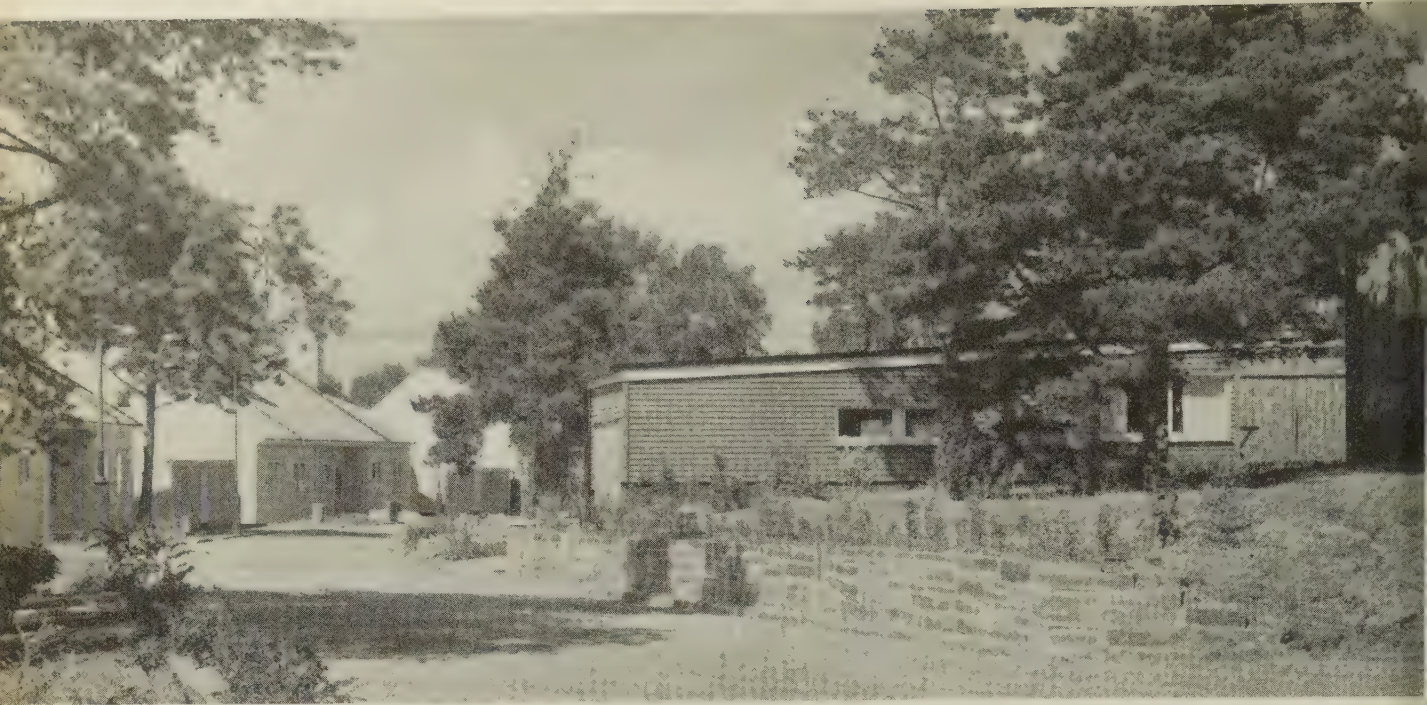

Ovan t. h: Radhustyp innehållande 5 rum och kök. Skala 1 : 250.
1. vardagsrum 2. sovrum 3. kök
4. matrum 5. arbets- o. sovrum
6. garage 7. hobbyrum 8. tvättstuga 9. skyddsrum

Därunder: Sektion

Fotografier: Sune Sundahl

BOSTADSOMRÅDE I BJÖRKEKÄRR

Göteborg

Arkitekter SAR Per-Axel Ekholm och Sidney White

DK 728.34 (485 Göteborg)

Byggnaderna inom kv Slängpolskan är källarlösa enplanshus, uppförda i trä. Lägenhetsytan (inkl. förråd och garage) är 140 m² och byggkostnaden ca 75 000:—. Byggnadernas utformning är i stort sett lika, men varierar något efter tomternas växlande topografi. Huvudbyggnad och garagebyggnad har förlagts så att varje tomtägare genom komplettering med plank lätt kan erhålla en helt insynsfri gård.

Byggnaderna inom kv Steppdansen är källarlösa parhus i 1½ våning, uppförda i trä. Två olika lägenhetstyper förekommer. Lägenhetsytorna (inkl. förråd och garage) är 145 och 155 m² och byggkostnaderna 74 000:— resp. 79 000:—. Kvarterets utformning följer i stort sett den ursprungliga stadsplanen som föreskrev tvåfamiljshus. Genom garage- och förrådsbyggnadens förläggning mellan huvudbyggnaderna skapas insynsfria uteplatser.

Dessa båda kvarter bildar ett sammanhängande bostadsområde (se situationsplanen). En annan mindre bostadsgrupp, kv Trumman, bestående av envåningshus och projekterad av samma arkitekter, är belägen i en annan del av Björkekärr.

Områdena är utförda för Göteborgs stads egnahemsbyrå och tillkom under åren 1954—1955.

T. v.: Situationsplan över kv Slängpolskan och Steppdansen. Skala 1:2 000

Ovan: Radhustyp i två plan innehållande 6 rum och kök. Skala 1 : 250. 1. vardagsrum 2. sovrum 3. kök 4. matrum 5. tvätttrum 6. pannrum 7. vindskontor

Ovan: Enplanshus i kv Slängpolskan. Skala 1 : 250. 1. vardagsrum 2. sovrum 3. kök 4. matplats 5. tvätttrum 6. pannrum 7. arbetsrum 8. matkällare

Samtliga fotografier: Sune Sundahl

RADHUS I KARLSTAD

Arkitekter SAR Lars-Erik Havstad, Gunnar Hollström och Göran Lindell

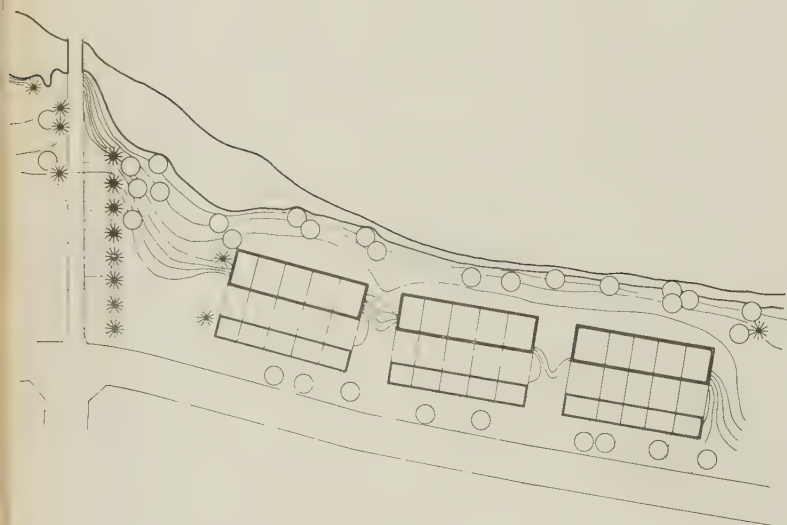
DK 728.31 (435 Karlstad)

Radhusen planerades 1953–54 och byggdes samtidigt med tre tiovåningshus år 1956. Projektet var sista etappen i ett större bostadsområde i HSB:s regi. Områdets gemensamma panncentral, levererar värme även till radhusen.

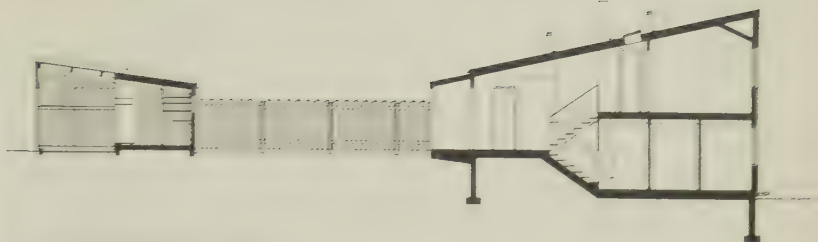
De tre längorna innehåller 5 lägenheter vardera. Två typ-lägenheter förekommer, 105 och 90 m² vardera. De källarlösa husen ligger i en svag backslutning begränsade på västsidan av gatan och mot öster av en bäck och ett skogsparti. De utrymmen som brukar hänvisas till källarvåning har samlats i en bod utefter gatan bildande den avskärmning från insyn som eftersträfvats. Mot grannarna har gården begränsats med plank. Lägenhetsskiljande väggar har utförts av 25 cm tegel som putsats. Bottenbjälklagen är av betong. I övrigt är byggnadsmaterialet huvudsakligen trä. Ytterpanelen består av 1"×6" spontade ohyvlade bräder som målats med PVA-färg. Taken är beslagna med galv. plåt.

För bostaden utgår för närvarande en hyra av 40:—/m² inkl. bränsletillägg. Totala årshyran för den större lägenhetstypen utgör 4 200:—. För garaget tillkommer 380:—/år. Den egna insatsen var 4 550:—.

Byggnadskonstruktionerna utfördes av civilingenjör Klas Algurén, Byggnadstekniska Byrån, Karlstad, och för VVS- och El-konstruktioner svarade HSB:s kontor i Stockholm. Entreprenör var Karlstads Byggnadsindustri.

Ovan: Situationsplan. Skala 1 : 2 000

Ovan: Sektion. Skala 1 : 250

Nedan: Plan. Skala 1 : 250. 1. vardagsrum 2. sovrum 3. kök 4. matrum 5. hobbyverkstad 6. kallgarage 7. cyklar, redskap m.m.

Nedan t. v: Interiör av matrummet med trappa upp till sovrumskorridoren och ned till vardagsrummet

Nedan: Interiör av vardagsrummet

SIGFRID ERICSON — arkitekt

1879—1958

När Svenska Arkitekters Riksförbund hade sitt riksmöte i Halmstad år 1954 avslutades samvaron en behagfull sепtembersöndag i den fagra bygden kring sjön Simlångan. Från trappan till sin sommargård hälsade Sigfrid Ericson riksmötesdeltagarna till en minnesvärd vandring genom det stycke hallandsnatur, som han med känslig hand omvandlat till en naturpark av förnämsta slag. Det var Sigfrid Ericsons Vargaslätten, den anläggning som utgjorde en betydande del av hans livsverk.

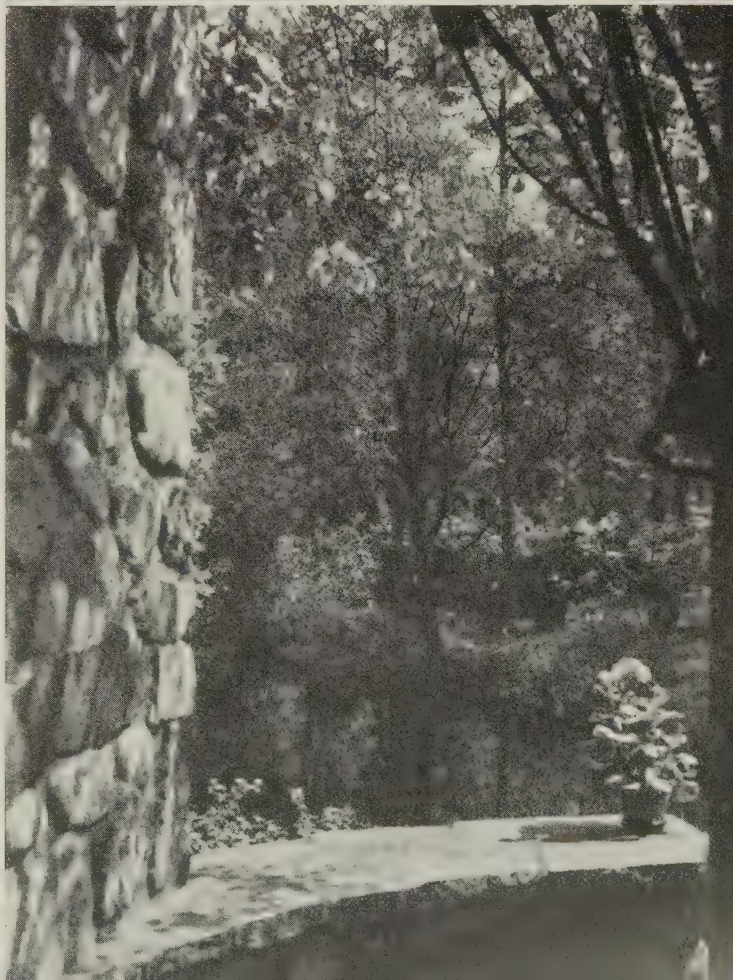
Tyngdpunkten, en knuttimrad stuga av ansehlga dimensioner uppfördes åren 1917—18. Kring en »storstuga» på nära 70 m² grupperas här smårum, alkover och nischer, som gör den rymliga planen intim och omväxlande. Interiören domineras av omålat trä, takstolar i väldiga dimensioner kontrasterar mot inredningens fint profilerade och behandlade ytor. I det yttre är byggnaden sluten, nästan dyster, som vuxen direkt ur den omgivande granskogen. Också här är det träet som ger husets karaktär, mörkimpregnerat timmer lagt på grund av obearbetad kullersten. Timrets sammanfogning och precisionen i detaljerna vitnar om en numera ovanlig hantverksskicklighet.

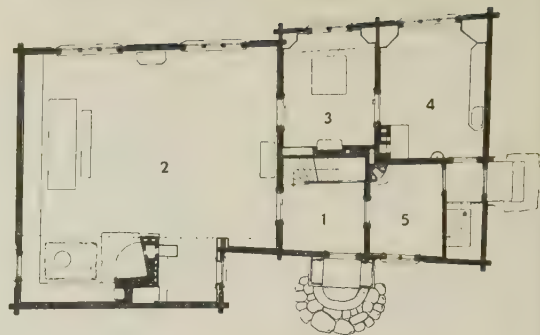
Från Vargaslättens huvudbyggnad växte under många år ut den stora trädgårdsanläggningen, där enligt Sigfrid Ericsons egna ord naturen själv var arkitekt och byggmästare. Med varsamma medel gjordes storskogen till kulturmark, dammar grävdes och bäckar leddes i nya fåror, murar skilde vildäng från odling och bruten sten lades samman till blomsterpartier. Våldiga rododendronsnår gav orientalisk färgprakt åt granskogen och speglades i vatendragen.

Detta sommarviste utgjorde under alla år centralpunkten för Sigfrid Ericson. Det var den plats, där han i arkitektur och trädgårdskonst fritt kunde utveckla sin personlighet, präglad av den sanna mänsklighet, som endast det nära umgänget med naturen kan ge. I dag står anläggningen väl bevarad under annan ägares omsorgsfulla vård.

Sigfrid Ericsons produktion som arkitekt hör inte kvantitativt sett till de mera omfattande. Jämsides med sin arkitektutövning ledde han som rektor under mer än trettio år, 1913—1945, arbetet vid den ena av landets konstfackskolor, Slöjdföreningens skola i Göteborg. Han hörde också till de arkitekter, som själv trängde in i alla detaljer i projekteringsarbetet och med endast någon enda medarbetare genomförde även stora och krävande arbetsuppgifter. Och hans bestående verk präglas av materialens äkthet och naturliga skönhetsvärden och av den ärlighet och kunnighet i deras hantering, som karakteriserade den ledande arkitekturen i vårt land under 1900-talets första kvartssekel. Ännu efter 40—50 år står denna arkitektur, vackert åldrad, i stort sett utan skavanker trots ofta ganska invecklade sammanfogningar av byggnadskroppar och takfall. I detta sammanhang nämner man gärna Sigfrid Ericsons verk tillsammans med de av hans något äldre samtida Westman, Wahlman, Östberg, Lallerstedt, som bestående monument från ett intressant skede i den svenska arkitekturen. Tallom—

T. h: Från trädgårdsanläggningen vid Vargaslätten

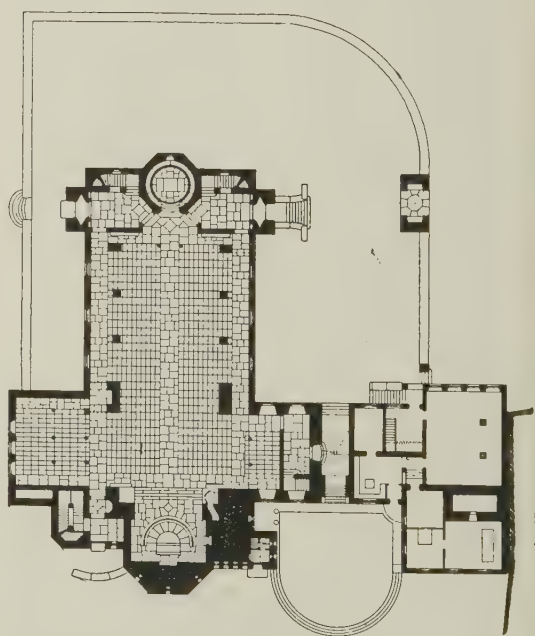
Ovan: Exteriör och plan av stugan vid Vargslätten. 1917. Skala 1 : 250

1. hall 2. vardagsrum 3. matsal 4. kök 5. sovrum

T. v: Från egnahemsområdet vid Gamlestadsvägen i Göteborg. 1911

T. h: Kyrka i Surte. 1911

Ovan och t. v: Plan och interiör av Masthuggskyrkan i Göteborg. 1916

Vargaslätten, Engelbrektskyrkan—Masthuggskyrkan är produkter av samma arkitekturuppfattning och ändå så olika som uttryck för dess upphovsmäns skilda personligheter.

Masthuggskyrkan byggdes 1916, alltså strax efter Engelbrektskyrkan. Genom sitt dominerande läge har kyrkan med det 60 m höga tornet inte minst för den sjöfarande blivit ett av de mest karakteristiska motiven i Göteborgs »skyline». Genom nedpressning av kyrka och vidliggande församlingshus har tornets höjdverkan ytterligare förstärkts och volymernas gruppering låter kyrkan växa organiskt upp ur den kala klippan. I kyrkorummet står de vitkalkade tegelmurarna mot det timmerinkladda taket av barkat virke och de skurna ornamentslingorna på hanbjälkar och träpelare, som leder tanken till stavkyrkor och hednisk kult. Just denna sida av tidens nationella arkitektur, inympningen av främmande motiv, ter sig ju för våra dagars arkitekturuppfattning något oegentlig. Men är det då mindre syndfullt att hämta intryck från en Frank Lloyd Wright eller en Niemeyer än från Italien, Bysans eller norsk allmogekultur?

Till jubileumsutställningen i Göteborg 1923 bildades en arkitektgrupp för projekteringen och den arkitektoniska byggnadsledningen. Det var från början arkitekterna Ernst Torulf, R O Svensson, Arvid Bjerke och Sigfrid Ericson som uppgjorde skissförslag, medan arbetet sedermera fullföljdes av de båda senare. Ett stort antal arkitekter och konstnärer deltog i övrigt i speciella arbetsuppgifter på utställningen. Som ett bestående resultat av detta arkitektarbete, där Sigfrid Ericson hade en ledande uppgift, kvarstår Konstmuseet och Götaplatsen, vars något formalistiska stielhet visserligen varit ett svårbemästrat funktionellt och arkitektoniskt problem i Göteborgs stadsbild. Den rörlighet, som här länge saknats, har i viss mån kunnat skönjas först med tillkomsten av teater och konserthus och senare med trafikens inträngande på samhällets fria ytor, nu alltså av godo, och som en följd av cityvandringen.

Om Masthuggskyrkan betecknade Sigfrid Ericsons definitiva genombrott inom svensk kyrkoarkitektur, så kom den också att utstaka hans väg som kyrkobyggare. Redan tidigare hade han gett upphov till kyrkor och kapell, varav Surte och Hunnebostrand hör till de mest enhetliga exemplen på hans produktion. Senare märks bland andra Skene och Nissaström och som ett sista mera betydande verk Johannebergskyrkan i Göteborg 1940. Därjämte ligger en hel rad av mindre kyrkobyggen, restaureringar, om- och tillbyggnader. Kännetecknande för alla dessa är också den höga kvalitén i byggnadsdetaljer, materialbehandling och formgivning. Dominerande material är natursten, trä, det är kullersten, skiffer, tjärade takspån och impregnerat virke, det är också fasadtegel, vitkalkad puts, koppar och tjärbränt järn.

Den fantasi och omsorg i detaljerna, som kännetecknar Sigfrid Ericsons verk, gav inte bara resultat i form av en mängd smakfulla kyrkoinredningar utan också gravvårdar, ljuskronor, möbler och andra inredningsföremål. Och från möbelen var inte steget långt till bostaden, som han i olika sammanhang ägnade ett utförligt studium. Ett av de vackraste exemplen är det lilla egnahemsområdet vid Gamlestadsvägen i Göteborg, ett enhetligt område av samma art som det av Carl Westman vid samma tid skapade Landala egnahemsområde. De vitmålade Gamlestadshusen bildar ännu i dag en fin idyll i ett grannskap av landshövdingehus, trafikleder och trista trevåningslameller.

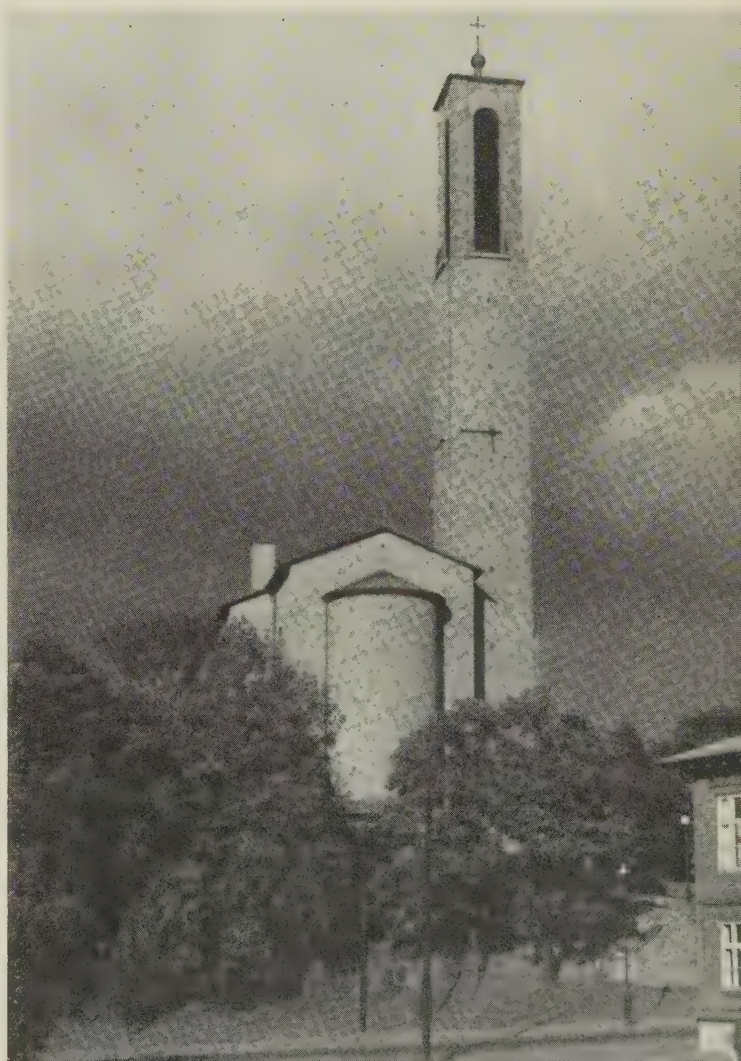
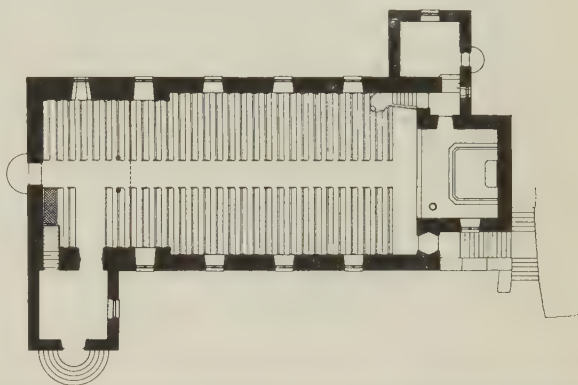
Harald Mjöberg

T. v: Kyrka i Skene.
1917. Västfasad och
plan. Skala 1 : 500

Nederst: Exteriör av
Johannebergskyrkan i Göteborg.
1940

Västra fasaden

Två inlägg i höghusdebatten

MEKANISK SOCIOLOGI

Av civilingenjör Harri Carlson

När Statens nämnd för byggnadsforskning gav docent Dahlström i uppdrag att ta reda på vad som ligger under den faktiskt existerande aversionen mot höghus hade man nog väntat sig något annat än den tämligen mekaniska registrering av hemmafruars svar på triviala och ganska oväsentliga frågor, som blev resultatet. Undersökningen har gällt barnfamiljer, men barnen förekommer i bilden endast som något slags attribut till huvudobjektet — föräldrarna. Hur dessa bemästrar de problem som uppstår genom att bostaden ligger så högt över marken kan kanske vara av ett visst intresse att lära känna, men jag kan inte föreställa mig att vuxna människor går bet på den uppgiften. Av betydligt större intresse är frågan om de lyckats med att hjälpa barnen att klara sina problem, men om den saken har utredningen inte mycket att förtälja.

Det skall gärna medges att denna del av uppgiften är svårare att komma åt och att den kanske faller utanför sociologins landamären. Men om inte denna fråga blir belyst, så förlorar hela undersökningen i sanningsvärde och praktisk användbarhet.

Det finns en utbredd misstro mot den av sociologerna använda intervjumetoden, en misstro som även delas av sociologerna. Grundvalen för denna misstro ligger på det principiella planet — intervjun är komplementär till sin natur. Det urgamla engelska ordstävets talar mera burdust om vad det rör sig om: Fråga inte, så slipper du höra några lögnert!

Barn kan mera sällan uttrycka sina upplevelser i ord. Men dessa avspeglar sig i deras beteende, mer eller mindre tydligt. Tyvärr är de flesta föräldrar antingen blinda för sina barns beteendestörningar eller också missförstår de dem, vilket kanske framgår av några yttranden, som jag ofrivilligt avlyssnat i bussköer, butiker och dylika platser.

— Mamma, Brita blunnar allti när hon går i trappan, mamma, varför gör hon de, mamma?

— Min Rita sover alltid med huvet under kudden. Hon är rädd för »tjutgubben» säger hon. De kan väl inte vara bra, men syster har sagt att de inte är nåt att bry sej om.

— Peter **måste** ha en sockerbit innan han åker hissen.

— Sture gjorde i byxorna i trappan i förra veckan å sen dess vill han på inga villkor gå ut.

En barnpsykoterapeut har berättat för mig om en liten flicka, som hon haft under behandling för skolvägran. Efter några samtal hade flickan gråtande berättat att kamraterna pikat henne för att hon bodde i området enda höghus. Detta »vertikala inslag» i området hade nämligen kamraterna utrustat med åtskilliga öknamn. En annan liten parvel plågades av en akut ångest, som försvann när han under lekterapi så småningom blev helt övertygad om att »hans» hus inte kunde välta!

Jag vet inte hur sakkunskapen bedömer de upplevelser som de citerade yttrandena skildrar, men slutsatsen att det trygga hemmet på ett eller annat sätt belagts med fruktan ligger nära till hands. En fruktan, som har med byggnadens

karaktär att göra och som barnen på ett hjälplöst, irrationellt sätt försöker bekämpa. Man kan också uttrycka det så att inte alla barn klarar situationen »att bo i höghus» utan ett inträngande stöd, som många föräldrar inte är i stånd att ge dem därför att de inte förstår det. Vid det här laget vågar kanske Brita gå med öppna ögon förbi de fönster som skiljer henne från avgrunden och kanske behöver Peter inte längre muta sin rädsla med socker. Men psykologerna och psykiaterna är — för en gångs skull — helt eniga om att barndomens upplevelser går som ett rondo genom hela livets fuga. Och jättehuset har många skrymslen »where a child's fears crouch . . .»

Jag fruktar att aversionen mot höghuset finns kvar, docent Dahlströms undersökning till trots. Sociologin måste söka sig ned till djupare skikt om den skall nå de resultat, inför vilka människorna slår sig för pannan och säger:

— Herregud, hur har vi kunnat vara så blinda!

SMÅ BARN OCH HÖGA HUS

Av barnläkare Stephan Vendel

Den som blir över fyrtio år känner ofta yrsel inför stup och balansgång på höga ställningar eller körbärgsgrenar och avundas pojkar som fortfarande inte känner till svindel. Så mycket mer oroväckande finner man det då, om man i sin praktik träffar på småbarn, som i sitt hem, beläget högt uppe i punkthus, bara vågar smyga sig längs rummens innerväggar förlamade av rädsla inför det bråddjupa de alltid har till granne. Kan det vara sunt att bo så, när barn börjar reagera på det sättet? Kan det även vara lämpligt att bo så för de många vuxna, som vår moderna stress neototiserar på så många andra sätt, att de t. ex. inte vågar korsa en större plats, inte vågar ge sig in i en folkträngsel, att de är rädda för mörker etc. etc.? Även för vuxna blir ett dylikt svalbo en belastning.

Det finns också en annan typ av barn som måste besöka läkaren — dag- och nattvåtarna. Det är de som av en inre spänning är oförmögna ända tills de blivit halv- eller halv-vuxna människor att sjunka normalt in i sömnens dvala med bibehållen kontroll över sin blåsa. Likaså de barn som på dagen inte reagerar för de normala impulserna, de som väter ner sig, därför att de antingen absorberats av spännande lekar, eller därför att det är alltför svårt att finna ett lämpligt ställe att tillfredsställa sina behov. Jag vet inte i vilken mån höghusen av nuvarande storlek bär skulden till dessa barns svårigheter, men det är uppenbart att problemet är långt ifrån likgiltigt. Många barn står faktiskt inför uppgiften att då och då vid trängande behov bege sig iväg 8—10 våningar upp för trapporna till sitt hem. Hur skall de göra annars? Är man fyra eller fem eller kanske sex år får man inte, och kan knappast heller, utnyttja hissen. Har man tänkt sig att stadsträdgårdsmästaren skall lösa problemet genom att plantera trevliga buskage där de behövs? Eller kommer man att iordningställa särskilda barntoiletter på nedre botten? Och hur skall man ordna för barnen som hör hemma i de projekterade monstruösa jättehusen med ett beräknat invånarantal på 8 000 personer?

**Bygg-in-spis
är tidens
melodi...
Husqvarna
för den
anspråksfulle**

er och fler väljer Husqvarna bygg-In i samband med ny- eller omplaneringen av köket, även då det gäller stora hyresfastigheter. Detta gör de därför att fördelarna med Bygg-In är uppenbara: Bred och överskådlig ugn, som kan placeras i lagom arbetshöjd och som genom blir lättkontrollerad och besparar husmor många extra böj- och ryggböjningar. Och priset är lågt! Häll + ugn kostar betydligt mindre än en golvspis.

En framsynt byggaren och installatören väljer Husqvarna bygg-In för husmors trivsel, för goda kvalitets och prisets skull!

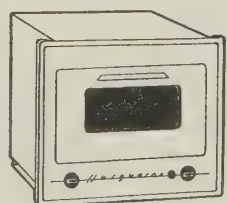
Häll nr 36035

har 4 plattor, varav 2 st är extrasnabba Plusplattor. Inbyggnadsmått i mm: höjd 100, bredd 650 och djup 600.

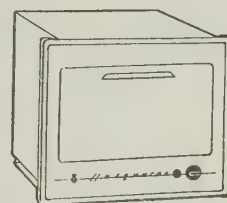
Häll nr 35015

har 3 plattor, varav 2 st är Plusplattor. Inbyggnadsmått i mm: höjd 100, bredd 500 och djup 600.

Ugn nr 43045

har bl. a. grill, innerbelysning, luckfönster, timer och långtidsur. Inbyggnadsmått i mm: höjd 500, bredd 550 och djup 580.

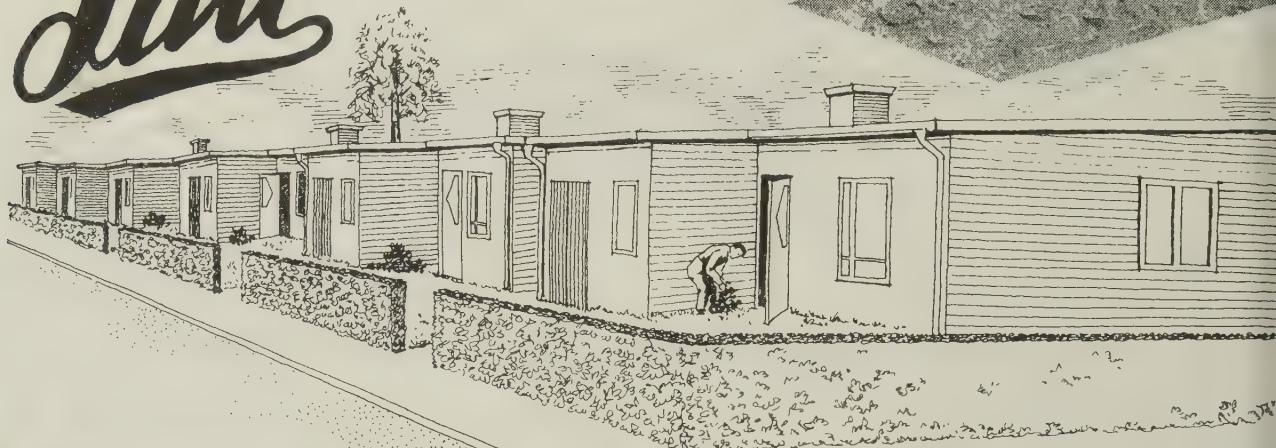
Ugn nr 43035

är standardversionen av nr 43045. Mått i mm: höjd 500, bredd 550 och djup 580.

Husqvarna
Spis Specialisten

FLER OCH FLER ANVÄNDER

*Lin*i

I Karlstad i åtta en-familjshus

I åtta stycken en-familjshus i Karlstad har man som beklädnad av ytterväggarna insida och till samtliga mellanväggar använt LINI Spånskiva — skivmaterialet som fler och fler använder.

Mer än en halv miljon m² LINI Spånskivor har förbrukats i Sverige. LINI Spånskiva är idealmaterialet inom byggnadsindustrin för invändig beklädnad av golv, väggar och tak i bostadshus, kontors-, fabriks- och verkstadslokaler.

*Lin*i SPÅNSKIVA

är även idealmaterialet för
MÖBELINDUSTRIN

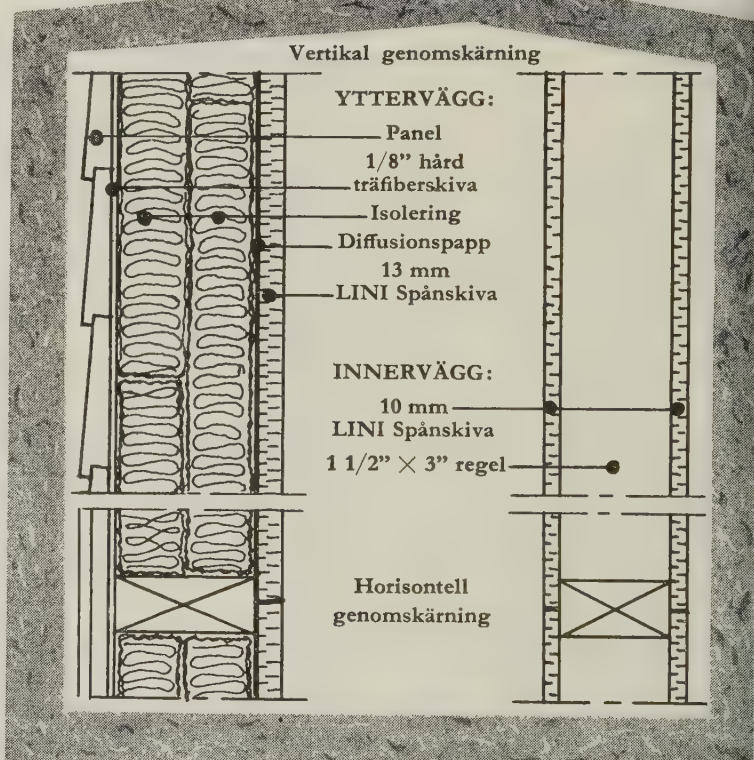
till bordskivor, blad, sidor, hyllor och bottenar i skåp och för

SNICKERIINDUSTRIN

till sidor, hyllor och bottenar i skåp, garderober och skafferier samt som skivor i arbetsbänkar.

*Lin*i SPÅNSKIVA TILLVERKAS AV
LINBEREDNINGSVÄRKET I LAHOLM

— först i spånskivor —

BYGGHERR: Karlstads Bostads AB, Karlsta
ARKITEKT: Erik Örnebrings Byggnadstekniska Ingenjörbyrå, Karlsta
BYGGMÄSTARE: Byggnadsfirman Bror Olsson & Co, Karlsta

AKTIEBOLAGET *Jile* JÖNKÖPING

TELEFON 190 80

FILIALER: SKÖVDE TEL. 125 94, 125 95 ÄLMHULT TEL. 594, 894

Fri konkurrens

Den vidsträckta slätten runt Skara har länge dominerats av domkyrkans båda öga tornspiror. Numera har domkyrkornen fått en konkurrent i utkanten av själva staden, en jättelik silo, som med sin höjdhets förvisar domkyrkan till en något mindre plats i stadsbilden. Från en av vägarna utanför staden ter sig exempelvis stadssilhuetten som på teckningen här intill.

Man frågar sig naturligtvis om det är på grund av tanklöshet eller ignorans, om silon har hamnat där, eller om den av någon anledning *måste* ligga just där. Skulle man leta sig fram till den eller se som haft ansvaret för denna placering och ställa den frågan, skulle man med all säkerhet få veta att den måste ligga just där.

Men det är ju knappast någon som tror på sådant.

Övning med fasadtegel

Att använda olikfärgat fogbruk tillhör de mer populära sätten att försöka liv upp en fasadtegelyta. Många arkitekter har på senare tid försökt sig på den saken. I Laxå kan man få se exempel på den saken och bilderna härintill visar ett bostadshus och en skola från denna plats. Exempelen tillhör nog de mer sällsynta övningarna med denna teknik.

Gemensam panncentral

Det är något som är både praktiskt och rationellt och allt möjligt annat. Vid ett stort bostadsområde utanför Falköping har den gemensamma pannskorstenen utgått på detta sätt. Den är säkerligen rätt konstruerad, har rätt dimension och rätt höjd enligt formeln. Det är bara det att det hela inte ser riktigt bra ut i alla fall. Det måste ändå vara fel på projekteringen någonstans.

Hus i regn

Klimatet i Göteborg är som bekant ganska ovänligt mot hus och göteborgsarkitekterna söker på alla sätt undvika att använda puts på höga hus. Dessa nyuppförda hus i Biskopsgården har fasader klädda med betongplattor. Det har säkert stora fördelar. Men det har säkert skadats några hus som ser mer utsatta ut när det regnar på dem.

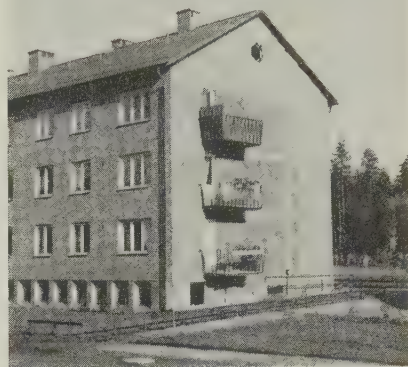
Motellarkitektur

Det finns ännu så länge knappt ett tiotal motell i vårt land som gör skäl för benämningen, men säkert mer än ett hundratal inrättningar som kallar sig motell, men där man i allmänhet på sin höjd kan tänkas erhålla en kopp kaffe. På riksväg nr 6 ligger denna anläggning. Servicestationen, den tekniskt utrustade delen av anläggningen, har fått en gångse sakliga bensinstationsformen, medan »motelldelen» fått en mer vänslig utformning i liggtimmer. Det gäller att verkligen utnyttja de arkitektoniska uttrycksmedlen.

R

Fri konkurrens

Övningar med fasadtegel

Gemensam panncentral

Hus i regn

Motellarkitektur

Vi fick oss tillsänt en vacker fotografisk bilderbok med några inledande kommentarer. »Nederlandse Architectuur» är titeln på boken och enligt underrubriken gällde det arbeten utförda av holländska byggnadsingenjörer. Det behövs en närmare förklaring. I Holland utbildas arkitekter på två olika sätt. Vid den »praktiska utbildningen» skall arkitekturstuderanden ha genomgått ett tekniskt läroverk och arbetat på arkitektkontor i minst tre år för att därefter fullfölja studierna i en kvälls- och lördagsskola V B O. Undervisningen där lägger tonvikten på det arkitektoniska och estetiska. Det diplom som man sedan får ger möjlighet till inskrivning i »arkitektregistret». Registret är ett försök från det holländska arkitektförbundets sida att få arkitekttiteln skyddad. I en tvåårig fortsättningskurs ritas större projekt under ledning av docenter i arkitektur (undervisning delvis jämförbar med konstakademin hos oss men utan priser eller medaljer).

Mera känd är emellertid utbildningen vid Tekniska Högskolan i Delft. Härifrån utexaminerade får titeln ingenjör och har även rätt till inskrivning i »arkitektregistret».

Utbildningen vid högskolan i Delft lägger huvudvikten vid det tekniska och det arkitektoniska och estetiska komplementet i andra hand. Under och strax efter kriget sökte man anknyta till den holländska renässansstilen och detta kallades särskilt av de mera radikala, för »Delftskola». Professor Granpré Molière utövade ett stort inflytande vid denna tid. I boken finns många exempel på denna stilart. — På senare år har det emellertid blåst friska fläckar genom de gamla lärosalarna i Delft. Av stor betydelse har varit dels diskussioner och tävlingar med elever vid mer radikala undervisningsanstalter och dels studieresor till Danmark, Sverige och andra länder på slutet av 40-talet. Resultatet avspeglar sig i arbeten av några unga arkitekter.

För övrigt ger boken också några exempel på den s. k. »moderna arkitekturen». Ett känt namn är professor J. van den Broek, Rotterdam. Hans kompanjon Bakema som har minst lika stor del i arbetet nämns inom parentes, då han ej har studerat i Delft. Boken har givetvis i de holländska arkitekturkremlar som arbetar för samarbete mellan arkitekter och byggnadsingenjörer och för skydd för arkitekttiteln mottagits med missnöje.

Fred Holt

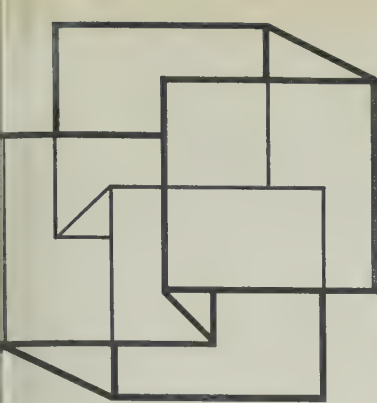

Bostadshus i Velsen. 1953. Arkitekt H Meijerink

Rådhus i Wervershoof. 1940. Arkitekt A Siebers

Nederlandse architectuur. Uitgevoerd werken van bouwkundige ingenieurs. Amsterdam 1956. 380 sid. Rikt illustrerad. Pris 45 gulden. Distribueras genom Argus, Herengracht 112, Amsterdam

En amerikansk tidskrift

Arts & Architecture är en konst- och arkitekturtidskrift, som ges ut i Los Angeles, California. Den behandlar världsmusik, måleri, skulptur, design och arkitektur med tyngdpunkten på arkitekturen.

Presentationen av de olika konstarterna och de åsikter som framförs, är givetvis influerade av de idéer, som beaktas av avancerade konstutövare och kritiker i Southern California, men tidskriften har inte desto mindre en klart internationell inriktning mot västerländsk konstkultur överhuvud taget. Rapporter om Unescos arbete och dess rekommendationer för förbättrande av människans levnadsvillkor finns ibland i ett slags ledare kallad »Notes in passing».

Artiklarna om musik är intressanta, minst för en lekman. Det som skrivs om måleri och skulptur tillhör det mest vidsynta och välinformerade, som man kan få läsa om nutida bildkonst. Artiklar om design och de designproblemen, som uppstår när kärnan och skinet inte vill låta sig utföras med samma formspråk, som hos bilen eller rödrosen, har nyligen förekommit i tidskriften och varit mycket intressanta och tänkvärda. Tänkvärd har också den kritik varit, som riktar sig exempelvis mot Mies van der Rohes berömda stol, som karakteriserats som lekfull form utan funktionellt berättigande vad gäller konstruktionen.

Den arkitektur, som visas i Arts & Architecture kan ibland synas kaliforniskt schematisk med en anstrykning av »international style», men ger som helhet en intressant bild av vad som sker i USA inom det slag av byggeri, som av sina utövare bedrivs som en konstform. En stor del av de visade husen är villor.

Tidningen är välgörande lite infekterad av annonser. Arts & Architecture bör uppmärksammas av dem, som intresseras sig för utländska konst- och arkitekturtidskrifter.

Prenumerationspris per helår för 12 nummer är ungefär 35 kronor.

Gösta Edberg

Arts & Architecture. 3305 Wilshire Blvd., Los Angeles 5, California

NYA PROFESSORER

Till professor i arkitektur vid Kungl. Akademien för de fria konsterna har utnämnts arkitekt SAR Hans Brunnberg. Arkitekt Brunnberg har under senare år tjänstgjort som byggnadsråd vid Kungl. Byggnadsstyrelsens utredningsbyrå. Brunnberg är född 1911.

Hans Brunnberg

Lennart Uhlin

Till professor i arkitektur vid den nyinrättade arkitekturavdelningen vid Kungl. Tekniska högskolan har utsetts arkitekt SAR Lennart Uhlin. Arkitekt Uhlin är verksam som privatpraktiserande arkitekt tillsammans med arkitekt SAR Lars Malm. Uhlin är född 1917.

Ny engelsk litteratur

Pioneer of sociology av Philip Mairet. Lund Humphries, London 1957

En biografi över Patrick Geddes, huvudsakligen över personliga förhållanden, belysta genom brev. Boken ger dessutom en introduktion till hans verksamhet som planerare, men saknar bildmaterial ägnat att belysa denna.

Display presentation av Beverley Pick. Crosby Lockwood, London 1957

En bilderbok över utställningar, skyltning och reklamkonst.

Picture book of Britain in colour. Country Life, London 1957

En vacker bildserie som går från vår till vinter, men i övrigt inte visar något märkbart inbördes sammanhang.

The modern architectural model av T W Hendrick. Arch. Press, London 1957

En utförlig framställning, illustrerad med kommenterade exempel, som huvudsakligen avser att belysa en naturalistisk modellteknik.

Analysis of indeterminate structures av James C Grassie. Longman & Green, London 1957

Byggnadsteknisk lärobok.

Timber identification for the builder and architect av N Clifford. Leonard Hill, London 1957

Strukturbeskrivning, användningsområden och förekomst för förekommande träslag. Boken är klart uppställd och rikligt illustrerad i färg och svartvitt. Strukturbilder är reproducerade i skala 1:1 eller större.

Guide to Western architecture av John Gloag. Allen & Unwin, London 1958

Västerlandets arkitekturhistoria med tonvikt på den klassiska traditionen och på engelsk arkitektur.

The buildings of England: South and West Somerset av Nikolaus Pevsner. Penguin 1958

En ny volym i Pevsners systematiska inventering av engelsk arkitektur.

The design of structural members av H T Jackson. Arch. Press, London 1957

Lärobok.

Lord Grimthorpe av Peter Ferriday. Murray, London 1957

Skandalkrönika kring en engelsk 1800-talsrestauratör och amatörarkitekt.

The theory of proportion in architecture av P H Scholfield. Univ. Press, Cambridge 1958

Proportionsteoriernas historia.

J S

INKOMMEN LITTERATUR

Nedanstående böcker har insänts till tidskriften för omnämnande eller recension. De försäljs genom AB Tidskriften Byggmästarens förlag endast där så direkt anges.

Bostadsbehov och bostadsutrymme av Alvar Westman. Göteborg 1958. 23 sid. Illustrerad. Utgiven av Fastighetsaktiebolaget Göteborgsbostäder

Fataburen. Nordiska Museets och Skansens Årsbok 1958. 311 sid. Rikt illustrerad. Pris 12 kr

Zwischen Haus und Garten av Rudolf Pfister. Verlag Georg D W Callwey, München 1958. 140 sid. Rikt illustrerad. Pris 28 DM

Elementbygga enfamiljshus i Göteborg av Erik Friberger. Statens nämnd för Byggnadsforskning. Handlingar nr 33 Transactions. Stockholm 1958. 84 sid. Illustrerad. Pris 5 kr. Distribueras av AB Tidskriften Byggmästaren, Stockholm

Aktuellt från byggnadsstyrelsen 1957. Stockholm 1958. 48 sid. samt 4 sid. typtrytningar. Pris 5 kr

Befolkningsutveckling och bostadsbehov. Göteborg 1957. 36 sid. Illustrerad. Utgiven av Fastighetsaktiebolaget Göteborgsbostäder

AVGJORDA TÄVLINGAR

Inbjuden tävling om studentbostäder i Stockholm

Vid tävlingstidens utgång hade inkommit fyra tävlingsförslag.

Till den av Stiftelsen Stockholms studentbostäder anordnade arkitekttävlingen om studenthem i kv Väbeln i Stockholm hade fyra arkitektfirmor inbjudits.

Som underlag för tävlingen har legat en stadsplan över området, utförd av Stockholms stads stadsbyggnadskontor. Tävlingsområdet består av mestadels otuktad parkmark. Trots att inom området finns en f. d. militärskjutbana med omgivande murar och kulfång av betong, företer området en mjuk övergång mellan Lidingövägen och den kompakta bebyggelsen uppe på höjden och har behållit så mycket av den ursprungliga naturkaraktären, att det måste betraktas som en mycket värdefull del av stadsbilden i sitt nuvarande skick. Praktiskt taget all övrig värdefull vegetation inom området kommer vid en bebyggelse för studentbostäder enligt stadsplanen också att spolieras.

Prisnämnden anser, att det i denna situation skulle varit ytterst värdefullt om de tävlande hade kunnat lämna full frihet att utforma byggnaderna med utgångspunkt från respektive uppfattningar om vad platsen kräver och efter studium av byggnadsprogrammets funktionella krav. Detta har dock av särskilda skäl icke varit möjligt, vilket prisnämnden beklagar. Prisnämnden anser det också angeläget, att området mellan studenthemmet och Lidingövägen utformas på ett sådant sätt, att det kan bibehållas som ett grönt område och att nyplantering görs snarast, för att så mycket som möjligt av den ursprungliga karaktären skall kunna återupprättas.

Vid granskning av de olika förslagens värde i förhållande till varandra har prisnämnden funnit, att förslaget med motto »Mesta möjliga dags- och solljus» är de övriga förslagen underlägset och icke kan komma ifråga i den slutliga bedömningen.

Av övriga förslag ha motto »Studentpension» sina huvudsakliga förtjänster

på det arkitektoniska området med undantag av sockelväningens utformning men väsentliga fel beträffande de inre kommunikationerna, motto »Väblar» sina förtjänster i bostadsplanernas lösning, inre kommunikationer och delvis den yttre arkitektoniska utformningen men väsentliga fel i aspekten mot Lidingövägen och sällskapslokalernas orientering samt motto »I våra sinnen: bo!» de stora förtjänsterna i sin behärskning av stadsbildsproblemen, sina vackra sällskapsutrymmen och klara huvudkommunikationer men påtagliga fel ifråga om bostadsvåningarnas lösning. Intet av dessa förslag är de övriga två väsentligt överlägset.

I avvägningen mellan vad som ovan sagts beträffande dessa förslags huvudsakliga förtjänster och fel, de olika förslagens ekonomi samt möjligheterna att med bibehållande av respektive förslags huvudgrepp samtidigt göra nödvändiga överarbetningar har prisnämnden ansett sig böra sätta förslaget med motto: »I våra sinnen: bo!» främst, varigenom detta förslag skulle komma att läggas till grund för utförande.

Prisnämnden vill dock föreslå, att på grund av de brister som belastar även detta förslag det efter överarbetning ytterligare underställes prisnämnden för yttrande, innan Stiftelsen definitivt tar ställning till dess slutgiltiga utformning.

Förslaget »I våra sinnen: bo!» visade sig vid namnsedeln brytande vara författat av arkitekter SAR Hjalmar Klemming och Erik Thelaus med arkitekt SAR Björn Lindberg som medarbetare.

Övriga inbjudna arkitektfirmor var: arkitekter SAR Jan Ericson, Torgny Gynnerstedt och Bengt Ägren, Stockholm-Vällingby, arkitekter SAR Dag och Lennart Ribbing, Stockholm, samt arkitekt SAR Åke E Lindqvist, Stockholm.

Prisnämnden utgjordes av civilekonom Curt Linderöth, direktör Lambert Ljungdahl, jur. kand. Lennart Ramnek, arkitekter SAR chefsarkitekt Nils Sterner, professor Eskil Sundahl och t. f. professor Lennart Uhlin, Stockholm.

UTLYSTA TÄVLINGAR

Tävling om stadsdelsförnyelse i Köpenhamn

Frederiksbergs kommunalförvaltning inbjuder danska, finska, isländska, norska och svenska arkitekter och stadsplanerare till en offentlig idétävling om förslag till stadsplan för ett område i Frederiksbergs kommun. Området har en storlek av 34 ha. Avsikten med tävlingen är att få möjligheterna för den framtida bebyggelsen av ett centralt beläget och i flera avseenden attraktivt område i Frederiksberg allsidigt belyst. Bland annat hoppas kommunen att genom tävlingen få klarlagt vilken utnyttjandegrad som kan anses lämplig för den blivande bebyggelsen som av praktiska och ekonomiska skäl måste ske etappvis.

Tävlingsförslagen skall vara inlämnade senast måndagen den 2 februari

1959, adress Frederiksberg Raadhus, Köpenhamn F.

Till prisnämndens förfogande för priser och inköp är ställd en summa av 70 000 Dkr. Första pris kommer att utgöra 30 000 Dkr.

Tävlingsprogram kan rekvideras kostnadsfritt från SAR:s kansli, Odengatan 3, Stockholm och komplett program genom att insätta 100 kronor på SAR:s postgirokonto 150332. Märk talongen »Frederiksbergstävlingen».

Tävlingsnämnden utgöres av kommunaldirektör jur. kand. Gerner Andersen, avdelningsarkitekt MAA Jørgen Bang, civilingenjör Poul Møller och arkitekt MAA stadsplanechef Poul Wiboe vilka representerar Frederiksbergs kommun, stadsarkitekt MAA Poul Gøtzsche och arkitekt MAA professor Arne Jacobsen, Danske Arkitekters Landsforbund, och arkitekt SAR Gunnar Lindman, Stockholm, representerar de övriga nordiska arkitektförbunden.

Ur tävlingsprogrammet ber vi få citera följande under rubriken »Konkurrenceudskriverens og deltagernes rettigheder».

Præmierede og indkøbte tegninger med mere tilhører konkurrenceudskriveren. Ejendomsretten til et konkurrenceforslag forbliver dog altid hos forslagsstilleren. 1. præmietageren har ret til at benytte ideer og enkeltheder fra de øvrige præmierede og indkøbte forslag.

Konkurrenceudskriveren har ret og pligt til offentligt at udstille samtlige indkomne forslag inden for en måned efter bedømmelsens afslutning, og udstikreren har ret til at offentliggøre forslagene.

Under hensyn til konkurrencens særlige karakter forudsættes der ikke en videre bearbejdelse af opgaven. Skulld Frederiksbergs Kommune ønske en sådan bearbejdelse af opgaven på grundlag af det materiale, konkurrencen har tilvejebragt, bør det fortrinsvis ske ved at 1. præmievinderen tilknyttes arbejde som konsulent i et omfang og for et honorar, som fastsættes gennem forhandling mellem Frederiksberg Kommune, konkurrenceudvalget og 1. præmievinderen.

Bliver dette arbejde overdraget enden end 1. præmietageren, skal de ydes 1. præmietageren et ekstra vederlag på danske kroner 15 000,-.

Ønsker konkurrenceudskriveren at benytte et af de andre præmierede forslag til videre bearbejdelse, skal forslagsstilleren knyttes til dette arbejde som konsulent på samme måde som foran angivet for 1. præmietageren.»

Uppgift	Inlämn.-tid	Se Byggm.
Stads- och polishus i Falun	31 okt 1958	Nr A 4-5: sid. XX
Skolanläggning i Lindesberg	2 dec 1958	Nr A 8-5: sid. 64
Stadsdelsförnyelse i Köpenhamn	2 febr 1959	Nr A 9-5: sid. 72

Lämnat reproduktionsdugliga tävlingsritningar

Den idealiska fasadbeklädnaden : **Colorbel**

Colorbel är ett keramiskt seghärdat glas tillverkat av tjockt maskinglas av märket **Univerbel**, som emaljerats och härdats på en gång. Denna kombinerade metod garanterar en fullständig förening av glas och färg och ger den senare erforderlig hårdhet.

Colorbel erbjuder således en motståndskraft mot termiska och mekaniska påfrestningar, vilken är tre till fyra gånger större än hos vanligt glas.

Colorbel : ett tillförlitligt material
- glas blir inte gammalt eller anfrätt;
- färgerna på rutorna förändras ej.

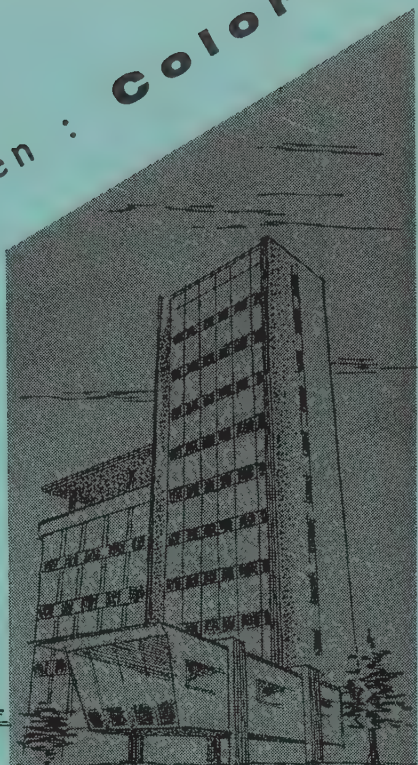
Colorbel : en dekorativ produkt
- stor färgskala : 14 standardfärger;
- då färgerna är förenade med glas är de klara och behåller alltid sin fräschhet.

Colorbel : en ekonomisk produkt
- enkelt och billigt underhåll.

Colorbel : en

Univerbel

-produkt

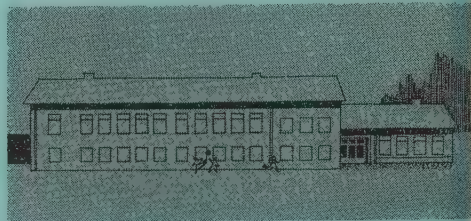
Bostadshus i kv. Ägir i Uddevalla. Byggmästare: Byggnads AB Enström & Ohlsson, Uddevalla. Arkitekter SAR: C-A. Hernek och H. Lindsten.

GULLEX[®] I BRUK

Gör som på tusentals arbetsplatser från norr till söder; vinn lägre kostnader och kortare arbetstid med GULLEX — det hydrauliska bindemedlet för murning och putsning. GULLEX är lätt att tillreda — blandas direkt ur säcken i en vanlig betongtombola på arbetsplatsen.

GULLEX blir mycket ekonomiskt i bruk — utan cementtillsats är GULLEX likvärdigt med KC 21.

Folkskola i Strömnäs, Malgö, ritad av Arkering, Örnsköldsvik. Byggmästare: H. Odhagen, Åsele.

GULLHÖGENS BRUK • SKÖVDE

(forts från sid. XX)

liga lägenheter, när den tidigare helt dominerande smålägenhetsproduktionen fått sitt. Här har visserligen på senare år skett en kraftig förskjutning i riktning mot större lägenheter, men denna till trots är ännu nyproduktionen i långt högre grad än i närmast jämförbara västeuropeiska länder inriktad på smålägenheter. Granskar man de senare årens siffror för lägenhetsfördelningen i nyproduktionen, finner man, att i flertalet västeuropeiska länder bostadsproduktionen i helt förhärskande grad inriktas på framställning av familjebostäder med minst tre boningsrum. I England, Frankrike och Holland (uppgift för Belgien saknas) är omkring 90 procent av alla lägenheter som byggs försedda med minst tre rum. I dessa länder är flertalet lägenheter större än trerumslägenheten; särskilt i England och Holland dominerar lägenhetstyper med fyra eller fem rum. Även i det höghusbyggande Schweiz är omkring tre fjärdedelar av lägenheterna i nyproduktionen om tre rum eller större. I Danmark och Norge är motsvarande andel omkring fyra femtedelar. Senast tillgängliga uppgifter för Väst-Tyskland ger omkring 60 procent, för Italien omkring 50 procent för större lägenheter. Även den senaste siffran är högre än den för Sverige intill senare år redovisade procenttalet för lägenheter om tre rum och kök eller större. Först genom den fortsatta förskjutning mot större lägenheter som skett på sistone har »trerummarprocenten» i Sverige kommit upp ungefär i nivå med den för Väst-Tyskland gällande; men den ligger fortfarande ett långt stycke under den för större delen av Väst-Europa vanliga. — Från Finland och Österrike redovisas lägre siffror än de svenska, men i båda länderna är utvecklingen tydligen på väg mot större lägenhetstyper.

Trots de senare årens utveckling här i landet finns sålunda ännu fog för det påpekande, som med automatisk säkerhet dyker upp i internationella översikter av bostadsproduktionen, nämligen att man i Sverige bygger

små lägenheter. Här finns emellertid också fog för visserligen reservationer. Den statistiska jämförbarheten är dock bristfällig. Hänsyn tas inte till olikheter i den genomsnittliga rumsstorleken. De många rummen i bostäderna i andra länder är till stor del sovkammare med liten yta. Mäter man efter lägenhetsyta, ter sig jämförelserna också ur svensk synpunkt inte fullt så ofördelaktiga som man utgår från antalet rumsenheter. (Sedan kan man förvisso ha anledning fråga, om inte, särskilt med hänsyn till barnen i familjerna, just lägenhetstyper med flera små sovkammare är eftersträfvansvärda.)

Dessutom måste man ta hänsyn till hushållsbeståndssammansättning i olika länder. Det är ett faktum, att den genomsnittliga hushållsstorleken här i landet är extremt låg; vi har ett jämförelsevis mycket stort antal småhushåll, t. ex. pensionärer och ensamstående och med egen lägenhet. Det säger åtskilligt, att antalet lägenheter per 1 000 invånare i Sverige ligger högt över den europeiska genomsnittet, medan antalet rumsenheter per 1 000 invånare ligger lägre än i flertalet västeuropeiska länder. Vi har många, med små lägenheter och i närheten svarighet därtill många, med små bostadshushåll.

Det förefaller naturligt att se den mycket stora förändringen i komsten av småhushåll här i landet i sammanhang med det förhållandet att bostadsbeståndet tidigare och ännu — om än i sjunkande grad — dominerats av smålägenheter. När under senare decennier den allmänna levnadsnivån stigit, har en höjning av utrymmesstandarden inom ramen för ett lägenhetsbestånd, som till stor del bestått av lägenheter med endast ett boningsrum, delvis kunnat ske genom att hushållen splittrat upp sig. Det flergenerationssamboende, som tidigare var vanligt och som i många andra länder ännu är vanligt — att far- och morföräldrar bor kvar hemma hos gifta barn o. s. v. — är alltså upplöst, och det förefaller som om denna upplösningssprocess skulle ha gått längre här i landet än annorstädes.

(Ur »Från departement och nämnder» nr 12-13, 1958)

Bilden visar pågående isolering med 2 mm tjock Oppanol BA-Folie vid gatuport under järnväg i Örebro. Arbetet utföres av AB Mataki.

®

Oppanol BA-Folie

till kvalificerade vattenisoleringar

Oppanol BA-Folie är en luktfri, termoplastisk isoleringsfolie av stabiliserad polyisobutylene. Den tillverkas i 1, 1,5 och 2 mm tjocklek.

För 1,5 mm Oppanol BA-Folie garanteras

Draghållfasthet	minst 20 kg/cm ²
Stänjbarhet	» 250 %
Avslitningshållfasthet	» 50 kg/cm folietjocklek
Motstånd mot vattentryck	» 3 atö vid 20° C när folien under 1 timma är fritt spänd mot en tryckplatta med 5 mm breda och 25 mm långa spalter.

Oppanol BA-Folie är dessutom åldringsbeständig och har stor motståndskraft mot syror och alkali, motstår yttryck upptill 230 kg/cm² utan att flyta och är elektriskt isolerande. Användningsområdet ligger inom temperaturspannet — 30° C och + 70° C.

Vid isoleringar med Oppanol BA-Folie erhålles absolut täta fogar liksom ock anslutningar vid rörge-nomgångar och avlopp. Oppanol BA-Foliens förnäm-liga egenskaper gör den särskilt lämplig, när isole-ringarna utsättes för mycket starkt tryck, påver-kas av kraftiga expansioner i underlaget och där åldringsbeständighet är av vital betydelse. Såsom exempel kan nämnas Tunnelbanan i Stockholm, där omfattande Oppanol-isoleringar utföres, samt skyddsrum, brobanor, kulvertar, bassänger m. fl.

Oppanol BA-Folie tillverkas av Badische Anilin- & Soda Fabrik, Ludwigshafen, och ensamförsäljningen i Sverige handhas av oss. Kvalificerade montörer måste anlitas till arbetets utförande. Försäljningen sker därför endast i samband med utläggningen.

Begär prov och ytterligare upplysningar och tag gärna kontakt med våra tekniker vid projektering.

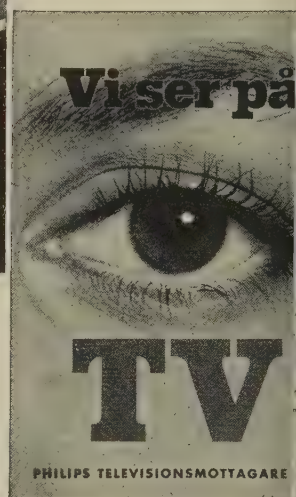
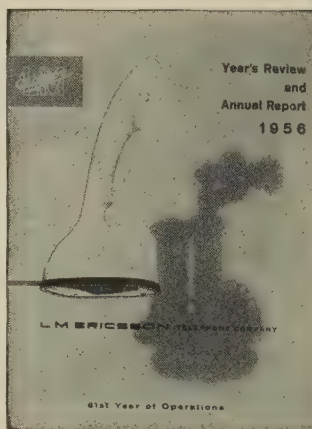
Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ

Kvalitetsprodukter

kräver kvalitetstryck

*Låt Esseltes resurser
hjälpa Er att sälja —
genom trycksakernas
förstklassiga utförande
får Era produkter
en positiv uppmärksamhet*

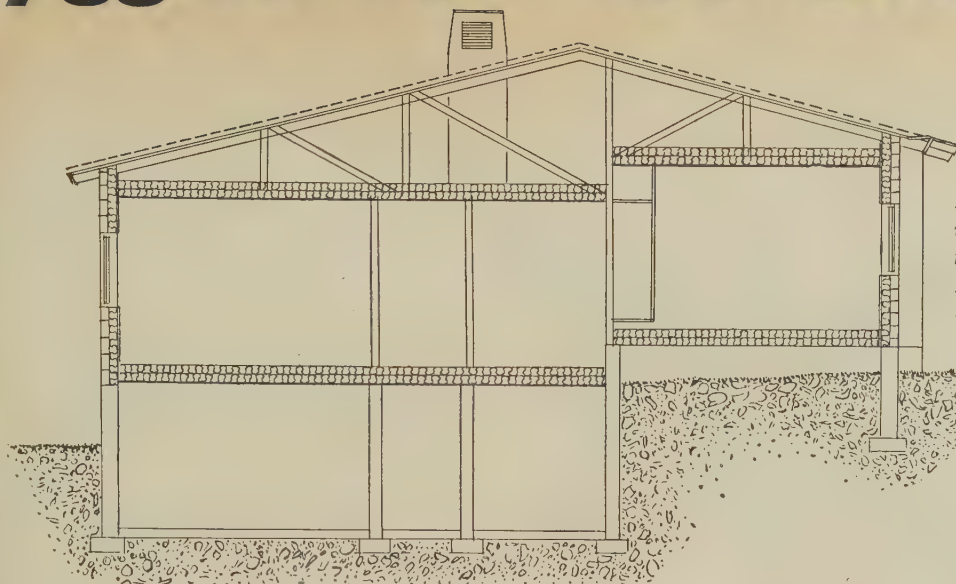
ESSELTE AKTIEBOLAG

Tryckeriernas Försäljningsavdelning

TEL 22 95 00 RIKS 22 95 40 VASAGATAN 16 STOCKHOLM

Bygg så här - det lönar sig!

Exempel på ekonomisk väggkonstruktion: Fasadtegel ger underhållsfrihet. Isolering med Rockwool diabasull sänker bränslekostnaderna.

Denna villa med 86 m² bostadsyta och 315 m² isolerad yta byggdes 1953. Väggarna är isolerade med 12 cm skivor av Rockwool— $k=0,30$. (Högsta tillåtna k -värde för denna zon $=0,65$). Huset är elektriskt uppvärmt —

med särskilda mätare har energiförbrukningen per år kunnat exakt avläsas: 9,487 Mcal. Vid normal (65 %) verkningsgrad för värmepanna krävs för denna energimängd ca 1.820 l eldningsolja eller ca 45 hl villakoks.

Lägre k -värde = lägre kostnad

k-värden		Ungefärlig bränslekostnad kr per år		
		koks	olja I	olja II
0,30		540	420	400
0,65		1170	910	865
Besparing vid $k=0,30$	kr	630	490	465
	%	54	54	54

20—30 % ränta!

Materialkostnad för Rockwool:

vid $k=0,30$ ca 2.100 kr

vid $k=0,65$ ca 1.100 kr

Skillnad 1.000 kr

Efter ca 2 år REN VINST: 465—630 kr/år.

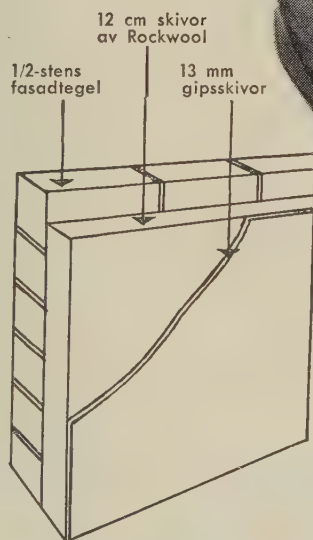
Det ger Er 20—30 % ränta på nedlagt kapital.

Konstruktionsdata:

Ytterväggar: 1/2-stens fasadtegel+ 1 1/2"×5" stolpar cc 60 cm+12 cm skivor av Rockwool+13 mm gipsskivor.

Vindsbjälklag: träbjälkar 2"×5" cc 60 cm, 10 cm filt av Rockwool.

Källarbjälklag: träbjälkar 2"×8" cc 60 cm, 10 cm filt av Rockwool.

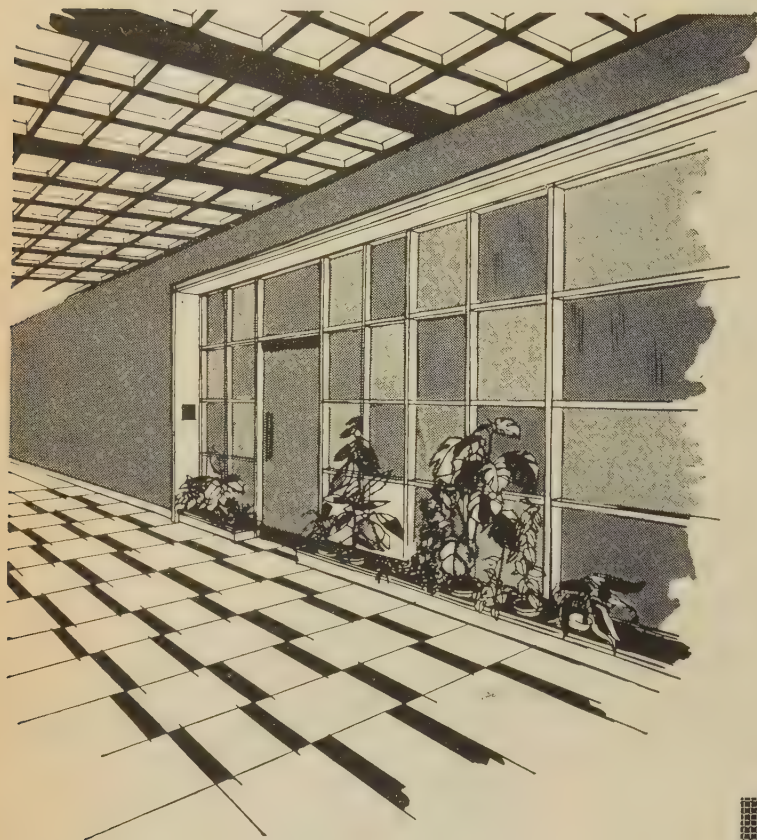

ROCKWOOL®

SPUNNEN OCH PLASTAD DIABASULL

ROCKWOOL AKTIEBOLAGET: Huvudkontor i Skövde • Fabriker i Skövde och Gimo.
Försäljningskontor i Stockholm, tel. 34 07 60, Göteborg, tel. 19 71 40, Malmö, tel. 97 43 53

Katedral- och Ornamentsglas

Ytterligare
en
Pilkingtonprodukt
för
glasåldern

Pilkington Brothers Limited, som under 130 år tillverkat glas, kan för närvarande erbjuda alla de typer av byggnadsglas, som kommer till användning i modern arkitektur och formgivning.

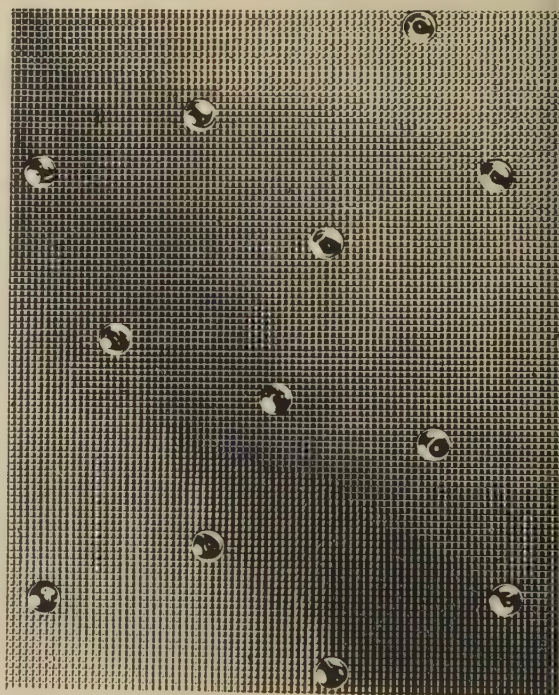
Pilkingtons omfattande sortering av katedral- och ornamentsglas erbjuder många dekorativa effekter, fördunklingsgrader och diffuseringar. Den övre illustrationen visar ingången till en reception med en skiljevägg som inglasats med omväxlande Festival- och Luminating-rutor.

Den undre bilden visar Spotlyte — ett annat mönster i det stora urval som finns och varav en del även tillverkas i ett antal färger.

Leveranser av Mönstrade glas och övriga Pilkington-produkter sker genom de vanliga handelskanalerna. Upplysningar kan även erhållas av generalagenten i Sverige:

K. ÅSANDER AKTIEBOLAG

V. Trädgårdsgatan 19 B, Stockholm C
Tel. 10 11 58 och 10 11 59

PILKINGTON BROTHERS LIMITED

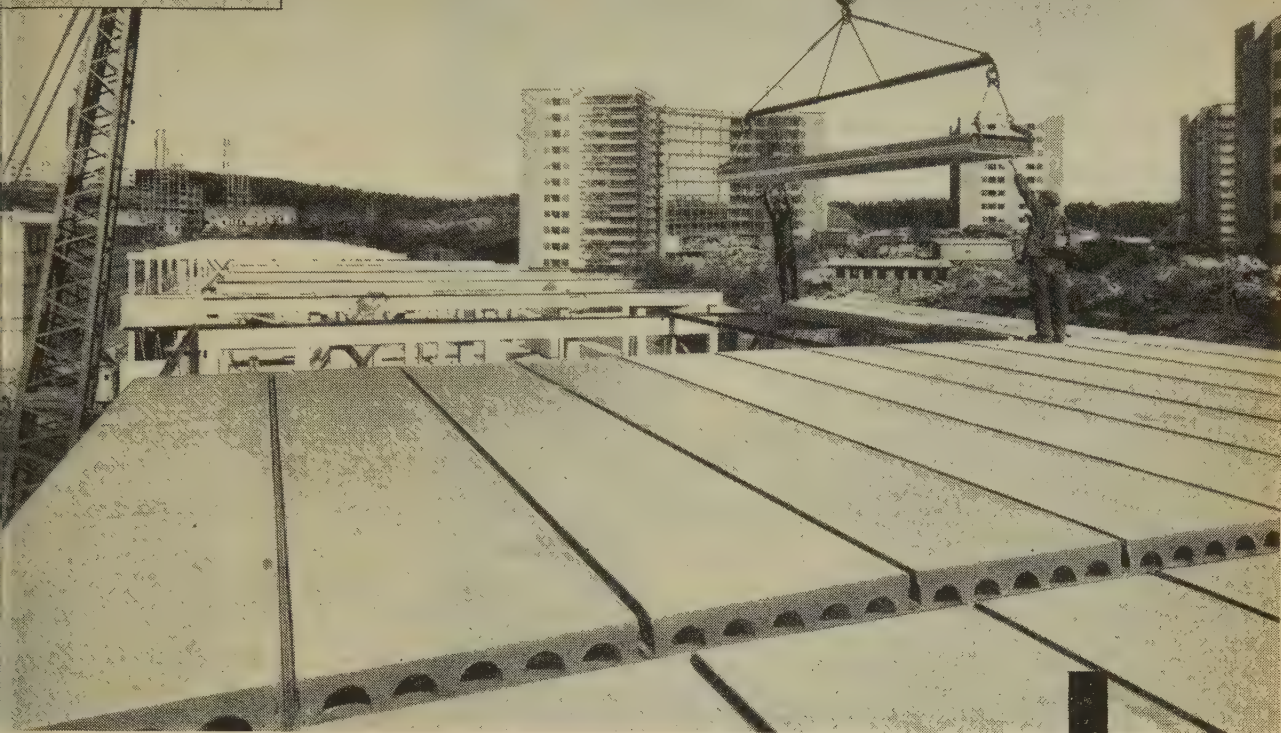
ST. HELENS, LANCASHIRE, ENGLAND. Tillverkare av alla slags byggnadsglas.

4CFR (SPOT)

SCG
betongvaror

SKÅNSKA CEMENTGJUTERIET

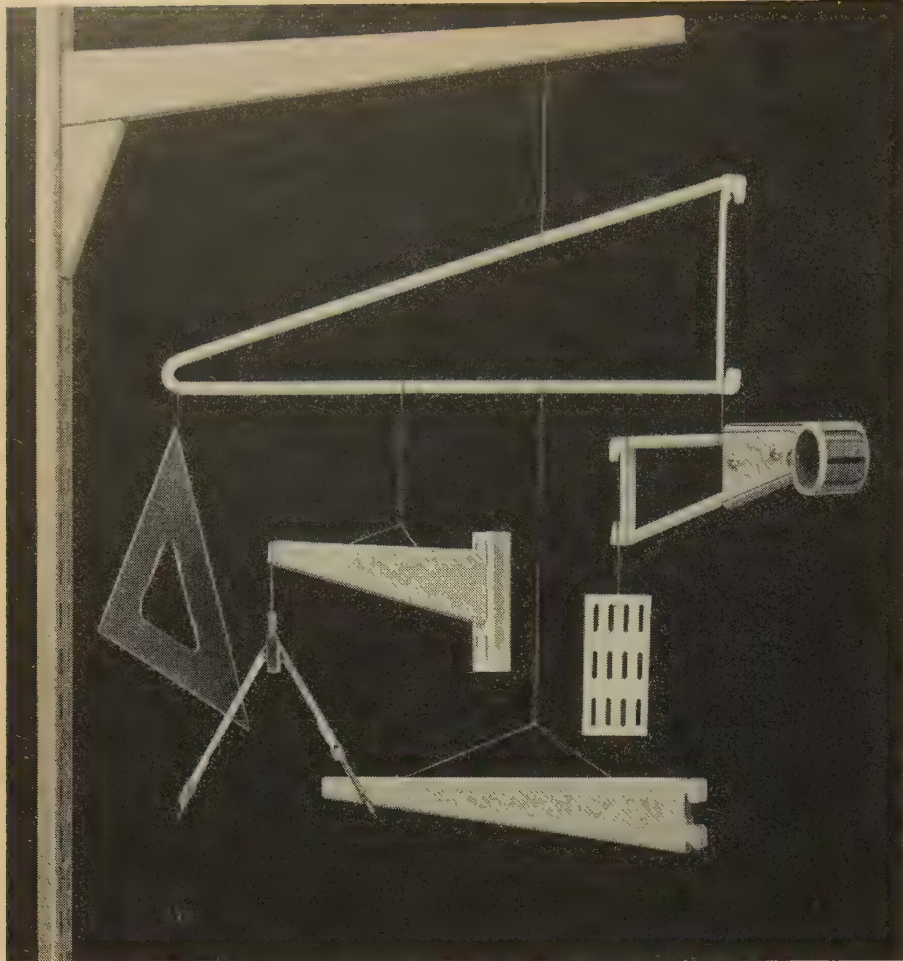

Betongstommar

bestående av sockelbalkar, pelare, balkar och bjälklagselement till Göteborgsbostädernas byggen vid Biskopsgården, levereras från vår Göteborgsfabrik.*

* I bygget ingår också våra våningshöga sopnedkast av betong.

SKÅNSKA CEMENTGJUTERIET
BETONGVAROR

LIKA STRAMT SOM DEN KRÄSNE IN-
AREN IDAG FORMAR INTERIÖRER,
SOBERT ENKEL ÄR DEN NYA SKAN-
KONSOLEN I SINA STRIKTA, LITET
TIGA LINJER. DENNA, LIKSOM DEN
KÄNDA RUNDJÄRNSKONSOLEN, ÄR
NOM OBETYDLIGA KRAV PÅ UTRY-
LÄCKER FORMGIVNING OCH HÖG
LASTNINGSFÖRMÅGA ETT IDEAL
REDSKAP FÖR ALLA DEM, SOM TÄN-
I INREDNINGAR. TAG KONTAKT
VÅR FÖRSÄLJNINGSAVDELNING ELLER
NÅGON AV VÅRA ÅTERFÖRSÄLJARE
OCH SE ALLA DE STANDARDDESKAR
MED VILKA NI LÄTT KAN GÖRA
KOMPLICERADE SPECIALKONSTRUK-
TIONER.

SVENSKA SKANDEX AB

EKBACKSVÄGEN 44

BROMMA, TEL. 25 25 35

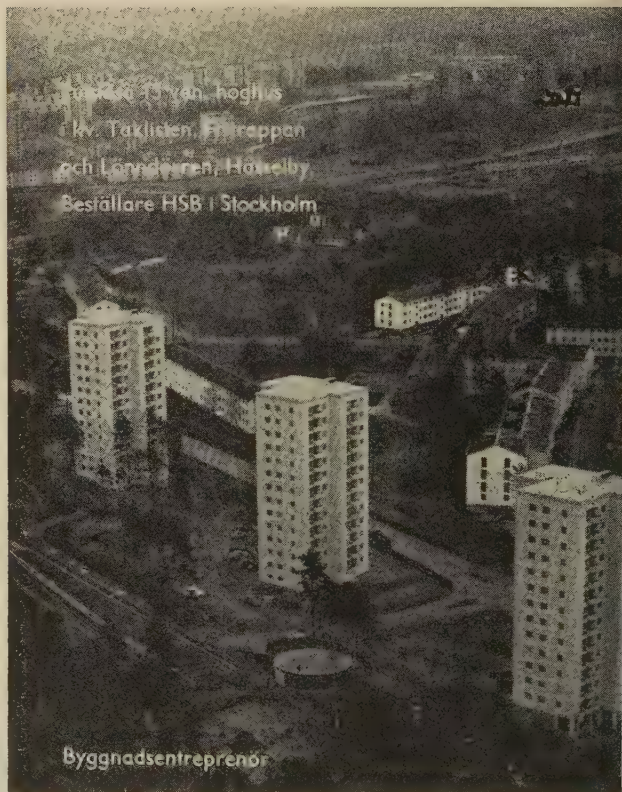
AB BORGHAMNS KALKSTENSBROTT

BORGHAMN

tillverkar och försäljer

röd, grå och ljusgrå
kalkstensarbeten till
trappor, golv, fönsterbänkar,
fasadbeklädnader m. m.

Tel. Rogslösa 200 15, 201 21
Postadress: Box 50, Borghamn
Godsadress: Borghamn

SVEBA

**SVEDBERGS
BYGGNADSAKTIEBO**

HANTVERKARGATAN 40 STOCKHOLM K

YHETER

asad- och takbeklädnader.

SB-brädan som fasadbeklädnad och
SB-brädan som takbeläggning

Alma produkter äro patentsökta och utföras med
bestående av brännlackerad aluminiumplåt. SB-brädan i
färgerna: grön, vit, silvergrå, tomatröd och beige.
SB-brädan tillverkas i svart, röd och grön färg och
även av blankplåt.

SB-brädan är avsedd för nybyggnader, medan SB-
brädan är lika praktisk för både gamla och nya hus.

Alma är lätta att anbringa, vattenavvisande samt
tillräckligt säkra och höja ytterväggarnas och takens iso-
läringsförmåga. De ha inga synliga spikar och ge
byggnaden ett välvårdat utseende och allt detta
med ett arbetstempo.

Tillverkare:

Fasadbeklädnad Sandström & Björk
Box 16, Stöcksjö. Tel. Stöcksjö 16.

HOLMSUND vinyl

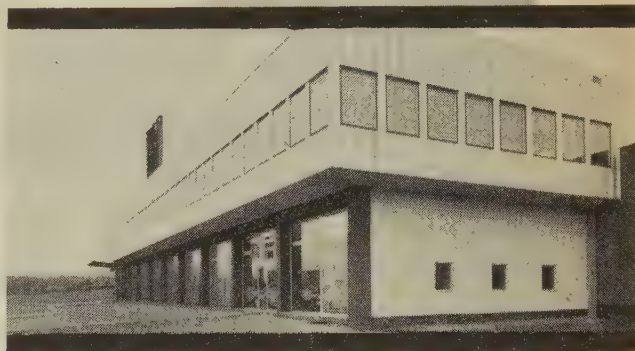
-den moderna golvgiven!

HOLMSUND för BÄTTRE GOLV

SVENSKA CELLULOSA AKTIEBOLAGET
SCA BYGGPRODUKTER • HOLMSUND

välj aluminium för fasaden

ALMA PANEL

En fasad för FIAT, Stockholm

När fasaden diskuteras — räkna med ALMA-PANEL —
ett system av strängpressade aluminiumprofiler med osynliga
fogar.

ALMA-PANEL är lätt att montera, korrosionsbeständig, un-
derhållsfri. Med ALMA-PANEL får

FASADEN SOM ENTRÉN

ett elegant utseende och Ni får en ekonomisk väggbeklädnad.
ALMA-PANEL levereras i standardlängder om 5,2 m, stan-
dardbredd 10 cm, i blankt eller cloxerat utförande — även i
färger.

Begär tekniskt datablad!

ALUMINIUM MANUFAKTUR AB

Jaktvarvsplan 3, Stockholm. Tel. 51 00 52.
Avd. kont.: Strandgatan 116, Malmö. Tel. 540 90.

källaren i köket

KOMBI-KYL

ger Er
allt i ett:

- ① förvaringsskåp ④ speceriskåp
- ② frysfack ⑤ kylt konservskåp
- ③ kylskåp ⑥ kylt rotfruktskåp

Att bygga källarlöst är god ekonomi, men samtidigt uppstår problemet med förvaringsutrymmen. KOMBI-KYL är rätta lösningen härpå. Det underlättar både byggfolkets arbete och arbetet för husmor i köket.

KOMBI-KYL är helt i plast, passar alla standardinredningar och täcker behovet av all matförvaring. Räkna med vinst — räkna med KOMBI-KYL. För närmare upplysningar kontakta

AB BYGGPRODUKTER

Russinvägen 13 • Tel. 947667
Stockholm — Farsta

Forskningen visar:

**rullgängade kamspik
än vanlig trådspik**

har **5** gånger större häftkraft

● Vetenskapliga prov, som utförts med Gunnebo rullgängade kam- och skruvspik, visar klart dessa spiksorters överlägsna häftkraft.

Vanlig spik

Inom byggnadstekniken har den vanliga trådspiken hittills varit absolut dominerande.

Skruvspik

Numera finns även att tillgå en spik, *Gbo-skruvspik*, som har dubbelt så stor häftkraft som den vanliga släta spiken och som dessutom genom sin konstruktion har stor förmåga att upptaga tvärbelastningar.

Kamspik

Men den största häftkraften har *Gbo-kamspik*. Den fäster 5 gånger bättre än vanlig spik och sparar således material och arbetskraft genom att antalet spikningar kan reduceras.

Begär specialspik från

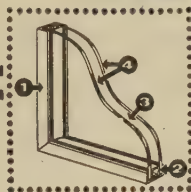
GUNNEBO

— snabb som spik — sitter som skr

GUNNEBO BRUKS AKTIEBOLAG, GUNNEBOBRUK

Stockholm • Göteborg • Malmö • Sundsvall

TAG VARA PÅ UTSIKTEN!

1. Ram av rostfritt stål.
2. Plastfog.
3. Torr luft.
4. Polerat glas.

Använd

POLYGLASS

isolerglas, som tillverkas av spegelglas. Denna konstruktion gör det möjligt att ha större glasytor, då den ger Er

- värme och ljudisolering som överträffar ett vanligt dubbelkopplat fönsters.
- kondensationsfria fönster
- mindre arbete med rengöring och således lägre underhållskostnader.
- maximal komfort

Polyglass kan göras i storlekar upp till 5x3 meter.

Agent:

AUG. EKLÖW A.B.

Brunkebergstorg 11, Stockholm,
Tel. 23 06 20.

Säljes genom alla glasgrossister.

ES GLACERIES DE LA SAMBRE S.A. AUVELAIS - BELGIQUE

En snabbare säkrare väg till vackra fasader

Kvarteret Rosenbad, Sklm.
Målad Aktivin

AKTIVAN den moderna metoden

Under 1957 Aktivin-behandla-
des 250.000 m² med gott resul-
tat på såväl gamla som nya
byggnader av olika slag.

Aktivin kan sprutas eller målas
på ny och gammal väl rengjord
puts, lättbetong, tegel, natursten
och betong.

En Aktivin-behandlad fasad får
liv och färg, den har lång livs-
längd och låga underhållskost-
nader.

Kontakta oss eller någon av våra
återförsäljare — vi lämnar gärna
förslag till lämplig Aktivin-
behandling.

K A R T A - O A X E N

Norr Mälarstrand 22 • Box 168 • Stockholm 1 • Tel. 22 21 40

SKVS

Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingeniörers Förening

LAGERLÖFSGATAN 8 • Tel. 52 08 50 • STOCKHOLM

<i>Djursholm</i>	Elgestad, Stig, Konsult. Ing., Stockholmsvägen 9	Telefon 55 50 86
<i>Gävle</i>	Värme- och Sanitetstekniska Byrån, Kyrkogatan 28 B	279 16, 279 18
<i>Göteborg</i>	Ahlén, Filip, Konsult. Ing., Postgatan 2	11 30 52, 13 47 45
	Breskys Konsult. Ing.-byrå AB, Fridkullagatan 19	Växel 20 02 65
	Bålström, K. A., Konsult. Ing.-byrå, N. Kustbanegatan 7	15 57 45, 15 57 92
	Nilsson, Richard, Konstr.-byrå, Kungsgatan 50	13 25 04, 13 80 26
	Theorells Ing.-byrå A.-B., Hugo, Storgatan 53	Växel 17 60 20
<i>Luleå</i>	Litzberg, Källqvist & Lind Ing.-byrå AB, Fredsgatan 8	113 15, 113 16
<i>Malmö</i>	Österberg, Joel, Ing.-byrå, Kompanigatan 4	Växel 384 05
<i>Stockholm</i>	Bergströms Ing.-byrå & C:o, Kungsbroplan 2	Växel 52 05 60
	Colleen, Carl-Göran, Konsult. Ing., Alviksvägen 37, Bromma	Växel 25 25 15
	Dahlgren, Wilhelm, Konstr.-byrå A.-B., Hamngatan 24	10 12 84, 20 02 40
	Eklund, Karl G., Ing.-byrå, Brunkebergstorg 15	10 27 13, 10 27 14
	Eriksson, Helge, Konstr.-byrå, Drottninggatan 14	11 29 50, 11 89 50
	Haijlen, Alfred, Konsult. Ing.-byrå, Kungsgatan 38	20 42 80, 20 42 96
	Hansson & Co., Gilbert, Ing.-firma, Klövervägen 1, Bromma	26 49 62
	Hellström, Jacob, Ing.-byrå, St. Nygatan 25	21 53 82, 21 53 92
	Industribyrån A.-B., Byggn.-tekn. avd., Malm Morgsgatan 10	11 89 14

	Larsson & Co., L. B., Konsult. Ing.-byrå Riddargatan 12	Växel 63 05
	Larsson, Ragnar, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 31	20 2
	Litzberg, Källqvist & Lind Ing.-byrå AB, Duvedsvägen 10, Vällingby	37 69 32, 37 6
	Jönäkersvägen 12, Enskede	39 29 85, 48 1
	Mellersta och Norra Sveriges Ångpanneförening, Box 783, Stockholm 1	Växel 23 4
	Nyman, Martin, Konstr.-byrå, Vidargatan 7	30
	Petersson, Paul, Konstr.-byrå, Vasagatan 7	11 29 74, 20 1
	Prenells Konstr.-byrå, Ferkensgränd 6	10 25 34, 10 2
	Rudgren, Knut, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 36	11 7
	Runefelt, Elis, Ing.-byrå A.-B., Sturegatan 10	61 62 24, 61 6
	Rörtekniska Byrån A.-B., N. Mälarstrand 24	Växel 54 1
	Sundelin, Erik, Konstr.-byrå, Östgötagatan 41	44 30 34, 44 3
	Theorells Ing.-byrå A.-B., Hugo, Lagerlöfsgatan 8	Växel 52 0
	Ullmans Konstr.-byrå A.-B., Sveavägen 98	33 37 44, 33 3
	Värme- och Sanitetstekniska Byrån, Adlerbethsgatan 17	50 5
<i>Sundsvall</i>	Danielson, Stig A, Ing.-byrå, Nybrogatan 17	17
<i>Umeå</i>	Olsson, Sten, Ing.-byrå, Storgatan 26	151 38, 15
<i>Växjö</i>	Larsson, Sixten, Konstr.-byrå, Kungsgatan 66	1
<i>Östersund</i>	Larsson, Fritiof, Konsult. Ing.-byrå, Ekelundsgatan 7	2
	Grapenfelts Ing.-byrå Stortorget 8	151 85, 15

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsulterande ingenjörsverksamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken i Sverige för att därigenom tillgodose behovet av kunniga och opartiska tekniska rådgivare

Plasthärdning

ger ökad styrka åt

BETOFORM

Plast-BETOFORM har en yta

- som är mycket elastisk och hållbar; god styrka och okänslighet för rörelser i skivan.
- som släpper lätt; behöver ej oljas.
- som är resistent mot syror och lutar; innebär en förenklade rengöringsmetoder.
- som ger en mycket slät och jämn betong. Denna målas och tapetseras direkt.

Genom vår fabriktionsmetod kan Plast-BETOFORM levereras i praktiskt taget vilka längder som helst.

Plast-BETOFORM ger nya möjligheter att förför byggarbetet.

Begär offert på Plast-BETOFORM eller gärna på vanliga BETOFORM-plattan.

AB FURUPLYWOOD, Kristinehamn Tel. (0550) 150 50

id isoleringsberäkningar, räkna med TENOFILM*) och uteslut fukten

FÖRSÄKRA ER mot fuktskador

En stor del av uppkomna fuktskador beror på olämplig grundisoler-
ing. Nu är det möjligt få dessa så gott som helt eliminerade, tack
vara Celloplasts utmärkta fuktisoleringsmembran Tenofilm. Eftersom
fuktskadorna yttrar sig som väggspäckor, lossnande linoleumgolv och
utnående parkett, innebär det högvärdiga fuktisoleringsmaterialet
Tenofilm ett utmärkt försäkringsskydd för sådana skador. Särskilt vid
instruktioner av typen källarlösa hus har man många fuktproblem
brottnas och räkna med.

Räkna i stället med Tenofilm och uteslut fukten.
Särskilt betydelsefulla är därför nedanstående 5 egenskaper, som
Tenofilm har.

Motståndskraften mot vatten och fuktighet är förträfflig, då
Tenofilm är fullkomligt vattentät och vattenånggenomgången helt
betydlig.

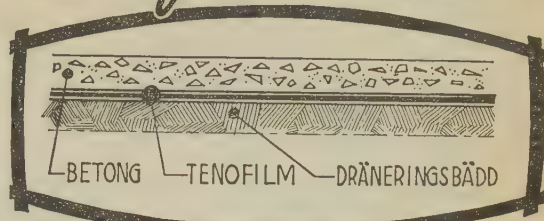
Smidighet och töjbarhet, även vid så låga temperaturer som ner
— 50 gr. C. äro kännetecknande för Tenofilm.

Hållbarheten i materialet är den högsta tänkbara då Tenofilm icke innehåller något mjukningsmedel som kan "torka ut".
Ingeningsproblem med fuktighets- och temperaturkontroll föreligger icke och materialet har i sig själv praktiskt taget obegränsad livs-
längd.

id isoleringsberäkningar, räkna med TENOFILM och uteslut fukten

TENOFILM*) TILLVERKAS AV AB CELLOPLAST NORRKÖPING

*) Inregistrerat varumärke för polyeten.

EXEMPEL PÅ TENOFILMS ANVÄNDNING

2. **Styrkan och segheten** är beständig och består även vid
lagring, enär materialet icke påverkas av förändringar i fuktig-
het eller av kontakt med vatten.

4. **Stabilitet.** Tenofilm påverkas icke med avseende på stor-
leken, av förändringar i temperatur eller relativ fuktighet.

med geoteknisk kartläggning

kan man på bästa sätt, tekniskt och ekonomiskt
utnyttja ett för bebyggelse avsett område.

Vattnet

Vattenförsörjning och avlopp. Ytvatten- och grundvatten-
verk. Rörnät. Pumpstationer. Vattentörn. Reningsverk.
Grundvattenutredningar. Teknisk rådgivning. Kontroll.

Grunden

Geoteknisk kartläggning. Grundundersökningar för samhälls-
planer och byggnader.

Vägen

Projektering av gator och vägar.

Kostnaden

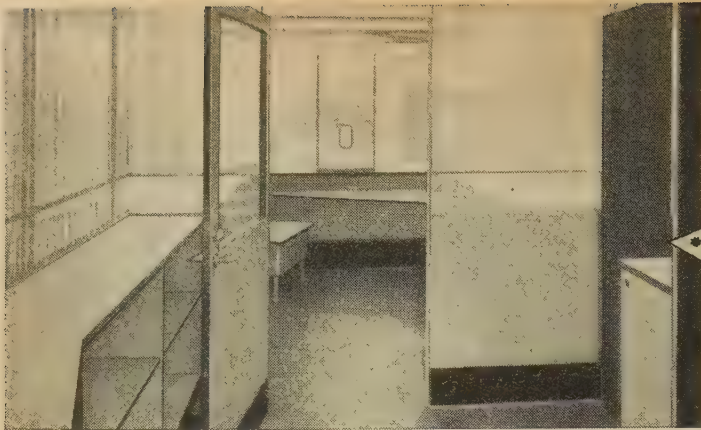
Vi lämnar gärna kostnads-
tak för våra uppdrag.

VÄG- OCH BYGGNADSBYRÅN

Konsulterande ingenjörer

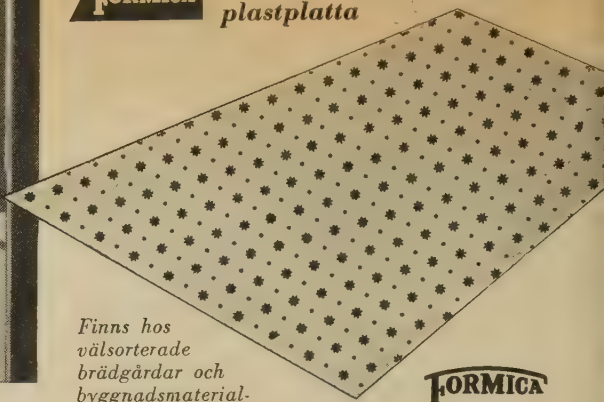
tel. Umeå 169 98 - NACKA, Becksjudarvägen 35, tel. Stockholm 16 44 36, 16 51 90 - LULEÅ, Hermelinsgatan 16, tel. 185 81

Ovan bild från badhus, där FORMICA använts.

— världens mest sålda
plastplatta

Finns hos
välsorterade
bräggårdar och
byggnadsmaterial-
affärer över hela landet.

för hem,
butiker,
kontor,
industrier,
skolor,
transportmed-
el möbler etc.

— plastplattan
som jag
alltid
räknar med,
säger arkitekten

FORMICA har över hela världen blivit entusiastiskt mottagen och utnyttjad i alla tänkbara inredningssammanhang. Förklaringen är dess överlägsna egenskaper och rika variationsmöjligheter. Den tillverkas i ett 70-tal olika färger och mönster, som kan tillfredsställa de flesta behov och individuella smakriktningar. Årets nyhet är den vackra stjärnmönsterserien.

GENERALAGENT: **JÖNKÖPINGS FANÉRAKTIEBOLAG**

Ägare: Aktiebolaget Jönköping-Vulcan JÖNKÖPING Tel. växel 190 50

Riktpris
från 23:—/kv

spara = tjäna... ...med torktumlare!

Calors torktumlare TT 700 ger Er på minimalt golvutrymme (1 kvm):

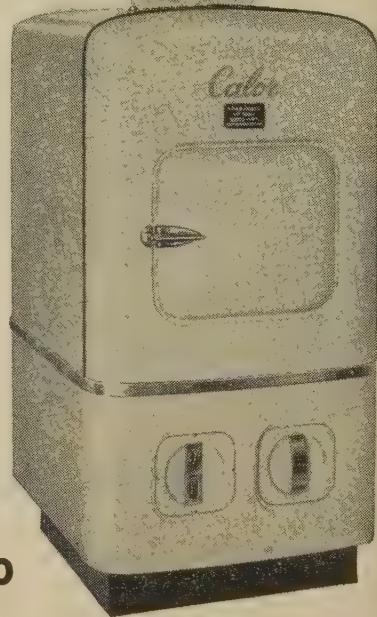
- snabb torkning — 15 kg torr tvätt på 1 timme
- lätt arbete — ingen hängning och i de flesta fall ingen efterbehandling
- ökade utrymmen — torkrummet kan användas för mer ekonomiska ändamål
- effektivt utnyttjande av dyrbar värme tack vare termostatregering
- varsam behandling av tvättgodset

Calors torktumlare TT 700 har lämplig storlek för hyreshus, villor, större hushåll, pensionat, hotell och naturligtvis för små tvätterier.

Begär offert från

VERKSTADS AB CALOR
BROMMA · TELEFON 28 25 10

FILIALER: MALMÖ, tel. 129 50, GÖTEBORG, tel. 23 3103

Isolera badrum på **GUNFRED-** sätt!

med Gunfredol Extra Special och
Gunfred Tättningspasta.

Det fordras inga specialutbildade fack-
män vid isoleringen. Kostnaden reduceras
till hälften.

Gunfredol-metoden, godkänd av Kungl.
Bostadsstyrelsen, används idag av större
byggnadsfirmor landet runt. Cirka 15000
badrum är redan isolerade på detta nya
sätt.

GUNNAR FREDRIKSON AB

Björngårdsgatan 15, Stockholm Sö - Tel. 44 93 60
Avd.-kontor i Göteborg och Malmö

HÖGKVALITATIVT MASKINGLAS

*från ett av Europas
modernaste
maskinglasverk*

**HÄRDAT SÄKERHETS-
GLAS FÖR BYGGNADS-
ÄNDAMÅL
FABRIKAT: VIKING**

Aktiebolaget

Emmaboda Glasverk

Emmaboda Tel. 108 40

strålningsvärme
med

frenger- tak

estetiskt tilltalande
undertak
för
uppvärmning
kylning
ventilation
akustik-
behandling i

kontor, varuhus, skolor, restauranger, bio-
grafer, samlingslokaler, sjukhus, laborato-
rier, storkök, livsmedelsindustrier

Ni vinner:

behagligare, friskare, mera stimulerande
arbetsklimat, bättre bränsleekonomi, mini-
mal tröghet, enklare underhåll, minskat bul-
ler, mindre neddamning, ökade utrymmen

använd också: värmestrips

för uppvärmning i verkstadslokaler, lager-
lokaler, mässhallar, sporthallar

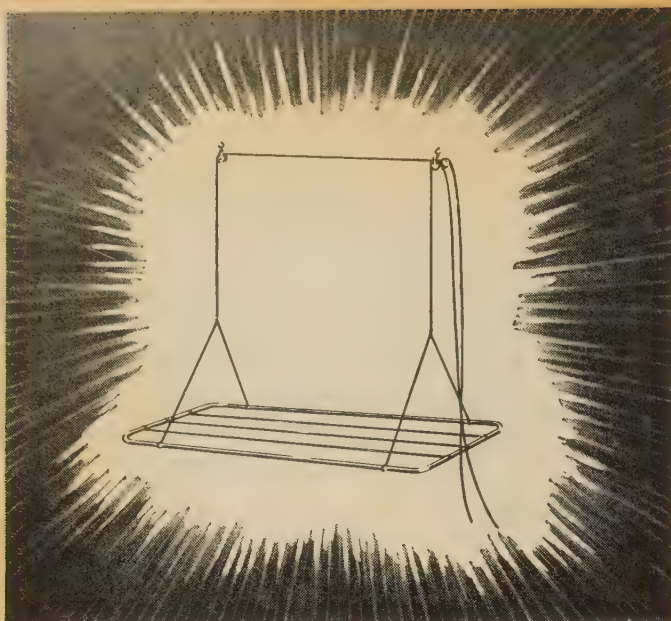
Säljs genom
rörgrässister och
rörinstallatörer

Nordiska
VÄRME-
och Ventilationsaktie
BOLAGET

Box 5140
GÖTEBORG 5
Tel. 27 50 40

Begär våra
broschyrer:
frengertak
och **värmestrips**

Permanent
utställningar hos
AB Svensk Byggtjänst,
Stockholm och
Byggcentrum AB,
Göteborg

PLASTÖVERDRAGEN — ROSTFRI

TORK-
HISSEN

LETTA

ÄNDAMÅLSENLIG
UNDERHÅLLSFRI
BILLIG

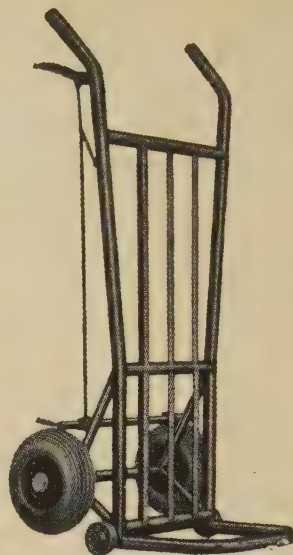
WAHLSTRÖM & HALL AB

POSTBOX 16208 STOCKHOLM 16
Tel. 11 41 02, 21 37 44

TEGELKÄRRAN

som »byggarna» frågar efter

Tillverkad av 32×2 mm stålrör och vinkeljärn
Rödlackerad

Luftgummihjul med kullag
16×4", 12×4" och 10×3"

Tot. höjd	1 470 mm
Hjulbredd	550 mm
Skalmbredd	600 mm
Främre lastramens bredd	300 mm
höjd	300 mm

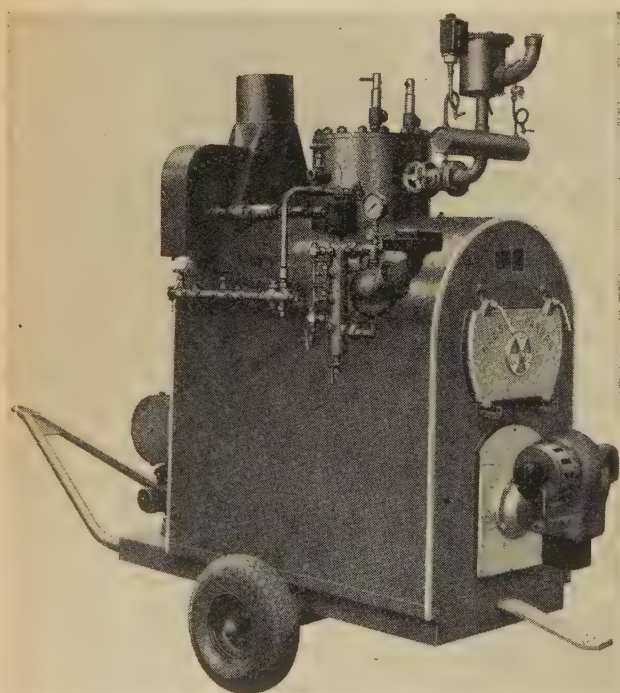
På beställning förses kärran
med broms

Finns i alla järn- och byggnadsmaterialaffärer

Bröderna Fransson's Verkstads AB

Fågelsta - Tel. Motala 301 70 växel

Pannan helt i dagens krav
för effektivt vinterbygge!

BASSÖE- ÅNGPANNAN

Hög- och lågtryck
Transportabla
Helautomatiska
Oljeeldade
Levereras driftsklara
från vår verkstad
Snabb leverans

BRÖDERNA BÄCKMANS MEK. VERKSTAD

Kvillegatan 30

Telefon 23 71 48

GÖTEBORG

ar Ni tänkt på

minst 20% av en tegelfasad utgöres av synliga fogar och fogens färg betyder för fasadens färgverkan

MED

TERRASIT FOGBRUK

tillverkas i flera olika färgnyanser, kan man erhålla vingsfulla effekter, t. ex. kontrastverkan mellan teglets och fogens

Vid vår murbruksfabrik vid Albano i Stockholm ha vi låtit uppföra några provmurar, där både rött och gult fasadtegel fogats med TERRASIT FOGBRUK i olika färgnyanser.
GÖR OSS ETT BESÖK!

YA MURBRUKSFABRIKENS I STOCKHOLM AB

ugatan 8

Tel. 63 09 80

HEMMETS TREVNAD ÖKAS genom VACKRA TAPETER

Rikhaltigt urval finnes alltid hos

C. A. KÅBERGS TAPETAFFÄR J. W. MODIN AB

REGERINGSGATAN 5 — STOCKHOLM

Telefoner: II 15 37, II 15 38, II 15 50

AB INSTALLATÖR

Värme- och sanitära installationer
industrirörledningar

Sjöbjörnsvägen 5, Stockholm Sv.

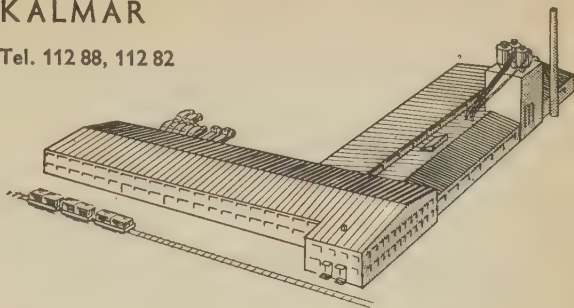
Tel. växel 1902 50

Filial Gumshornsgatan 7, Stockholm

Tel. 67 12 33, 67 12 34

AB STANDARDSNICKERIER KALMAR

Tel. 112 88, 112 82

*tillverkar: Köksinredningar,
även färdigmålade*

Fönster

Glaspartier

Ytterdörrar

Garageportar

stor kapacitet

snabba leveranser

C. E. Carlssons Måleri

HANRÖVÄGEN 4 FALUN

TEL. 438

► Utför allt inom branschen

AB INSTALLATÖR

Värme- och sanitära installationer
industrirörledningar

Sjöbjörnsvägen 5, Stockholm Sv.

Tel. växel 1902 50

Filial Gumshornsgatan 7, Stockholm

Tel. 67 12 33, 67 12 34

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
bibliotek
arkiv
laboratorier
butiker
privatinredningar

Sparings

Försäljningsavd.

Karlavägen 89 — Stockholm Ö.
Tel. 67 36 50 · 67 76 75 · 67 76 81

KONSULTERANDE INGENJÖRER

Byggnadsteknik	Ingenjörfirman BYGGKONSULT Tekn. lic. Göran Larsson Dybecksgatan 33, Västerås. Tel. 433 00 Hus- och industribyggnader. Bergrum. Broar. Ka Kontroll
INGENIÖR ANDERS AMILON KONSULTERANDE INGENIÖRSBYRÅ Carlsgatan 9, Hälsingborg. Tel. 210 94 Byggnadskonstruktioner — Utredningar Byggnadskontroll — Grundundersökningar	BYGGKONSULTER I GÄVLE AB Karl Hj. Jansson — Anders Losberg Huvudkontor: S. Stapeltorgsgatan 16 B Gävle tel. 229 39, 229 40 Avdelningskontor: Vallhallavägen 1, Ludvika, tel. 14 Hus-, bro- och industribyggnader, Konstruktioner, Grundundersökningar, Besiktningar, Kontroll
MELKER ANDERSSONS, Linköping Domkyrkogatan 4. Tel. växel 293 75 Byggnads-, VVS- och El-teknik	Ingeniörsfirma BYGGNADSKONSTRUKTIONER AB Nybrogatan 28, Stockholm Tel. 67 66 51, 67 66 43, 67 45 51 Massberäkningar — Kontraktsmassor Byggnadsbeskrivningar — Bygglédare
RUNE ANGBJÄR BYGGNADSINGENJÖR SBR Postfack 111, Ludvika. Tel. 118 95 Byggnadskontroll, Besiktningar o. värderingar. Ritningar och kostnadsberäkningar	BYGGNADSTEKNISKA BYRÅN, Jönköping Civilingenjör SVR Åke Magnusson Brunnsgatan 17, Jönköping Tel. Växel 199 60 Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontrollant
BERGSTRÖM & GÖTHBERG Konsulterande ingenjörbyrå Kungspassagen, Göteborg. Tel. 11 81 83, 13 81 93 Hus-, Brobyggnader. Industrianläggningar. Grundunder- sökningar. Kontrollantskap. Mass- och Kostnadsberäk- ningar. Värderingar m. m.	BYGGTEKNIK B. Gruvstedt Konsulterande Ingenjörbyrå Oxtorgsgatan 10, Söderhamn. Tel. 132 75 Byggnadskonstruktioner. Byggnads- o. Betongkon- Besiktningar. Fastighetsvärdering. Behörighet att u- besiktning av byggnadshissar m. m.
S.-E. BJERKING Konsulterande Ingenjörbyrå AB Järnbrogatan 18, Uppsala. Tel. växel 494 80 Hus- och industribyggnader Konstruktioner, kontrollantskap, utredningar	CENTERLÖF & HOLMBERG AB Malmö Lund Växjö Byggnadskonstruktioner. Bro- och vattenbyggnade- Tvister. Besiktningar. Grunder.
CHARLES BLOMKVIST Sturegatan 4, Stockholm. Tel. 61 67 68, 61 67 73 Byggnadskonstruktioner Utredningar. Kontrollantskap	Ingenjörfirman GANSLANDT & VITTSTRAND, Borås Civiling. SVR V. Ganslandt. Byggn.-ing. J. Vitts- Allégatan 60, Borås. Tel. 204 96, 260 96 Konstruktioner. Grundundersökningar. Kontroll. Besiktningar
BO-HUS BYGGNADSBYRÅ, Göteborg Kobergsgatan 23. Tel. 21 46 00 Byggnadsingenjör Åke Södergren. Alla slags ritningar till alla slags byggnader. Byggnadskonstruktioner. Entreprenadhandlingar.	GÄVLE KONSULTERANDE INGENJÖRSFIRMA Norra Strandgatan 15 Tel. 268 86 Gävle Byggnadskonstruktioner, Byggnads- och betongkon- Byggnadstekniska utredningar, Besiktningar, Värder
GÖSTA BORINDER, Civilingenjör SVR ÖDEENS INGENJÖRSBYRÅ AB Vattugatan 9 A, Stockholm C Tel. 20 20 23, 10 89 55, 10 89 33 Husbyggnadskonstruktioner	HAGEVIKS INGENJÖRSBYRÅ, Linköping Ingenjör Gösta Hagevik, Torggatan 6. Tel. 400 21 Byggnadskonstruktioner — Industribyggnader
BYGG & VATTENTEKNIK AB (BEVETA) Hotellgatan 16 A, Ljusdal. Tel. 128 32 Bostadshus Utredningar Kommunala byggnader Förslag Vattenförsörjning och avlopp Konstruktioner Vägar Kontroll	ALFRED HAGLUND KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ Sveavägen 61, 5 tr., Stockholm. Tel. 32 97 03 HUS-, INDUSTRI- OCH BROBYGGNADER Projektering. Konstruktioner. Utredningar. Entrep- handlingar. Besiktningar. Kontroll.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

VÄLLINGENJÖR HANS HANSSON BYGGNADSKONSTRUKTIONER

Observatorieg. 12, Stockholm Va. Tel. 31 36 44, 31 37 44
Tunnelbanestationen, Sthlm-Vällingby. Tel. 87 07 22, -23
Bostads-, industri- och kommunalbyggnader
Konstruktioner. Utredn. Kontroll. Kostnadsberäkn.

ERIK HEROLF

Civilingenjör SVR. Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Bankgatan 10, Sundsvall. Tel. växel 574 60
Hus-, Industri-, Bro- och Hamnbyggnader.
Grundundersökning — Fullständigt laboratorium.
Bestämning av jordarters skärhållfasthet,
tillåten grundpåkänning och sättningar

HUSBYGGNADSBYRÅN

von Rosensteinsvägen 3, Kumla. Tel. 711 85
Byggnadsteknik och allmänna arbeten

KB HUSKONSULTBYRÅN AB

Civ.ing. SVR Sven E. Dybeck
STOCKHOLM, Riddarhuskajen 1. Tel. växel 010/23 03 60
GÄVLE, S. Kungsgatan 16. Telefon 026/272 20
Industri- och Husbyggnader.
Planering. Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontroll

DAVID JAWERTH KONSULT. INGENJÖRSBYRÅ AB

Huvudkontor: Riksrådsvägen 67, Sthlm-Johanneshov
Tel. 59 71 81, 59 63 60
Avd.-kontor: Torögatan 33, Sthlm-Enskede. Tel. 48 01 27
Byggnadskonstruktioner, Byggnadsstatik
Konsult för Novabau GMBH, Karlsruhe

NILS JOHANSSON, Konsulterande Ingenjörbyrå AB

Hantverkshuset, Oskarshamn. Tel. 1329, 2621.
Kommunalkontoret, Mariannelund. Tel. 489.
Projekterar och kontrollerar: bostadshus, industrier, kollektiva egnahemsbyggnationer, yttre vatten och avlopp.
Utför: konstruktioner, värderingar, skiljemannauppdrag m. m.

EKEN. DR ARNE JOHNSON INGENJÖRSBYRÅ

Skebokvarnsvägen 251, Stockholm-Bandhagen
Tel. 86 10 26, 47 54 01, 47 54 02
Bostads-, industri- och kommunala byggnader

MADESJÖS INGENJÖRSBYRÅ AB

Torggatan 4, Västerås. Tel. 374 15
Utför Byggnadsprojektering. Byggnadskonstruktioner.
Grundundersökningar. Värme-, Ventilations- och Sanitetstekniska program till Industri- och Husbyggnader
av alla slag samt Väg- och Broprojektering

EARL G. H. KARLSSONS INGENJÖRSBYRÅ

Topeliusvägen 17, Smedslätten
BROMMA
Tel. Linjev. 26 00 16, 26 00 17, 26 01 02

ITUS KVIST

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Södra Vägen 12. Göteborg. Tel. 20 56 94
Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner. Kontroll
Grundundersökningar

KÖKSPLANERINGEN

Ingenjör Sylvia Norlin
Rämensvägen 6, Johanneshov
Tel. Sthlm 19 30 19
Konsulterande byrå för planering av storkök och privatkök

S. LARSSONS INGENJÖRSBYRÅ

KALMAR, Norra v. 44 A.
Tel. 132 85
Byggnadskonstruktioner

S. G. LEVIN

Civiling. svr, Linnégatan 65, Stockholm. Tel. 61 71 21
Konstruktioner och utredningar för hus- och industribyggnader

ÅKE LINDEGRENS

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Svartbäcksgatan 12 Uppsala Tel. 181 00, 181 01
Byggnadskontroll — Värderingar
Besiktningar — Utredningar

NILS LINDSTRÖM

Blockgränd 5 Visby, Tel. 134 51, 130 08
Projektering
Konstruktioner
Kontroll

LOOSTRÖM & GELIN

Drottninggatan 11, Stockholm. Tel. 10 37 59, 11 61 76
Byggnadskonstruktioner — Grundundersökningar —
Besiktningar. — Kontrollantskap

B. LUDVIGSON

Civilingenjör
Storgatan 53, Göteborg C. Tel. växel 17 16 10
Hus-, bro- och industribyggnader. Kajer. Kontroll.
Varvsanläggningar

SVEN LUNDBERG, Byggnadsingenjör

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Kontor, Rådhusgatan 1, Sundsvall. Tel. 566 04
Bostad, Trädgårdsgatan 2, Sundsvall. Tel. 566 04
Projekteringar — Värderingar — Kontroll

INGENJÖR ERIK MELIN

Valhallavägen 140, Stockholm. Tel. 61 49 06
Konsulterande ing.-byrå för KÖKSANLÄGGNINGAR
Specialitet: Centralkök för sjukvårdsanstalter, skolor,
industrier, restauranger m. m.

CIVILINGENJÖR BERTIL MÜLLER

Konsulterande Ingenjörsfirma
S. Kungsgat. 14, Gävle. Tel. 112 11 - 113 86
Grundundersökningar - Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner - Byggnadsledning

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

A.-B. VICTOR MÅNSSON

Konsulterande Ingenjörbyrå
Amiralsgatan 27, Malmö. Tel. 228 59, 179 11
Fullständiga förslag till alla slag av industribyggnader m. m. samt väg-, vatten- och brobyggnader. Konstruktioner i armerad betong, järn och trä. Grundundersökningar, mätningar och kartarbeten m. m.

INGENIÖRSBYRÅN MÖLLER & OLSON

Gulmårastigen 4 E, Västerås. Tel. 392 07
Konstruktioner till hus- och industribyggnader
Kontroll

HUGO NILSSONS INGENJÖRSBYRÅ

Allégatan 11—15 BORÅS Tel. kontor 283 50, 286 50,
bostad 130 50
Konsulterande Ingenjörbyrå för Byggnadskonstruktioner, Byggnadskontroll, Planeringar

ORRJE & CO

Stockholm. Tel. 51 70 33, 51 70 63. Specialavdelning för geotekniska utredningar för byggnadsplanering, husbyggnader, vägar m. m. Sättningsberäkningar sikt- och slammingsanalyser med tjälfarlighetsbestämningar
Avd. kontor i Göteborg för geot. utredningar Tel. 14 17 53

SANDLUNDS KOMMUNALTEKNISKA BYRÅ

Nelinsgatan 21, Norrköping
Tel. Vx 399 45
Vatten och Avlopp, Gator och Vägar, Kommun- och Industribyggnader, Värme och Sanitet, Förslag, Program, kontroll och arbetsledning

AB SVENSK GEOTEKNISK UNDERSÖKNING

JOHANNESHÖV, Malgömajv. 1, Telefon Vx 18 02 35
NORRKÖPING, Norralundsgatan 50. Telefon 670 35
Konsulterande Geotekniker och Geologer
Geotekniska undersökn. f. samhällsplaner o. byggnadsverk
Praktisk-geologiska utredn. Geotekniskt laboratorium

CIVILINGENJÖR SVR

LENNART WERKLUND

Torggatan 13 (Posthuset) BORÅS
Tel. Växel 275 95
INDUSTRIBYGGNADER

BYGGNADSINGENJÖR H. WIBERG

Södermalmstorg 2, Sthlm 15. Tel. 40 56 03, 69 41 71
Byggnadskontroll, Fastighetsförvaltning
Utredning, förhandsberäkning för ny- och ombyggnad av hus, industri- och vattenbyggnad.

WIBLOMS KONSULTERANDE BYGGNADSBYRÅ

Tjärnavägen 18, Borlänge. Tel. 125 47 bost. ankn.
Ritningar och konstruktioner för hus- och industribyggnader, jordborrning och markundersökningar, utredningar, kostnadsberäkningar, värderingar och kontroll.

WINBERG & HÖGSTEDT AB

Arkitekt- och Ingenjörbyrå
Södergatan 26, Malmö. Tel. 705 35 (växel)
Lektor G. Winberg, Arkitekt SAR Civiling. svr S. Högstedt. Industribyggnader, Bro- och Vattenbyggnader, Byggnadskonstruktioner, Grundundersökningar

ÅKE ZETTERBERG

Civilingenjör svr. Konsulterande Ingenjörbyrå
Repslagaregatan 3, Norrköping. Tel. 264 73
Industrianläggningar av alla slag
Bostadsbyggnader, kajer och broar
Kontrollantenskap, besiktningar

THURE ÖHNESKOG

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Harpsundsv 35, Stockholm-Bandhagen. Tel. 86 20 18
Konstruktioner, beskrivningar, massberäkningar, kostnadsberäkningar, kontroll o besiktningar

Elektroteknik

INGENJÖR STIG BERGSTRÖM

Tekniska konsulteringsbyrå
Pilgård, MALMÖ Tel. 237 86, 97 86 13
Leveransprogram för alla slag av el-installationer
Utredningar, kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA KONSULENTBYRÅN

Ingenjör Paul Avén
S. Hamngatan 29, Göteborg C
Tel. 11 07 32, 10 57 32. Bost. 16 21 75
Projekt och leveransprogram för kraft- och belysningsanläggningar, hissar och åskledare, svagströmsanläggningar. Kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 67 02 70
Surbrunnsgatan 4, Göteborg. Tel. 13 57 30
Klostergatan 25, Örebro. Tel. 12 46 55
Belysning, kraft, hissar, signalanläggningar. Elektrisk uppvärmning, elkök, eltvätt
Innehavare medlemmar i Sv. Kons. Ingenjörers Förening

ELEKTROTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Einar Danielsson
Kyrkogatan 4, Gävle. Tel. 116 77, bost. 103 02
Utför Entreprenadhandl. för elektriska anläggning. Kontroll och Besiktningar

NILS G. ENBLÖM

Konsulterande Elektroingenjör
Eskilstuna, Carlavägen 39, Tel. 420 90, 449 45
Leveransprogram, kontroll, besiktningar för elektriska anläggningar. Utredningar, anbudsgranskning. Leveranskontrakt.

TOR ENGSTRÖM

Konsulterande Ingenjörbyrå
Vegagatan 11, Kalmar. Tel. 111 28, 178 28
Elprogram, hissbesiktning
Revisionsbesiktning, Kontroll, Utredningar, Kostnadsberäkningar

GUSTAV MAGNUSSONS KONSULT. INGENIÖRSBYRÅ AB

Danderydsgatan 9, Stockholm 26. Tel. 23 43 30
Utredningar, program, kontroll, besiktningar. Kraftbelysnings- och signalanläggningar samt hissanläggningar
Ansluten till Svenska Konsult. Ingenjörers Förening

KONSULTERANDE INGENJÖRER

WÄJERS INGENJÖRSBYRÅ AB

Växjö Tel. 124 02, 146 82
Norrköping Tel. 353 00, 353 83
Göteborg Tel. 15 72 94
Jönköping Tel. 225 50
Oskarshamn Tel. 2802
Värnamo Tel. 121 35

PROGRAM
KONTROLL
BESIKTNINGAR
UTREDNINGAR
KRAFTFRÅGOR

BENGT HAMRIN

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Vasagatan 34, Göteborg C. Tel. 11 76 99
Värme — Ånga — Ventilation — Sanitet

SJÖLANDERS KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ FÖR ELEKTROTEKNIK

Barnhusgatan 20, 6 tr., Stockholm C. Tel. 24 14 30
Modern kraft-, belysnings- och svagströmsteknik
Utredningar och program — Kontroll och besiktningar

Ingenjörsfirma

GILBERT HANSSON & Co.

Konsulterande ingenjörer SKVS
VVS-anläggningar. Vatten- och avloppsföretag
Stockholm-Bromma Visby
Klövervägen 1. Tel. 26 49 62 Wallérs plats 7. Tel. 127 92

BERGS ELEKTROTEKN. INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörsfirma
Av Elektriska Nämnden aukt. besiktningsman
Källgatan 11, Västerås. Tel. 475 80
Program för el- anlägg. — Kostnadsberäkn. Kontroll-
antuppdrag — Besiktningar — Revisionsbesiktningar
m.m. Filial: Lidingö, Torsviksvägen 16. Tel. 65 15 22

JACOB HELLSTRÖM, INGENJÖRSBYRÅ

Stora Nygatan 25, Stockholm. Tel. 21 53 82, 21 53 92
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations-
och sanitära anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

WIDEBERGS INGENJÖRSFIRMA

Konsulterande elektroingenjör, Klara N. Kyrkogata 31,
Stockholm. Tel. 21 62 03
Utför alla slag av projekteringar, utredningar, kontroll
samt besiktningar och värderingar för elektriska anlägg-
ningar över hela landet. Kostnadsförslag över arvodet
lämnas gärna.

N. JANSONS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Strandvägen 5, Västervik. Telefon 136 00
Upprättar förslag för värme-, ventilations- och sanitets-
tekniska anläggningar.

NE ÅKERBÄCK

Elektroteknisk Konsultationsbyrå.
Bredgatan 2, LINKÖPING. Tel. 240 00, 243 56
Föreningsgatan 7, Malmö. Tel. 238 00
Falköpingsv. 9, Jönköping. Tel. 131 79
Projekterar alla slags elanläggningar
Kontroll. Besiktningar Revisionsbesiktningar

BÖRJE JOHNSSON

Rödabergsgatan 3, Stockholm. Tel. 34 20 22, 34 20 28
Program, kostnadsberäkningar och kontrollantkap för
industri, skolor, bostadshus m. m.

Värme-, kyl-, sanitets- och ventilationsteknik

KEDBRANT & WICKBERG INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörer
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik. Kontrollantkap
S. Kansligatan 11, Gävle. Telefon växel 297 95

ALLMÄNNA KÖLDBYRÅN HEN WESTERGREN & CO

Byvägen 34, Spånga. Tel. 36 46 46
Konsulterande ingenjörsfirma för
kyl- och frysanläggningar

SVEN KLINGA

Jacob Westinsgatan 5^{IV}, Stockholm K
Tel. 51 44 14
Konsult. ingenjör. Värme-, ventilations- och sanitets-
teknik, Entreprenadhandlingar, kontroll, besiktningar

WILLIAM ANDERSSONS Konstruktionsbyrå

Luntmakargatan 16, Stockholm. Tel. 10 75 93, 21 55 90
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitära an-
läggningar
Utredningar, granskningar och besiktningar

KYLTEKNISKA BYRÅN | BENGT HOLMER

L. S. T. F.

Konsulterande Ingenjörbyrå för kyl- och frysanlägg-
ningar. Pipersgatan 11, Stockholm. Tel. 52 93 51, 53 00 76
Anläggningsplanering enligt modernaste metoder. Kon-
troll och besiktningar. Isoleringsbeskrivningar

SKANDLER och ROSELL KONSTRUKTIONSBYRÅ AB

Valhallavägen 192, Stockholm. Tel. 63 08 10
Filialer: Göteborg, tel. 17 35 20. Örebro, tel. 12 20 43

F. LARSSON

Storgatan 17, Växjö. Tel. 124 44, 165 44
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och
sanitära anläggningar m. m.
Utredningar, program. Kontroll och besiktningar
Ansluten till S. K. V. S.

G. COLLEEN, CIVILINGENJÖR

Alviksvägen 37, Bromma. Tel. Växel 25 25 15
Värme — Ventilation — Sanitet
Ledamot av:
Svenska Konsulterande Ingenjörers Förening
Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingenjörers
Förening

LARSSON & Co, L. B.

L. Larsson o. G. Bjarnesten
Konsulterande Ingenjörbyrå S. K. V. S.
Riddargatan 12
Stockholm Ö. Tel.: 63 09 75 växel.

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

RAGNAR LARSSON

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Birger Jarlsgatan 31, Stockholm. Tel. 20 23 42
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll, besiktningar o. utredningar
Ansluten till S. K. V. S.

INGEMAR LUNDSTRÖMS INGENJÖRSBYRÅ

Svartbäcksgatan 20, Uppsala. Tel. 179 00
Värme, Ventilation och Sanitära anläggningar

GUNNAR NORDENHAMMAR

Kungsgatan 8, Karlstad. Tel. 100 08, 118 00
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.
Kontroll och besiktningar

MARTIN NYMANS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Vidargatan 7, Stockholm. Tel. 30 02 42
Upprättar förslag för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

THORVALD PALMER

Rademachergatan 16, Eskilstuna. Tel. 405 10, 405 11.
Konsulterande ingenjör för värme-, ventilations- och sanitetsanläggningar. Programhandlingar, utredningar och kontroll

KONSTRUKTIONSFIRMAN PALMÉR

V. Storgatan 35, Kristianstad
Tel. 123 93
Värme- och sanitära programhandlingar.
Husbyggnadsritningar för ombyggnader och reparationer

PRENELLS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Ingenjör P. A. Prenell
Ferkensgränd 6 II, Stockholm C
Tel. 10 25 34, 10 25 79, 11 83 00
Medlem av S. K. V. S.

KNUT RUDGREN, KONSTRUKTIONSBYRÅ

Birger Jarlsgatan 36, Stockholm. Tel. 11 79 19, 11 08 79
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar
Kontroll, besiktningar och utredningar

INGENJÖRSFIRMAN SUNE RYGÅRD

2:a Långgatan 53. Göteborg
Tel. 24 59 26, 24 69 16, 24 69 17, 24 69 18
S-MAN klimat system.
S-MAN värmeslinga.

RÖRTEKNISKA BYRÅN AB

A. Nyström, V. B:son Roxman, T. Ericson, A. Thingwall
Konsulterande ingenjörsfirma för värme-, ventilation och sanitetstekniska anläggningar. Norr Mälärstrand 2
Stockholm. Tel. 50 60 12, 52 44 44, 52 44 45

YNGVE STARKS INGENJÖRSBYRÅ

Inneh. Civiling. Yngve Stark
Gunnilbog. 8 — Västerås — Tel. 494 00
Ronsult. ingenjörer för Värme, Sanitet. Luftkonditionering.
Utför Programhandlingar, Tekn.-ekonomiska utredningar, Kontroll

SUNDLI:s KONSTRUKTIONSBYRÅ

Norrköping Söderköpingsv. 57
Utredningar, konstruktioner, kontroller och besiktningar för värme-, ventilations- och sanitetsanläggningar.

INGENJÖRSFIRMAN SVEN TYSKLIND AB

Tunnelbanestationen Högdalen, Bandhagen
Tel. 86 74 90, 86 74 91
VÄRME, VENTILATION, SANITET
Verkst.dir. Ingenjör H. Ullhammar

LARS WENNBERG

Konsulterande ingenjörbyrå
V. Torggatan 11, Karlstad. Tel. 105 77, 182 08
Avd.-kontor: Storgatan 37, Arvika. Tel. 2770
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitetsanläggningar. Kontroll och besiktningar

VÄRMEKONSULTBYRÅN AB

Ing. Yngve Gustavson, Kungsg. 66, Sthlm. Tel. 11 99
Ångteknik
Värme — Ventilation — Sanitet

VÄRME- & SANITETSTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Erik Göransson
Kyrkogatan 28 B, Gävle. Tel. 279 16, 279 18
Adlerbethsgatan 17, Stockholm. Tel. 50 58 22
Utför entreprenadhandlingar för: Värme-, Ång-, Ventilations- och Sanitetstekniska anläggningar. Vatten och avloppsanläggningar. Kontroll och besiktningar

VÄRMETEKNISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Bjurholmsgatan 1, Sthlm. Tel. Växel 44 96 75.
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilation och sanitetstekniska anläggningar.

ERIK ÖHRN, Konsulterande ingenjör

Ansgarigatan 8, Stockholm. Tel. 68 90 07
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik
Kontroll och besiktningar

Ett mindre antal inbindningspärmar
till BYGGMÄSTAREN årg. 1957 uppl. A+B finns ännu i lager. Pris för klotband kr 6: 50, halvfranskt band kr 12: 50 + porto.
TIDSKRIFTEN BYGGMÄSTAREN
Kungsgatan 32. Stockholm C Postgiro 3124

KÖPSREGISTER

Material

HOLMS REVETERINGS-
Sollentuna T. 35 25 10
Plattan Gipsi

Alum och -legeringar

SKANSKA ALUMINIUM-
FABRIK Kungsg 28, Sthlm
9 20

Asfaltarbeten

ADSS-AB SVEN A THUN-
Stockholm Tel. 11 21 54

CO Avesta 2
Sstigen 19, T. 586 02
Isoleringsarb. Taktäckn.

Aggregat

PHCO
Kstäderna, Enköping

Armsarmatur

NNELL AB
gholmsvägen 16
m K. Tel. 52 06 10

Betongvaror

ANDITBOL. BETONG,
R & Co Hednoret
en 650 16, 650 60
Kalix Tel. 300
Bastuträsk Tel. 37

GG-ZATA Storg 6, Sthlm
5 35, 60 38 30

Plåtslageri

ENGBERG, PLATSLA-
VERKSTADER Hagag. 12,
Vx 30 90 17, 31 43 65

IGNUSSONSS PLATSLAG.
Borlänge. Tel. 121 45

g. — Plåtarbeten av
3
ssmiden, Reparationer

PETTERSSON
erikonsult. Brunnsg. 5,
Tel. 21 70 80

LAGERI AB
& CO, Örebro
18. Tel. 11 62 32

Dörrar

HOLMDAHL AB
Tel. 136 75

SSASKAP & BRAND-
R Ulvsundav 154,
a Tel. 25 89 13, -14

Grävmaskiner

NDBYMASKINER
Sandby Tel. 1 och 3

BE Lindesberg Tel. 835

BORG & LUNDBERG AB
Tel. 45 27 00

ngskontor i
g Tel. 13 30 72

• 111 70
• 589 67

Byggnadsmaterial

AB A. J. LINDGREN'S JERN-
HANDEL Storg. 21 Sundsvall
Tel. 557 20

WAHLIN & CO AB
Vretenborgsv 5, Sthlm 42
Tel. 19 04 55

Byggtorkar

AB BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Cement

CEMENTA Sthlm, Malmö, Göte-
borg Representerar »Blå-rand-
cement» Försälj.-ombud finnes å
alla platser

AB GULLHÖGENS BRUK
Skövde Tel. 106 20
Förs.-kont. i Sthlm Tel. 52 09 05

Cementvarufabriker

KUNGÄLVS CEMENTVARU-
FABRIK T. Kungälv 100 22, 106 10

Dörrar och portar

FINNÉ & CO K/B
Lingbo Tel. 83
Slåta dörrar

AB JÖNKÖPING-VULCAN
Avd. Star-produkter
Jönköping
Tel. 196 40

AB ORRESTA SNICKERI-
FABRIK Orresta Tel. 0171/431 70
Lamelldörrar och väggar

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

Eldningsolja

SVERIGES OLJEKONSU-
MENTERS RIKSFÖRBUND
Huvudstav 12 Sthlm K T. 52 07 50
Göteborg 19 70 20, Malmö 728 25,
Sundsvall 575 85, Luleå 142 40

Fasadtegel

AB S:T ERIKS FABRIKER
Uppsala Tel. 328 20

Fönster

AB BRÖDERNA LIND
Uppsala Tel. 456 66
Vridfönster

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

UPPSALA TRÄINDUSTRI
Tel. 018/36046
Treglasfönster Red, pat.

ATVIDABERGS-FÖNSTRET
Åtvidabergs Fönsteravdelning,
Stockholm Tel. 23 75 80

Garage- och industriportar

GÖTEBORGS BYGGNADSSVA-
ROR Mölndalsv. 59. 20 04 50 Gbg

Golvbeläggning

LAMELLGOLV AB
Stockholm, Tel. 23 34 65

Grävmaskiner

F: A HERMAN BENGTTSSON
Karlstad Tel. 187 62. Uthyr gräv-
maskiner o. bandtraktorer

AB DALA MASKINGRÄVNING
Hagav.14,Borlänge.T.107 23, 142 27

GRÄVNINGSBOL. SCHAKT-
TJÄNST Karlstad. Tel. 175 18

Inredningsmaterial

SKANSKA ÄTTIKFABRIKEN
AB, Perstorp, tillverkar
Original Perstorps-Plattan
Tel. 0435—306 00
Stockholm 23 30 85
Göteborg 20 04 20

Inredningssnickerier

BENNYSSON'S SNICKERIER
Hammarg. 8, T. 299 43 Nrkgp

Järnkonstruktioner och smidesarbeten

KLARA SMIDES- & MEK.
VERKSTAD Klarabergsg 48,
Sthlm Tel. 11 21 83

AB LARSSON & KJELLBERGS
EFTR. (A E Andersson & Co)
Nyköping Tel. 114 17, 108 27

H. SKANTZ SVETS- & MEK.
VERKSTAD Filarg. 4, Borlänge
Tel. 115 81

Järnkonstruktioner - Cisterner -
Rör - Grovplåtrör - El. o. Gassvets
SVETSTEKNIK
Eskilstuna Tel. 702 23. Utför allt i
rep.konstruktioner o. byggn.smide

Kalk

KALKBRÄNNERI & KALK-
STENS AB Riddarg 9, Sthlm
Tel. 60 06 07

AB KARTA & OAXENS KALK-
BRUK Sthlm Tel. 22 21 40

Klädskåp

AB NORDVERK,
Uddevalle. Tel. 141 00

Kylrumsdörrar

HARRY HOLMDAHL AB
Ystad Tel. 136 75

Ledstänger

K E OLSSONS SNICKERI- o.
LEDSTÄNGSFABRIK Kung-
stensg 24, Sthlm, Tel. 31 70 41

Ljuskopiering

STOCKHOLMS KOPIERINGS-
ANSTALT Sthlm Tel. 10 42 07,
11 42 07, 11 10 92

Lättbetong

AB DALBY SIPOREXFABRIK
Dalby Tel. Lund 504 50
GÖTEBORGS SIPOREXFABRIK
AB Göteborg H Tel. 22 84 00
ISOLERINGS AB LÄTTONG
Huddingevägen 470, Älvsjö
Tel. 47 64 30, 47 53 51

Markiser o. persienner etc.

AB P ERICSSON & CO
Tennisstadion, Sthlm Ö T. 23 32 90
Odinsplatsen 3, Gbg C T. 19 26 55

Masugnsslagg, lättgranulerad

RICHARD NILSSON AB
Becksjudarv 35 Nacka
Tel. Växel 16 26 45
S. MATTSSON'S PLATTSATT-
NINGS AB. Borlänge, Vx 131 50

Monterbara stuprör och hängrännor

SVENSKA PLÅTRÖR AB
Linköping Tel. Växel 426 80. Full-
ständigt system i 5 dimensioner

Murbruksfabriker

NYA MURBRUKSFABRIKENS
I STOCKHOLM AB
Jungfrugatan 8, Stockholm
Tel. 63 09 80

Målaremästare

CURT BÄCKSTRÖM MÅLERI
OCH BILLACKERING Sundsvall
Tel. 115 33, 117 66
HOLMQUISTS MÅLERI A-B
Linköping Tel. 267 50, Sundsvall
Tel. 632 59 Entr. för statl., komm.
o. priv. inrätt. i hela landet
AB ARNOLD LUNDELL
Målerirörelse T. 11 38 98, 16 27 08
Göteborg. Hus- o. Rostskyddsmåln.

Möbler och inredningar

AB SVENSKA MÖBEL-
FABRIKERNAS Bodafors
Kontor Myntg 5, Sthlm (nya
Kanslihuset) T. 20 71 30, 20 72 30

Oljeeldningsanläggningar

SVENSKA NU-WAY AB
Högbergsgatan 44, Stockholm
Tel. 44 84 05

Plast och plastprodukter

AB CELLOPLAST, Norrköping
Tel. 297 80 Polyetenfolier
KLOSTERS FABRIKERS K/B
Jönköping Tel. Växel 725 20
Ledstångsprofiler

Plattsättningar

AB BRÖDERNA CEDERLÖF
Gävle Tel. 220 02, 226 02
Försäljn. o. montering av
vägg- o. golvplattor, Kostamosaik,
plast- o. linoleumplattor
JOHN ERICSSON
PLATTSÄTTNING AB
Norr Mälarstrand 74, Sthlm
Tel. 52 02 20
Floorflex — Kakelfix

INKÖPSREGISTER

Presenningar

AB PRESENNINGUTHYRNING
Karlav 9, Sthlm Tel. 11 11 36, -39
Värmlandsg 1, Gbg T. 14 52 16, -17
Carlsk 14, Malmö T. 189 29, 144 39
Linnég 21, N-köp. T. 21744, 62300
Vallg 22, Sundsvall T. 55149, 15785

Pålningar

NYA ASFALT AB
Göteborg C. Tel. 17 35 70
Utf. pålningar av alla slag

Reveteringsmattor

STOCKHOLMS REVETERINGS-
FABRIK Sollentuna Tel. 35 25 10
Reveteringsmattan Ideal

Rörentreprenörer

CLAUSENS AKTIEBOLAG
Tunnelgatan 16, Stockholm
Tel. 22 88 20

FÖRENADE RÖR I GÖTE-
BORG AB, Göteborg
Värmlandsg. 9. Tel. 14 56 63

AB J A JONSSON
Tussmötev 259, Enskede
Tel. Växel 47 25 65

GÖSTA KARLSSON RÖR F:a
Helmutsrog. 7 D Göteborg
T. 16 04 00 ankn. filial. Mölndal

AB P NAUMBURG & Co
Norrländsgatan 24, Stockholm C
Tel. 23 00 80

AB P A SJÖGREN
Mäster Samuelsgatan 16, Sthlm
Tel. 22 21 60 Etabl. 1888

Skottkärror

AB HÖRBY BRUK
Hörby Tel. 383
Ekebykärran

G NILSSONS REDSKAPSFABR.
Gisebo. Tel. Jönköping 500 55
Tel. Sthlm 0760/313 60

Skyltar

AB INDUSTRIGRAVYR
Spånga Tel. 36 25 55

Stenhuggerier och byggnadssten

BERGA STENHUGGERI AB
Hällabrottet T. Örebro 720 01, -02

BERGGRENS STENHUGGERI
Hornsg 117, Sthlm Tel. 68 80 80

AB BJURSTORPS MARMOR-
VERK Katrineholm Tel. 200 83
Västervik Tel. 122 46
Stockholm Tel. 59 14 17

AB BORGHAMNS KALK-
STENSBROTT Borghamn
Tel. Rogslösa 200 15 Kalksten i
ljusgrå, grågrön och röd färg

EDEBY MARMORBROTTS
FÖRSÄLJNINGSKONTOR
Norrländsg 18, Sthlm Tel. 10 86 91

AB FÖRENADE GRANIT-
INDUSTRIER Karlshamn
Avd. Upplandsg 3, Sthlm
Tel. 20 04 80, 20 82 40

INDUSTRI AB ÖLANDSSTEN
Kalmar Tel. 137 85, 105 28
Kalksten, marmor, granit

Stenhuggerier och byggnadssten (forts.)

TORNBY STENHUGGERI AB
Fornåsa T. Motala 700 43, 701 43
Kalksten i grå, ljusgrå och
brun färg

ÖLANDS SANDVIKS
BRUKS AB Persnäs
Tel. 12, 112, 212
Postbox 912, Sthlm 1
Tel. 21 03 53, 21 03 54

Stuckarbeten

FIRMA A CONTE Rådmansg 43,
Sthlm Tel. 33 34 07 *Stuck, konst-
sten, marmor- o. glasmosaik, al-
fresco samt gipsarbeten. Försäljare
av Kosta glasmosaik*

Takpapp

AB MATAKI
Malmö Tel. 730 00
Utför även större taktäckningar

Tapeter

HANDELSBOL. HJERNE & SON
Hornsg 188, Sthlm Tel. 68 11 00

C A KABERGS TAPET-
AFFÄR, J V MODIN AB
Regeringsg 5, Sthlm
Tel. 11 15 37, -38, -50

WINGQVISTS TAPETER
G:la Brog 19, Sthlm Tel. 23 30 50

Tegel

TEGELBRUKENS FÖRS-
NINGSAKTIEBOLAG
Norrländsg 11, Sthlm Tel.

Trappor

AB ERNST HELLSTEDT
Eskilstuna T. 371 00 *Uhlir*

Träfiberplattor

Karlit
KARLHOLMS AKTIEBO-
Karlholmsbruk. Tel. 1

Trävaror

KARLSKOGA TRÄVAR
Skråg. 3, Karlskoga, Te

Tvättmaskiner

VERKSTADS AKTIEBO-
CALOR
Stockholm Pa Ulvsunda 1
Tel. 28 25 10
*Tvättmaskiner, centrifuge-
tumlare, manglar, pressar*

Väggbeklädnad

STOCKHOLMS REVET-
FABRIK Sollentuna Tel.
Byggnadsplattan Gipsi

Värmeledningspumpar

AB PUMPINDUSTRI
Göteborg Tel. 20 00 20
Stockholm Tel. 20 20 64

BYGGMÄSTARE OCH BYGGNADSFIRMOR

Byggnadsentreprenader och byggnadsarbeten å löpande räkning

BERGENUDDS BYGGNADS AB Garvaregatan 13 B. Tel. 122 35 Utför alla slags byggnadsarbeten Kostnadsberäkningar och utredningar BODEN	INDUSTRIBYGGARE- AKTIEBOLAGET ALUNA Högbergsgatan 44 Tel. växel 44 96 55 STOCKHOLM	BYGGNADSFIRMAN ZETTERBERG AB Artillerigatan 28 Tel. 62 08 33, 61 04 02, 62 43 3 STOCKHOLM
BYGGNADS AB ALGOT KARLSSON Tel. Växel 131 80 BORLÄNGE Avdelningskontor: Filipstad. Tel. 1600	ALF CEDERGREN Byggnadsfirma Vegagatan 13. Tel. 31 52 04, 31 92 20 STOCKHOLM	ANDERS DIÖS AB Byggnadsfirma St. Torget 3 Tel. växel 393 50 UPPERVÄRME
SANDELLS BYGGNADS AKTIEBOLAG Tel. 119 92 Bost. tel. 111 92 BORLÄNGE	BYGG-OLEBA OLLE ENKVIST AB Sjöbjörnsvägen 16 STOCKHOLM	BYGGNADSFIRMA TEGEL & BETONG J. Hermansson Drottningg. 34. Tel. 12 16 44, Husbyggnader — Industriby- ÖL
MAURITZ LARSSON BYGGNADS AKTIEBOLAG Köpmangatan 18. Tel. vx 471 50 Bygger på erfarenhet och kvalitet ESKILSTUNA	OLOF af FORSELLES Byggnadsingenjör Linnégatan 57 Tel. 62 15 15, Bost. 62 12 14 Nybyggnader, Reparationer Specialitet: Grundförstärkningar STOCKHOLM	

ARKITEKT

Med erfarenhet av stadsplanering anställes snarast vid byggnadsnämnden i Kristinehamn mot ett arvode av 2 000:— per månad fram till utgången av år 1960.

Skriftliga svar med betygsavskrifter skall vara byggnadsnämnden, N. Hamngatan 8, tillhanda senast den 25 oktober 1958.

Familjebostad finnes.

Närmare upplysningar lämnas av Stadsarkitekt John Wahlberg, telefon Kristinehamn 153 50.

BYGGNADSNÄMNDEN

VÄSTSVENSKA GOLV

Ånäsvägen 26 - Göteborg

Tel. 19 50 41, 19 50 21

*Parkett-, Linoleum-,
Plast-, Gummigolv*

Golvslipning

Kåberg's

TAPETER

MALMSKILLNADSGATAN 30
(mellan HAMNGATAN & BRUNKEBERGSTORG)

ETABL. 1849

TEL. 10 04 36, 10 04 37, 10 04 38

DETALJAFFÄR FÖR

AKTIEBOLAGET KÅBERGS TAPETFABRIK
STOCKHOLM

Inreg

Färgsättningar

Konstnär Maurice Moberg

Breda gatan 12 B

Stockholm Ö.

Tel. 62 36 66

MÅLERIFIRMAN

HJ. LINDROS & SON

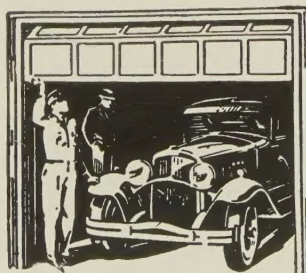
Storgatan 6 — VÄRNAMO

Tel. 102 82 - Bost. 113 17

Nybyggnads- och Reparationsarbeten

Fackkunnig personal

Infordra kostnadsförslag

Svenska jalousiporten Overhead Door

Utförande: Trä eller järn
Värmeisolerande, tystgående,
snabb att öppna och stänga.
Specialfirma

portkonstruktioner

Obs! Rulljalousier av stål och
aluminium levereras även.

Licensierade tillverkare:

EINAR UNANDER A.B.
STOCKHOLM — Telefon Växel 11 59 47 och 11 59 97

VATTENTÄTANDE CEMENTTILLSATSER

SIKA-1* (normalbindande)
för permanent tätputs.

SIKA-2* (snabbast bindande)
för tätning av svåra, koncentrerade
läckage.

SIKA-3* (snabbbindande)
för stoppning av mindre läckage
och snabbt hårdnande av betong.

SIKA-4* (snabbbindande)
för underputs där största vidhäft-
ning erfordras.

SIKA-4a* (näst snabbast)
för särskilt snabbbindande underputs
och läckagetätningar.

SIKALIT ger vattentät sprutbetong
(normalbindande).

SIGUNIT ger snabbbindande sprut-
puts. Möjliggör sprutning på fuk-
tande ytor.

BETONGTILLSATSER

PLASTIMENT gör betongen lätt-
arbetad, verkar retarderande, ökar
hållfasthet och volymvikt.

PLASTOCRETE, speciellt för be-
läggningsbetong, tillför begränsad
mängd luftporer, ökar hållfastheten.

FRIOPLAST ger frostbeständig, lätt-
arbetad betong med ökad hållfast-
het.

FRO-BE ger frostbeständig, lätt-
arbetad betong.

INJEKTERINGSPREPARAT

INTRAPLAST gör cementbruket lätt-
flytande, förlänger bindetiden och
verkar expanderande.

YTBEHANDLING

CONSERVADO-P*, fuktavvisande
cementfärg.

SIKANOL*, färglöst, starkt vatten-
avvisande fasadsilikon.

RUGASOL, retarder för friläggning
av stenmaterialet i betongytter.

PURIGO, ythärdningsmedel för
betong.

BULTFÄSTNING

PERFO injutningsmetod för berg-
förankringsbultar.

SN d:o, lämplig vid arbeten i
större skala.

PLUGG-PERFO för injutning av
korta fästbultar i betong, lättbetong
o. likn.

REFORT expanderbult främst för
gruvor.

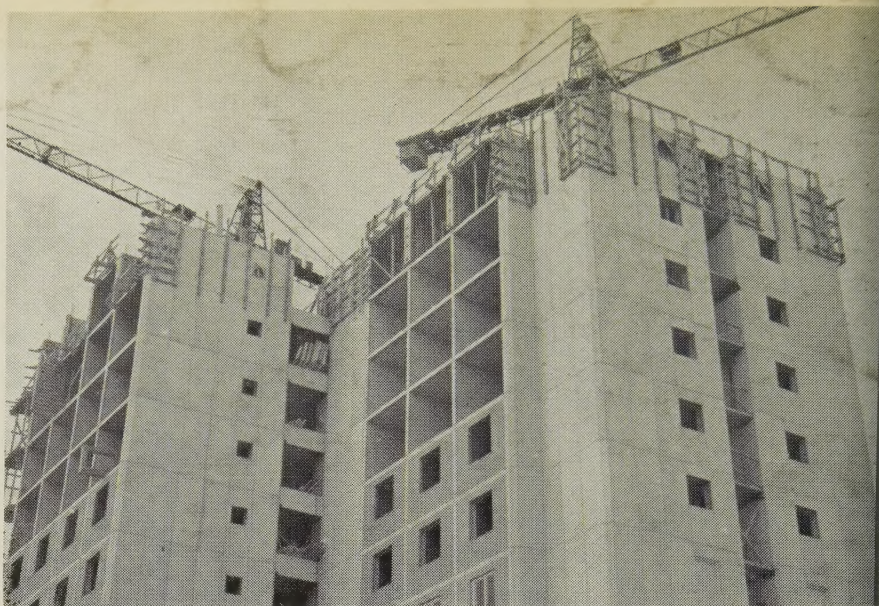
FOGKITT

IGAS*, elastiskt, väderbeständigt
kitt för rörliga fogar.

SIFOG, specialkitt för fogning av
betongrör med drev eller plastring

DIVERSE

ABSOL, obrännbart alieabsorp-
tionsmedel

»RUGASOL»

Studenthemmet Domus i Stockholm under uppförande. Stenmaterialet i fasadbetonplattformarna har frilagts genom att plattformarna gjutits mot form behandlade med retardern RUGASOL.

Vår service

som är kostnadsfri består av bl. a.
anvisningar, broschyrer, förslag,
provningar, råd och upplysningar och
i många fall besök direkt på
arbetsplatsen av våra specialister.

FUKTISOLERING • BETONGTEKNIK

AB SVENSKA SIKA-PRODUKTER

BARKARBY — Tel. Stockholm 36 44 12, 36 44 13, 36 44 14

* Säljes av byggmaterialfirmor och järnaffärer med följande firmor som distriktsombud:

Borås, Medbergs AB; Enköping, AB Alb. Janssons Eftr.; Eskilstuna, Axel Wiklund & Co AB; Falun, Ost. Järnhandel AB; Gävle, Jacob Wennberg AB; Göteborg, AB E. O. Dahlqvist; Halmstad, Küll & Hallberg Handels AB; Hudiksvall, AB J. E. Arndt; Hälsingborg, AB P. Olsson & Co; Härnösand, AB Wilh. Blomberg; Jönköping, Werners Byggnadsvaror AB; Kalmar, AB E. Th. Ludvigsson; Karlskoga, Karlskoga Trävaruslag AB; Karlstad, Herman Geijer & Co AB; Kramfors, AB Adalens Järn- & Skeppshandel; Linköping, AB Linköping Byggnadsmaterial, Ludvika, Byggnadsmaterial Ludvika AB; Luleå, AB Luleå Kol- och Materialaffär; Malmö, AB Hjalmar Wennerth; Norrköping, Bröderna Larsson Linköping AB; Norrtälje, AB Wigström & Lindsjö; Nyköping, AB N. A. Svensson; Nässjö, Nässjö Trävaru AB; Oskarshamn, AB J. Bruun; Skellefteå, AB Sjödjens Järn- & Maskinaffär; Skövde, Gustaf Törling AB; Sundsvall, Näslund & Wiklunds Järnhandel; Södertälje, Södertälje Byggnadsvaror AB; Uddevalla, AB H. Bjurström & Söner Järnaffär; Umeå, AB Utterström; Uppsala, AB Upsala Byggnadsvaror; Visby, O. S. Björkman & Co AB; Västervik, AB J. B. Västerås, Västerås Byggnadsmaterial AB; Växjö, Georg Olsson AB; Örebro, Nordemalm AB; Örnköldsvik, F. W. Nordmans Jernhandel; Östersund, Östersunds Stenköls- och Olje AB